

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Županija Zapadnohercegovačka

Strategija razvitka Županije Zapadnohercegovačke za razdoblje 2014. – 2020. godine

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Županija Zapadnohercegovačka

Strategija razvitka Županije Zapadnohercegovačke za razdoblje 2014. – 2020. godine

1 - Strateški dio

Kolovoz 2013.

Strategiju razvitka Županije Zapadnohercegovačke 2014. – 2020. godine izradio je Županijski odbor za razvitak uz podršku Projekta integriranog lokalnog razvoja (ILDP), koji predstavlja zajedničku inicijativu Švicarske agencije za razvoj i suradnju (SDC) i Razvojnog programa Ujedinjenih naroda (UNDP).

Stavovi izraženi u ovom dokumentu su stavovi autora i ne odražavaju nužno stavove SDC-a i UNDP-a.

Strategija razvitka Županije Zapadnohercegovačke za razdoblje 2014. – 2020. godine

Strateški dio

Uvod

Situacijska analiza – izvod

Unutarnji i vanjski faktori

Strateško fokusiranje

Vizija razvitka

Strateški ciljevi razvitka

Operativni ciljevi razvitka

Veza s planskim dokumentima viših i nižih razina vlasti

Naša županija odgovore ima!

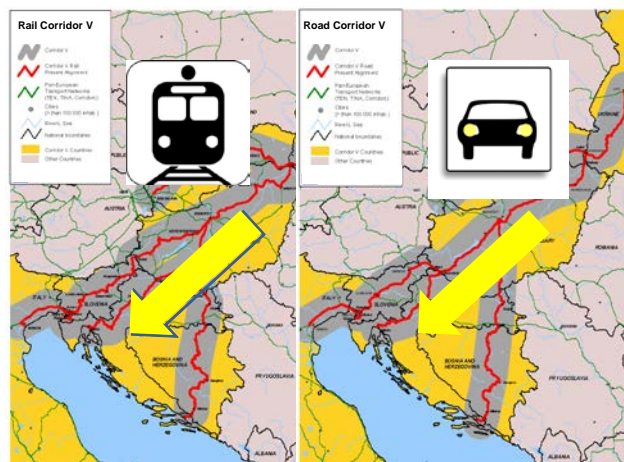
Nalazimo se u svijetu u kojem su razvojne prilike ili mogućnosti ograničene, odnosno određene dvjema stvarnostima, sredstva za razvoj su ograničena (veličinom tržišta, financijskim sredstvima koje možemo uložiti u razvoj i unutrašnjim prirodnim izvorima), a pored toga, ne znamo kako će se ponašati konkurencija (susjednog i udaljenog područja, države i drugi nositelji razvitka koji računaju na sredstva koje je moguće za potporu razvitku dobiti iz donacijskih sredstava). Naša Županija ni po čemu nije najjača na našem području.

Nezaposleni po starosnim skupinama

**3.300 osoba
 sada u najboljim
 godinama !!!**

Naše veze sa Svjetom

Ako se usporedimo s drugim gradovima i regijama, koji su jednake veličine kao naši, vidjet ćemo da smo manji igrači, čak i po broju stanovnika. Usporediv broj stanovnika imaju, na primjer: gradovi Yalta (Ukrajina), Belovo (Rusija), Roosendal (Nizozemska), Siedlce (Poljska) itd. To nam daje priliku da se učinkovito i dinamično organiziramo, da se lakše prilagodimo potrebama i jasnije definiramo svoje ciljeve.

Pored broja stanovnika koji ograničava naše unutrašnje tržište, imamo ograničene izvore za razvoj kao što su: financije, ljudski izvori, infrastruktura. Ali opet nas to ne sprječava da se okrenemo svojim prednostima koje imamo u obrazovnoj radnoj snazi, od 4300 mladih i 3300 ljudi koji su danas u najboljim životnim godinama, ali su, nažalost, bez posla.

Do sada smo za pripremu projekta izdvajali 100 000 KM godišnje, a uspješno surađivali u 6 međunarodnih projekata koji nam na dugi rok daju osnovu za daljnje povezivanje u projektna partnerstva. Imamo svoju županijsku razvojnu agenciju „HERAG“ koja je s Vladom Županije i s razvojnim partnerima pripremila Strategiju razvitka naše Županije.

Ono što sami možemo napraviti, napravili smo!

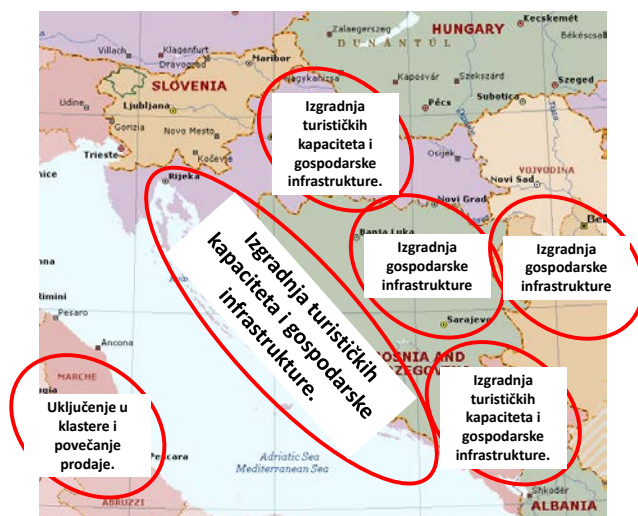
Konkurencija je nepredvidiva, ali mi želimo surađivati sa susjednim županijama i udaljenim regijama jer nekad smo s konkurentima partneri, dok smo drugi put opet konkurenti, a sve s ciljem razvitka.

Imamo dobar geostrateški položaj jer smo locirani na koridoru Vc koji nas povezuje na tržište budućnosti u trokutu Prag – Beč – Budimpešta. Unutrašnje izvore u rudama, prerađivačkoj industriji, a s druge strane opterećuje nas loša struktura gospodarstva koja je utemeljena na trgovačkoj djelatnosti i loša unutrašnja infrastruktura. Opterećuje nas i loše političko ozračje koje ne odgovara stranim ulagačima pa i našima ne daje veliku potporu u svojim ulaganjima. Najveći problem u našoj Županiji danas je neriješen upis vlasništva/katastar i grunt/ koji praktički uništi sve naše mogućnosti za otvaranje bilo kakvog ozbiljnog projekta kod nas.

Sektori, odnosno gospodarski pravci razvitka u našoj Županiji su:

Razvoj **poljoprivrede i stočarstva** te proizvodnja **prehrambenih proizvoda**. To pokazuju svi međunarodni trendovi koji su jasni i vežu sve razvojne strategije onih koji nisu uništili svoje prirodne izvore na njihovo iskorištavanje, naravno i zaštitu. Proizvodnja hrane se u našoj Županiji veže na dovoljne potencijale u zemljištu, padalinama i blizini tržišta koja dobro funkcioniraju i još pokazuju prilike za rast. To su pogotovo Hrvatska, Dalmacija i Međugorje, gdje godišnje boravi oko 7 milijuna turista. Naravno, naše najlakše tržište je Bosna i Hercegovina, odnosno drugi dijelovi države u kojoj živimo. Mi za taj sektor imamo i prirodne izvore koji su ostali skoro nedotaknuti i imamo uređen onaj dio infrastrukture koji nama za taj tip gospodarstva treba.

Treba nam dopuna znanja, povezivanje proizvodnje s tehnološkim razvitkom i razvitkom usluga. Razvitak znanja i tehnologija za preradu uz korištenje domaćih izvora koji su temelj za dobro razvijenu prerađivačku industriju koja razumije tržišta i razumije potrebu za povezivanjem u procesima otvaranja i ulaska na nova tržišta. Kako bi uspješno povezali još druge dijelove i sektore gospodarstva potrebno nam je povezivanje domaćih izvora u kamenu i potencijalima za razvitak građevinarstva. Tržišta u našoj blizini su sigurno u Hrvatskoj koja će ulaskom u Europsku uniju ulagati u turističku infrastrukturu, tu su još tržišta na drugim dijelovima BiH i Srbije, te Crne Gore koja će sve više pokretati ulaganja u svoju poslovnu infrastrukturu. Za uspjeh u tom dijelu nedostaje nam dizajnerske prakse i kulture temeljene na izvorima kamena kako bi napravili nove proizvode i nove usluge te na taj način iskoristili svoju prerađivačku industriju i građevinski sektor radi zajedničkog nastupa na novim tržištima, užeg i šireg okruženja. Za sve to treba nam Strategija koju smo izradili. Ona jasno definira ekonomski razvitak uz jaku podršku društvenoj povezanosti kao glavne ciljeve razvitka naše Županije dok je učinkovitosti organiziranja tu da što manje ulažemo, a što više napravimo.

Situacijska analiza Županije Zapadnohercegovačke

-Izvod-

Opće karakteristike

Županija ima dobro stanje okoliša i prirodnih izvora, dok klimatske i prirodne prilike nude povoljne uvjete za razvoj djelatnosti poljoprivrede i stočarstva čemu pomaže i veliki broj sunčanih dana te dosta velika dostupnost vode za navodnjavanje. Pored toga, Županija ima i prilike vezane na preradu kamena kao i energetske izvore vjetera i sunca, te preduvjet je moguće nadopuniti s turističkim potencijalima u razvojnoj otvorenosti prema susjednim županijama s kojima je naša Županija dobro povezana.

Zemljopisno-komunikacijske karakteristike i resursi područja

Županija je smještena na koridoru Vc što joj nudi dobru povezanost u one dijelove Europe gdje se očekuje rast gospodarstva. Pored toga, Županija je prirodno vezana za Dalmaciju i Hrvatsku, radi ulaska Republike Hrvatske u EU i očekivanog rasta njenog gospodarstva, što Županiji nudi dodatne prilike razvitka. Unutrašnje cestovne veze i ostale komunikacije s vremenom će se popraviti i već sada nude dosta velik kapacitet za potrebe Županije.

Stanovništvo

Broj stanovnika u općinama današnje Županije smanjio se sa 91 939 (iz 1971. godine), po popisu iz 1991., na 88 992 stanovnika, tj. za 3,21 %. U razdoblju 1991. – 2012. godine broj stanovnika u Županiji se

prema procjenama Federalnog zavoda za statistiku smanjio za čak 8,43 %, s predratnih 88 992 na sadašnjih 81 487 (procjena iz lipnja 2012. godine). Smanjenje broja stanovnika izlazi iz ekonomskih razloga (migracija radi studiranja i zapošljavanja najviše u Republici Hrvatskoj), dok po procjenama Federalnog zavoda za statistiku, na primjer za 2010. godinu, pokazuje na omjer rođenih i umrlih na 975/1011, isto tako donosi dio smanjenja broja stanovnika u Županiji.

Starosna struktura stanovništva Županije prema procjenama iz razdoblja 1991. – 2012. godina pokazuje jaki trend starenja stanovništva. Udio djece u ovom razdoblju u ukupnoj strukturi stanovništva Županije je opao s 21,98% na 17,84 %, ili brojčano s 19 558 na 14 539 osoba (25,66 %).

Zdravstveni sustav je dobro organiziran kao i sustav socijalne skrbi koji pruža svoje usluge građanima.

Za neke usluge socijalnog sustava nema dovoljnih prostornih i financijskih kapaciteta, a to su dijelom usluge prema osobama s invaliditetom i posebnim potrebama kojima je potreban smještaj u socijalnim i zdravstvenim ustanovama i osobe s poslijeratnim socijalnim i psihičkim potrebama te dječji doplatak.

Gospodarstvo

Prema procjenama razvijenosti, Županija je **druga najrazvijenija županija u Federaciji Bosne i Hercegovine**. U 2012. godini procjena GDP-a po glavi stanovnika u FBiH iznosi 7001 KM, dok u Županiji iznosi 5826 KM ili

83,2 % od prosjeka Federacije. U Federaciji BiH u 2012. godini ostvaren je izvoz u vrijednosti od 5 249 000 000 KM ili 3,2 % manje u odnosu na 2011. godinu, dok je u našoj Županiji iznosio 281 000 000 KM ili 5,4 % od ukupnog izvoza FBiH u 2012. godini. Broj registriranih pravnih osoba na dan 31. prosinca 2012. godine iznosio je 48 528 u Federaciji BiH što je više za 2,4 % u odnosu na 2011. godinu. U Županiji broj registriranih pravnih lica iznosio je 2803, što je u odnosu na 2011. godinu više za 119 ili 4,4 %. Broj registriranih fizičkih lica, obrtnika sa stanjem 31. prosinca 2012. godine, iznosio je 51 248 u FBiH, dok je u Županiji broj obrtnika iznosio 1657 što je više za 32 (ili 2 %) u odnosu na 2011. godinu.

Iz prikupljenih i dostupnih podataka o osnovnim financijskim pokazateljima vidljivo je da je prisutna velika tržišna konkurentnost u sektoru trgovine koja na sebe veže veliki obrtni kapital te je jasno vidljiv mali ukupni neto dobitak prevladavajućeg sektora trgovine i uslužnih djelatnosti kao potpore trgovine. Vidljivo je kako je imovina poduzeća u Županiji značajne vrijednosti, skoro tri milijarde maraka, što je ohrabrujuće, ali zabrinjava činjenica koja kaže da su obveze poduzeća ukupno veće od vrijednosti njihovog kapitala. Kao zaključak, može se navesti da je u ukupnom prihodu, promatrano po djelatnostima, zapažen velik udio trgovine oko 55 %, a prerađivačke industrije oko 25 %.

Po robnoj razmjeni Županija s inozemstvom pokazuje **negativan obračun robne razmjene** u iznosu od 738 403 KM jer je u 2012. godini uvoz robe u Županiji iznosio 1 019 841 KM, a izvoz 281 438 KM, iz čega je vidljivo da je pokrivenost uvoza izvozom 27,6 %.

Osim kamena, značajne su i zalihe boksita koji je visoke kvalitete, za kojeg su na pojedinim lokacijama prije rata desetljećima vršena vrlo detaljna geološka istraživanja. Prema prijeratnim klasifikacijama, kao mineralna sirovina smatrao se samo boksit, dok se kamenu kao građevnom materijalu ili nemetalnoj mineralnoj sirovini, kako se danas službeno tretiraju svi karbonati različitih gospodarskih namjena, nije davalo posebno značenje u smislu potencijala za razvoj. Pored kamena i boksita Županija ima značajne sirovinke resurse lapora i gline za proizvodnju različitih proizvoda u oblasti građevinarstva .

Među najprepoznatljivije **turističke potencijale** Županije svakako spada vodopad Kravica i Park prirode Blidinje, kao odredište za sve one željne osvježenja u vrućim ljetnim mjesecima, a u zimskim mjesecima svima onima koje veseli snijeg i sport na snijegu. Planina Čvrsnica i kanjon Brine otvaraju mogućnosti za planinarski i avanturistički turizam. Park prirode Blidinje je područje od posebnog značaja za koje treba izraditi poseban prostorni plan i posebnu sektorsku strategiju integralnog razvitka Parka i turizma u okviru istog. Prirodnim turističkim potencijalima svakako treba pridodati i vodopad Kravice kao i kulturnu baštinu i kao turističku ponudu koja je koncentrirana u muzejima Županije, muzej Humac, Franjevačku arheološku zbirku u Gorici u Grudama, riznicu Franjevačke galerije Široki Brijeg, galeriju Masna Luka u Parku prirode Blidinje, galeriju Majka u samostanu na Humcu u Ljubuškom, franjevački muzej U kući oca moga u Posušju. Gore navedeni najprepoznatljiviji su turistički potencijali i predstavljaju jednog od ključnih preduvjeta za razvitak Županije.

Županija, usprkos relativno maloj površini, ima značajna **poljoprivredna zemljišta** na koje otpada 11,54 % ukupne površine Županije (15 127 ha). Oko 6000 ha obradivih površina smješteno je u klimatskim povoljnim uvjetima s nadmorskom visinom manjom od 100 m. U dvije županijske općine postoje vodonatapni sustavi čija ukupna dužina glavnih i sporednih kanala iznosi oko 490 km.

U Ljubuškom i širokom Brijegu su najveći vodonatapni sustavi u BiH, koji sadrže veliku vrijednost i od ogromne su važnosti za poljoprivrednu proizvodnju na preko tri i pol tisuće hektara navodnjavanih obradivih površina.

S obzirom na podatke koji su službeni za 2011. godinu u našoj Županiji imali smo: krava 2000, ovaca 10 500, ovaca za priplod 9 500, krmača 172, konji 34, kobile 13, koze 1716 , košnica pčela 20 055. Ako promatramo

broj krava i broj ruralnih domaćinstava vidimo da tek svaka 11. obitelj na selu danas ima kravu. U Županiji imamo ukupno 31 890 domaćinstava. Od toga je oko 7500 urbanih domaćinstava i stanova.

Pored spomenutih obradivih površina, potrebno je istaknuti da Županija raspolaže s oko 170 000 ha pašnjačko brstilišnih površina koje se sada tretiraju kao „šumsko zemljište“, to je veliki izvor i potencijal za razvitak ekokožarstva i ovčarstva.

Postoji mogućnost za razvitak u oblastima voćarstva, povrtlarstva, pčelarstva i životinjske proizvodnje. Dosadašnji način poticaja poljoprivrede i stočarstva, zadnjih šest godina u iznosu od 13 milijuna KM nije dao očekivani razvitak, ali je sigurno pomogao održanju postojeće poljoprivredne proizvodnje i moglo bi se reći da su ti poticaji bili više socijalnog nego razvojnog karaktera.

Od poslovne infrastrukture imamo poduzetničke zone u svim općinama: Ljubuški, Posušje, Široki Brijeg i Grude. U Grudama je poduzetnička zona u početku izgradnje. Ukupno raspoloživa površina sa djelomično izgrađenom infrastrukturom, za investicije u zonama je 350 ha. Postoji mogućnost za proširenje istih. Pored poduzetničkih zona u Županiji nema tehnološkog parka, nema centra za razvoj poduzetništva, nema inovacijskog centra, nema poslovni i proizvodni inkubatora, nema ni jedan proizvodni klaster, jednom riječju nema izgrađene i razvijene poslovne infrastrukture. Ne samo da ovih instrumenata nema u Županiji, nažalost nema ih ni u cijeloj Hercegovini, osim privatnog tehnološkog parka u Mostaru.

Problemi neažuriranog stanja u gruntovnicama i katstrima nekretnina velika su prepreka za ulaganje u gospodarstvu. Jedan od mogućih načina stranih pa i domaćih ulaganja je ulaganje kroz privatizaciju, koja je spora i ima, ukupno gledano, jako loš rezultat te zbog toga stvara rizike za ulaganja u Županiji. Po podatcima u 2010. godini bilo je uloženo 230 846 000 KM. Najviše u prerađivačkoj industriji, sektoru trgovine na veliko i malo te održavanju. Dosta iza njih zaostaju sektori na kojima Županija želi graditi svoje buduće strategije poljoprivrede, iskorištavanje boksita i kamena, te ostala inovativna proizvodna industrija u sektoru obrade metala i plastike.

Stanje na tržištu rada

U 2012. godini u Županiji broj zaposlenih iznosi 16 462, što je u odnosu na 2011. godinu više za 251 ili 1,6 %. Broj zaposlenih u Županiji sudjeluje u ukupnom broju zaposlenih u FBiH (radno sposobno stanovništvo) sa 3,8 %.

Registrirana nezaposlenost u Županiji u 2012. godini iznosi 9741 osoba koje traže zaposlenje, što je više za 461 osoba (0,5 %) u odnosu na prethodnu godinu. Stupanj nezaposlenosti u odnosu na radnu snagu u FBiH u 2012. godini iznosi 46,8 %, a u Županiji 37,1 %.

Prema statističkim podacima u 2011. godini je 42 % nezaposlenih osoba imalo obrazovanje više od srednje škole, dok 57 % nezaposlenih osoba imalo niže razine obrazovanja (niže od KV). Visoki udio u nezaposlenosti čine osobe s najmanje srednjoškolskim obrazovanjem. Ovakvo stanje je izazov i nudi prilike za razvitak novih programa i projekata s ciljem zapošljavanja, jer Županija ima kapital u znanju kojeg može iskoristiti. Od nezaposlenih je oko 4286 osoba u godinama od 18 do 35, što je velik dio mladih, dok je u najboljim poslovnim godinama između 35 i 50 godina 3336 nezaposlenih osoba. Ova činjenica je jedan od najvećih izazova u Županiji, kako zaposliti ovoliki broj nezaposlenih?!

U 2012. godini prosječna mjesečna neto plaća u Federaciji BiH iznosi 830 KM, a u Županiji prosječna plaća iznosila je 810 KM (što je 97,6 % u odnosu na prosjek FBiH).

U Županiji broj umirovljenika u 2012. godini iznosi 10 632 ili 2,8 % od ukupnog broja umirovljenika u Federaciji BiH.

Društveni razvitak

U Županiji predškolsko obrazovanje počinje u 10 dječjih vrtića, jedan u Grudama, tri u Ljubuškom, tri u Posušju i tri u Širokom Brijegu. U njima je ukupno smješteno 640 djece, od kojih je 285 djevojčica i 355 dječaka.

Na prostoru Županije ima 14 osnovnih škola i 53 područne s ukupno 974 učionice. Ove škole u 2009. godini je pohađalo ukupno 10 896 učenika, 2010. godine pohađalo je 9927 učenika, a 2011. godine je bilo 9546 osnovnoškolskih učenika.

Srednjoškolsko obrazovanje u Županiji se odvija u tri gimnazije i u srednjoj školi u Grudama. U okviru strukovnih škola postoji 27 različitih zanimanja. U srednjoškolskom obrazovanju Županije zaposlen je 261 nastavnik. U svim gimnazijama upisano je 1726 gimnazijalaca, a u srednjim strukovnim školama upisano je ukupno 2442 učenika različitih strukovnih zanimanja. Visokoškolsko obrazovanje u Županiji nazočno je u Širokom Brijegu kroz likovnu akademiju koju pohađa prosječno 86 studenata godišnje. S obzirom na blizinu sveučilišnog centra Mostar, nije realno očekivati u bližoj budućnosti otvaranje visokoškolskih obrazovnih kapaciteta od strane Županije.

Što se tiče obrazovanja odraslih osoba i prekvalifikacija u Širokom Brijegu postoje dovoljni obrazovni kapaciteti, ne samo za potrebe tržišta rada Županije već i cijele regije Hercegovine.

Što se tiče kulturne scene u Županiji, ona je zaista jako bogata i raznovrsna te svoje korijene ima u davnoj prošlosti. Kako bismo je u najkraćim mogućim crtama prikazali što vjerodostojnije, koristit ćemo kratki prikaz po općinama. Na sceni kulture najviše se posjećuju koncerti, festivali, smotre folklor, nastupi KUD-ova, izložbe u galerijama, predstavljanje pojedinih knjiga, franjevačke i gradske knjižnice, franjevački muzeji. U Grudama, Posušju i Širokom Brijegu postoje kinodvorane, u kojima se odvijaju kulturni i društveni događaji.

Županija je prepoznata po sportskim djelatnostima. Moderni sport se počeo razvijati krajem 19. stoljeća, kada su se mladi Širokobriježani uključili u rad prvoga sportskog društva u Hercegovini „Hrvatskog sokola“ u Mostaru (1896.). Županija se može pohvaliti iznimno uspješnim sportskim klubovima i pojedincima koji postižu zapažene međunarodne uspjehe. Napretku školskog sporta poseban zamah daju Županijske sportske igre koje se održavaju od 1997. godine u organizaciji Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i sporta, te uz pomoć općina domaćina natjecanja.

Zdravstvena zaštita u Županiji se odvija preko dobro organiziranih i dobro opremljenih domova zdravlja i područnih ambulanti u kojima je razvijen sustav obiteljske medicine. U Županije imamo 4 privatne klinike, 4 doma zdravlja, 9 područnih ambulana i 4 centra za hitnu pomoć.

S obzirom na stanovanje, niz je povijesnih okolnosti koje su uvjetovale formiranje i razvijanje određene kulture stanovanja na prostoru Županije, gdje je 90 % stambenih objekata samostalnog ili individualnog karaktera, a ostalih 10 % su kolektivni stambeni objekti, koji su smješteni u urbanim središtima općina.

Civilna zaštita (CZ) u Županiji je dobro organizirana i dobro funkcionira u sustavu civilne zaštite Federacije BiH.

Što se tiče ranjivosti, Županija je jako ranjiva na eventualni poremećaj u proizvodnji i transportu krušnih žitarica, kao i fosilnih goriva jer ne postoji uspostavljen sustav robnih rezervi. Županija se nalazi na trusnom području koje je izloženo velikim rizikom od potresa.

Sigurnost građana i imovine u Županiji je dobra, podaci pokazuju kako je broj **krivičnih djela** u trendu smanjenja i da je rasvijetljenost tih slučajeva u našoj Županiji prosjek 65 % u odnosu na susjedno županijsko okruženje, gdje je postotak rasvijetljenosti krivičnih djela 45 %. Ovakav trend svakako treba zadržati jer povoljno djeluje na pozitivno ulagačko ozračje, što je jedan od važnijih preduvjeta za razvoj poduzetništva.

Pored usluga i arhitektonskih rješenja za **invalidne** u Županiji ne postoji primjeren smještaj za osobe sa invaliditetom i posebnim potrebama, čiji je život direktno ovisan o smještaju u stručne ustanove gdje imaju odgovarajuću cjelodnevnu zdravstvenu i drugu skrb. Županija za sada sufinancira djelovanje 4 takve institucije izvan teritorija Županije, dok bi potrebe uskoro mogle prijeći razinu gdje bi takav smještaj bilo potrebno organizirati unutar Županije.

Moderan način života i niz drugih negativnih utjecajnih faktora, kao što su visoka stopa nezaposlenosti, narušena ljestvica moralnih vrijednosti, čini da je trend ovisnika u stalnom porastu, sa 5 registriranih slučajeva 2005. godine na 19 slučajeva u 2011. godini. Broj ovisnika o kockanju i klađenju je, također u porastu iako se za takve slučajeve ne vodi posebna statistička evidencija. Broj maloljetničke delikvencije je, također, u porastu iako se ovom problemu sa stajališta obrazovnog i socijalnog sektora sve više poklanja pažnja provođenjem različitih programa prevencije.

Po **broju registriranih udruga**, Županija jako je demokratska, ako uzmemo da u svim registriranim (Ministarstvo pravosuđa ŽZH, ostale županije, Federalno Ministarstvo pravosuđa kao i državno Ministarstvo) Županiji imamo cca 800 udruga, to znači da na svakog desetog stanovnika imamo po jednu registriranu udruhu. To je također odraz snažnog poduzetničkog duha u Županiji i njegova potvrda.

Stanje javne infrastrukture i javnih usluga

Ceste u nadležnosti Županije su uglavnom u lošem stanju, osobito one čije je održavanje na razini Županije (regionalne) i razine općine (lokalne i nekategorizirane). Nedostatak sredstava potvrđuje i činjenica da je u posljednjih sedam godina asfaltirano samo 17,5 km. Na prostoru Županije od prometne infrastrukture postoji samo cestovna mreža, a najbliža željeznička postaja prosječno je udaljena oko 40 km, a najbliži aerodrom je, također udaljen oko 40 km.

Kada je u pitanju povezanost Županije s drugim državama i županijama unutar BiH, onda je radi njenog graničnog položaja u prvom redu upućena na povezivanje i usuglašavanje s cestovnom mrežom RH, a unutar BiH to su susjedne HNŽ/K, Hercegbosanska i Srednjobosanska županija. Autocestovni pravci na koje se Županija treba dobro povezati su autocesta na koridoru Vc u BiH i Jadransko-jonska autocesta u budućnosti (Trst – RH – BiH – Crna Gora – Albanija – Grčka), a sada A1 u RH. Od brzih planiranih cesta u BiH koje ne prolaze kroz Županiju od najvećeg interesa je brza cesta koja Splitsko-dalmatinsku županiju u RH kroz Hercegbosansku i Srednjobosansku županiju jednim krakom povezuje s koridorom Vc, a drugim krakom prema Banja Luci s pravcem Banja Luka – Doboj, odnosno u nastavku prema sjeveru Hrvatske (koridor X).

Županijom prolazi 150,5 km regionalnih cesta. Za regionalnu cestu R425 Široki – Tromeda radi loših elemenata i prolaska kroz naseljena mjesta predlaže se spoj na novu planiranu cestu. Novi spoj kroz Županiju donosi otprilike 4 km nove regionalne ceste. Trasa je ucrtana po postojećoj cesti Hamzići – Lipno (nova trasa) do križanja s dionicama Podledinac – Zvirovići. Potrebno je napraviti projektnu dokumentaciju. Ostale regionalne ceste potrebno je obnoviti. Županijom prolazi 50,582 km lokalnih cesta, a na kraju planskog razdoblja planirano je još novih lokalnih cca 14 km, s ciljem bolje prometne povezanosti unutar Županije.

Što se tiče cesta u nadelžnosti Federacije, potrebno je što prije rekonstruirati dionicu Kočerin – Vranić koju rekonstrukcijom treba proširiti s trećim prometnim trakom čime bi se povećala sigurnost i brzinski kapacitet ove cesta koja još i danas ima uglavnom sve elemente trase iz Austro-ugarskog doba izgradnje.

Razvoj prijenosne mreže do 2020. godine potrebno je provoditi aktivnosti na izgradnji novih **dalekovoda** (110,220 i 400 kV mreža): izgradnji i priključenju na 110 kV, mrežu novih TS 110/x kV, izgradnji i priključenju na 220 kV mrežu novih TS 220/x kV, priključenju na elektroenergetsku prijenosnu mrežu novih proizvodnih objekata (hidroelektrane, vjetroelektrane i termoelektrane), oživljavanju i pojačanju postojećih vodova i transformatorskih stanica, radi priključenja novih vjetroelektrana na području Županije po principu ulaz/izlaz. Na postojeće 110 kV vodove nije potrebno dodatno pojačavati mrežu, a iste povoljno djeluju na rasterećenje kritičnih 110 kV vodova i transformacije 220/110 kV u TS Mostar 4 (Čule).

Pokrivenost **vodovodnom mrežom** u cijeloj Županiji je oko 65%, od toga općinski centri imaju pokrivenost 100% pa se javlja i sve veći problem otpadnih voda. Problem **otpadnih voda** izražen je posebno u općinskim centrima koji nemaju urađen kanalizacijski sustav.

Dodatni problem (poteškoću) kod otpadnih voda stvara i činjenica da je općina Posušje smještena na vrhu slijeva Trebižat čije se otpadne vode, pomiješane s oborinskim, kroz teren krša procjeđuju u nizvodna izvorišta i tako ih zagađuju.

Županija ima oko 260 km urađenih kanala za navodnjavanje. Ovi kanali mogu dati puno veći doprinos razvoju poljoprivrede ako imaju kvalitetno definiran način održavanja i upravljanja sustavom.

Slijevno područje rijeke Neretve, gdje naša Županija u cijelosti pripada, ima prosječne godišnje padaline od 1528 (l/m²). S obzirom na to da su padaline kroz godinu dosta nepovoljno raspoređene ostaje nam sagledati mogućnost akumuliranja tih padalina i koristiti u vrijeme najbolje iskoristivosti vode za sanitarne, poljoprivredne i za energetske potrebe.

Grijanje u javnom sektoru je uglavnom organizirano putem kotlovnica za svaki pojedinačni objekt, bio on škola ili zgrada bilo koje druge javne ustanove. Prema dostupnim informacijama, preko 98 % slučajeva energent grijanja je lož ulje.

Stanje okoliša

Stanje kvalitete zraka na svakom dijelu prostora Županije je najviše kvalitete jer nema industrijskih zagađivača zraka. Zagađivači zraka su ispušni plinovi automobila, dimovi fosilnih goriva i drva u procesu zagrijavanja stambenih i javnih objekata. Ukupne količine plinova i dimova su malih apsolutnih veličina koji pojedinačno djelujući nisu opasni za ukupno stanje kvalitete zraka.

Srednji godišnji zbroj padalina kreće se od 1200 do preko 2000 l/m² u višim planinskim predjelima. Snijeg je u ovom podneblju rijetka, ali ne i nemoguća pojava. Ovo područje pripada najbogatijim padalinama u BiH, ali je raspored padalina tijekom godine različit u odnosu na kontinentalni dio. Mediteranski sustav padalina karakterizira velik broj padalina u hladnijem dijelu godine i izrazito sušna ljeta. Najveći broj padalina bilježi se u studenom i prosincu, a najmanji u lipnju, srpnju i kolovozu. Prosječni godišnji zbroj padalina iznosi preko 1400 l/m².

Godišnji zbroj padalina raste s povećanjem nadmorske visine, tako da u višem hercegovačkom i jugozapadnom području visoke Hercegovine padne i do 1800 mm padalina (prelazi i 2000 l/m²).

Stalni izvori za opskrbu stanovništva u Županiji su: Lištica (Borak) za Široki Brijeg, Vrioštica za Vitinu i Ljubuški, Tihaljina/Mlade/Trebižat za navodnjavanje i energetiku, Klokun za Klobuk, Studenčica za Studence, Grudsko vrilo za Grude, Crnašnica za Knešpolje, Orovnik za Donji Gradac, Žvatić za Dobrič, vrela Ugrovače za Rakitno i umjetna akumulacija Tribistovo za Posušje. Pored ovih veoma vrijednih izvora vode veće praktično značenje u Županiji ima: stalno jezero Blidinje na granici ŽZH i Hercegbosanske županije,

Krenica u općini Grude i povremeno poplavljene površine polja – Mostarsko blato, Imotsko-bekijsko polje, Mokro polje, Trn, Kočerinsko polje, Jezero kod Izbična, Dobrinj u Crnču i brojna druga krška polja koja tijekom kišne sezone poplavi voda koja se ne zadržava na tim poljima.

Zaštita izvorišta ili voda kao prirodnog izvora razmatrana su sva izvorišta za vodoopskrbu koja se trenutno koriste i ona koja su planirana za korištenje. Izvorište se može ugroziti s gledišta kvalitete i količine. Značajan broj izvorišta, koja se trenutno koriste, nema definirane zaštitne zone.

Veliki dio podzemnih voda u Županiji je direktno ugrožen od zagađenja otpadnim vodama općine Posušje, a posebno su ugrožena izvorišta pitkim vodama u općinama Grude i Ljubuški jer prostor Posušja i posušskog polja spada u zaštitnu zonu ovih izvorišta, stoga je nužno i prioritetno pristupiti izgradnji kanalizacijskog sustava u Posušju za oborinske i fekalne vode kako bi se navedena izvorišta južno od Posušja, koja su na znatno nižoj nadmorskoj visini, trajno zaštitila od zagađenja posuškim nepročišćenim vodama koja prodiru u podzemne vodotokove.

Značajno je opadanje obradivih poljoprivrednih površina. Postotak korištenog obradivog zemljišta smanjio se sa 70 % od prije rata na 35 % poslije rata. Na polju stočarstva broj grla se smanjio na 50 %. Proizvodnja grožđa i vina u privatnom sektoru pokazuje tek neznatan porast. Uz sve to, zainteresiranost mladih ljudi za bavljenje poljoprivredom je zasad zanemariva, što je, nažalost, logična posljedica sadašnjeg stanja u toj oblasti, a pogotovo zbog već navedenog uvoza i graničnih prepreka prema EU.

Podatci pokazuju malu količinu tehničke oblovine. Tehnička obloovina čini 29,5 % od ukupno posječenog drveta. Šumski fond pored općekorisnih funkcija šuma je izvor opskrbe Županije ogrijevnim drvetom.

Prepoznat je konstantan porast pokrivenosti odvoza komunalnog otpada, gdje su Široki Brijeg i Grude sa pokrivenosti 50 % domaćinstava 2005. godine u 2011. imaju pokrivenost od preko 75 %, odnosno porast se odnosi i u Grudama na pokrivenost s 2000 domaćinstava u 2005. godini, na 2800 domaćinstava u 2011. godini. Ljubuški i Posušje imaju pokrivenost odvoza komunalnog otpada sa oko 85 %.

Kada je riječ o odvozu komunalnog otpada u m³ po gradovima tu imamo sljedeće podatke i to: Široki i Grude 2008 godine po 4100 m³, a 2011 4830 m³, dok je Posušje imalo 2005. godine 3890 m³, a 2011. godine 7200 m³, a Ljubuški u 2011. godini ima 1700 m³, te u 2011. god. 4500 m³. Ovdje je primjetan konstantan rast odvoza smeća i otpada u m³ a što je u skladu sa pokrivenosti većeg broja kućanstava odvozom.

Županija nema svoje deponije, tako da se sav otpad odvozi na deponije u Čitluk i Mostar, što značajno poskupljuje ovu komunalnu uslugu. Postotak naplate iznosi od 75 % u Širokom Brijegu i Grudama, dok Posušje ima 78 %, a Ljubuški 80 %, što upućuje na zaključak kako ima još dosta prostora za poboljšanje postotka naplate izvršene komunalne usluge.

Pokretanje solarnih projekata potvrdilo bi stratešku orijentiranost Vlade Županije ka povećanju stupnja energetske učinkovitosti Županije i korištenja obnovljivih izvora energije. Krajnji rezultat mogla bi biti mreža solarnih postrojenja širom Županije, a lokacije bi bile odabrane u skladu s postojećom mrežom dalekovoda i brojem sunčanih dana.

Na području Županije nalazi se 1 (upravljani) prirodni rezervat (Šumsko područje Masna Luka na planini Čvrsnici), te 12 spomenika prirode, od čega 1 geološki (Sedrena područja oko vodopada Kravice - Ljubuški) i 11 geomorfoloških spomenika: Blidinje jezero na Čvrsnici, jezero Krenice kod Gruda, vrela Tihaljine kod Peć Mlina, vrelo Lištice kod Borka - Široki Brijeg, vrelo Vriošćice u Vitini kod Ljubuškog, Koćuša i Bučine na rijeci Trebižat kod Ljubuškog, te pećina Hardomilje kod Ljubuškog, Vrbine kod Kongore (Grude) i Pravčeva pećina kod vrela Lištice (Široki Brijeg).

Stanje administrativnih usluga u nadležnosti županijske uprave

Oblast županijske uprave uređena je Zakonom o županijskim Ministarstvima i drugim tijelima županijske uprave (NN ŽZH broj 17/2009) kojim su jasno definirane nadležnosti Ministarstava i ostalih tijela uprave.

Usluge za građane i poslovne subjekte se pružaju sukladno godišnjim planovima i programima rada Ministarstava i svih ostalih tijela uprave na zadovoljavajući način.

Potreba za poboljšanjem postoji u smislu da se što više usluga za građane i poslovni sektor odvija putem interneta kako bi pružanje usluga bilo brže i učinkovitije te što jeftinije i za upravu i za građane. Na stranici Vlade Županije (www.vladazzh.com) mogu se naći svi potrebni podatci o Ministarstvima Vlade i tijelima uprave.

Županijska ministarstva su:

Ministarstvo unutarnjih poslova

Ministarstvo pravosuđa i uprave

Ministarstvo financija

Ministarstvo gospodarstva

Ministarstvo prostornog uređenja, resursa i zaštite okoliša,

Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa,

Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi

Ministarstvo hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata

Samostalne županijske uprave i upravne organizacije su:

Uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove

Županijski arhiv

Uprava civilne zaštite sa sjedištem u Grudama

Uprava za inspekcijske poslove

Uprava za ceste

Zavod za poljoprivredu

Županijski zavod za pravnu pomoć

Broj zaposlenih po ministarstvima, upravama, zavodima i Sudu te proračunskim izdancima za ove institucije u 2012. Godini, mogu se vidjeti u tabelici 23.

Red broj	Naziv Ministarstva, Uprave, Suda i Zavoda	Broj zaposlenih u 2012. godini	Proračunski izdanci u KM za 2012. godinu
1	Vlada ŽZH	32	7 859 700
2	Ministarstvo unutarnjih poslova	422	12 128 300
3	Ministarstvo pravosuđa i uprave	14	393 600
4	Ministarstvo Financija	35	6 243 100
5	Ministarstvo zdravstva rada i socijalne skrbi	14	4 337 200
6	Ministarstvo prostornog uređenja, resursa i zaštite okoliša	12	1 051 000
7	Ministarstvo hrvatskih branitelja i z Domovinskog rata	9	1 356 864
8	Ministarstvo gospodarstva	40	3 424 400
9	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa	24	2 228 100
10	Županijski sud Široki Brijeg	17	651 800
11	Općinski sud Ljubuški	31	938 700
12	Općinski sud Široki Brijeg	38	1 009 200
13	Županijsko javno tužiteljstvo Široki Brijeg	12	499 400

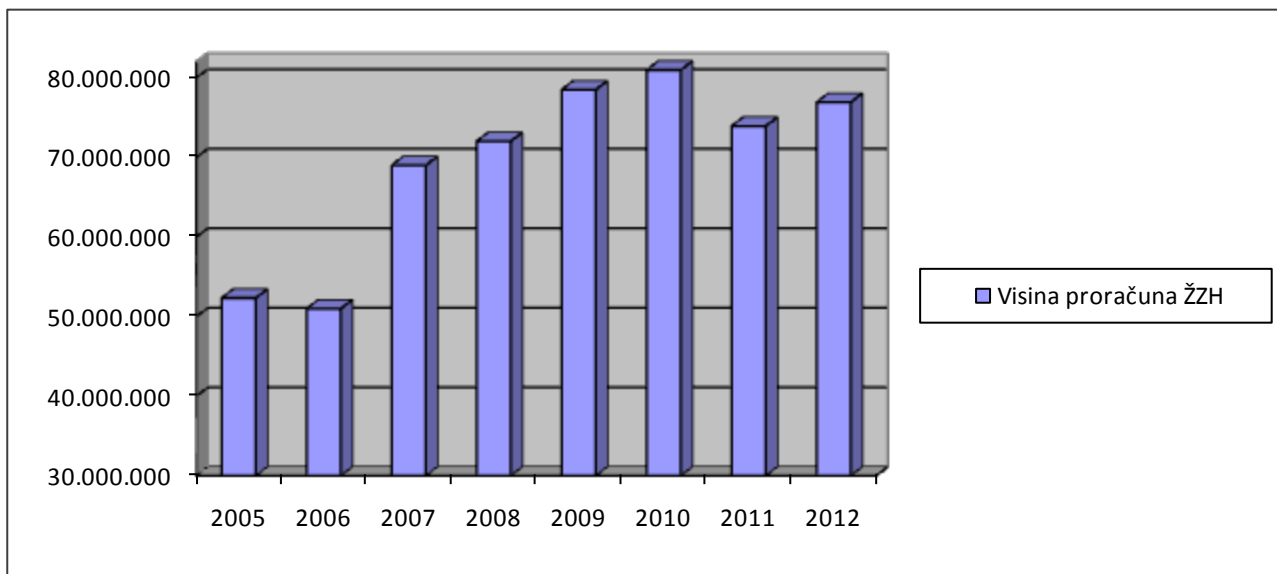

14	Županijsko javno pravobraniteljstvo Široki Brijeg	5	117 150
15	Županijski zavod za pravnu pomoć	3	109 000
16	Zavod za javno zdravstvo	4	113 400
17	Uprava za geodetske i imovinsko pravne poslove	5	142 800
18	Zavod za poljoprivredu ŽZH	5	202 200
19	Uprava za ceste	8	1 603 300
20	Uprava za civilnu zaštitu	11	455 500
21	Županijski Arhiv	6	131 900
22	Uprava za inspekcijske poslove	25	838 100
UKUPNO		772	45 834 714,00

Tablica 23. Izvor podataka: Narodne Novine ŽZH br 3/12, str 33-53.

Analiza proračuna ŽZH

Analiza visine proračuna govori da je došlo do naglog porasta županijskog proračuna u periodu od 2007. do 2010. god. za preko 50 % zbog uvođenja PDV-a.

Grafikon 15: Prikaz kretanja visine proračuna ŽZH zadnjih osam godina

Pregled sudjelovanja poreznih i neporeznih prihoda u ukupnom proračunu ŽZH

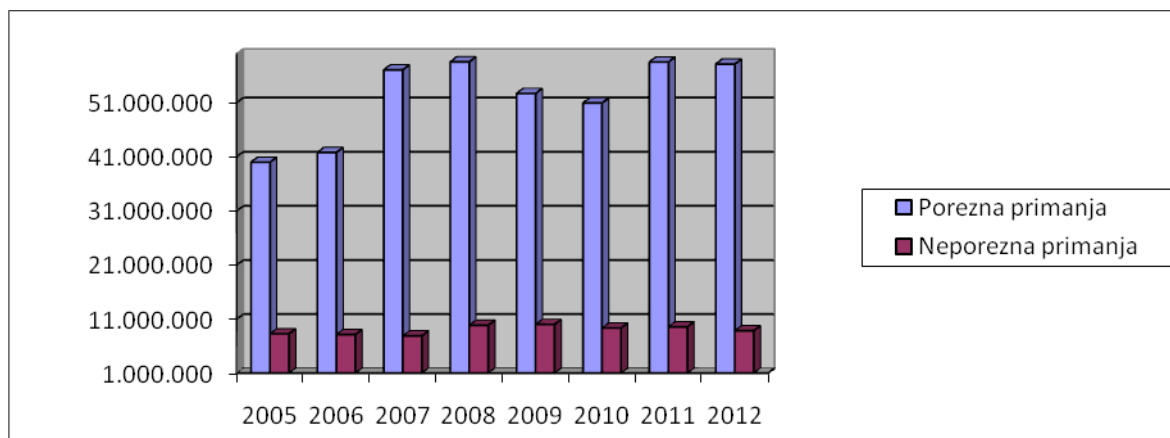
Godina	Proračun	Porezna i neporezna primanja	Sudjelovanje u proračunu
2005.god.	52.338.000 KM	48.221.000 KM	92,13 %
2006.god.	50.992.800 KM	49.892.800 KM	97,84 %
2007.god.	69.006.200 KM	64.906.200 KM	94,05 %

2008.god.	72.036.360 KM	68.336.360 KM	94,86 %
2009.god.	78.510.371 KM	62.668.711 KM	79,82 %
2010.god.	80.986.540 KM	62.793.640 KM	77,53 %
2011.god.	73.938.300 KM	59.441.500 KM	80,39 %
2012.god.	76.939.596 KM	66.939.596 KM	87,00 %

Tablica 24: Pregled sudjelovanja poreznih i neporeznih prihoda u ukupnom proračunu ŽZH

Kretanje poreznih i neporeznih prihoda

Grafikon 16: Prikaz omjera poreznih i neporeznih prihoda

Iz grafikona 16 je vidljivo da su porezni prihodi u odnosu na neporezne prihode višestruko veći te da su neporezni prihodi neznatno porasli u 2008. godini, a porezni prihodi su naglo porasli 2007. godine kada je uveden PDV. U 2010. godini se vidi osjetan i značajan pad poreznih prihoda, odnosno prihoda od PDV što je prvi jasan znak recesije i stagniranja gospodarskih aktivnosti u ŽZH kao i pad potrošnje od strane građana iz čega se još može dodatno zaključiti da je 2010. god. recesija i ekonomska kriza snažno pogodila građane i snizila životni standard građana što se očitivalo na smanjenju kupovne moći.

Struktura realiziranih rashoda prema ekonomskoj i funkcionalnoj klasifikaciji

Struktura rashoda županijskog proračuna po ekonomskoj i funkcionalnoj klasifikaciji za **2005.** godinu u KM

Opis	Ukupni rashodi	Plaće i naknade	Doprinosi poslodavca	Izdatci za materijal	Tekući grantovi	Izdaci za kamate	Nabavka stalnih sredstava	Kapitalni grantovi	Dani zajmovi i učešće	Otplate primljenih zajmova
Ukupni rashodi (zbir funkcija)	52,354,511.01	28,963,029.0	2,479,749.0	7,471,009.6	7,824,954.4	173,564.78	1,222,746.	3,024,457.4	395,000.0	800,000.00
Aktivnosti općih javnih službi	14,504,031.06	3,611,391.96	295,631.79	1,901,326.5	3,879,053.7	173,564.78	423,604.80	3,024,457.4	395,000.0	800,000.0
Aktivnosti javnog reda i sigurnos	12,449,882.22	8,800,911.00	730,134.59	2,410,411.2	0.00	0.00	508,425.36	0.00	0.00	0.00
Aktivnosti obrazovanja	20,171,914.02	16,258,936.5	1,430,506.0	1,153,907.3	1,048,379.0	0.00	280,185.08	0.00	0.00	0.00
Aktivnosti zdravstva	3,137,299.72	290,439.62	23,476.66	99,429.19	2,713,422.8	0.00	10,531.38	0.00	0.00	0.00
Stambeno komunalne aktivnosti	160,295.47	0.00	0.00	9,892.00	150,403.47	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Kulturne, rekreacione i religijske aktivnosti	11,695.24	0.00	0.00	0.00	11,695.24	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Aktiv. vezane za energiju i gorivo	9,606.53	0.00	0.00	9,606.53	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Aktivnosti vezane za poljoprivredu	32,811.56	0.00	0.00	10,811.56	22,000.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Aktivnosti prometa i komunikacije	1,856,490.57	1,350.00	0.00	1,855,140.57	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Ostale ekonomske aktivnosti	20,484.62	0.00	0.00	20,484.62	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Tablica 24.

Struktura rashoda županijskog proračuna po ekonomskoj i funkcionalnoj klasifikaciji za 2006. godinu u KM

Opis	Ukupni rashodi	Plaće i naknade	Doprinosi poslodavca	Izdaci za materijal	Tekući grantovi	Izdaci za kamate	Nabavka stalnih sredstava	Kapitalni grantovi	Dani zajmovi i učešće	Otplate primlj. zajmova
Ukupni rashodi (zbir funkcija)	55,438,985.46	29,730,762.53	2,561,005.70	6,743,093.68	8,570,459.42	100,161.9	6,756,354.28	449,417.29	450,000.00	77,730.61
Aktivnosti općih javnih službi	17,226,913.28	4,161,611.40	326,941.64	1,826,851.19	4,195,987.70	100,161.9	5,638,211.50	449,417.29	450,000.00	77,730.61
Aktivnosti javnog reda i sigurnost	12,280,839.76	8,630,830.51	718,971.93	2,534,108.20	6,900.00	0.00	390,029.12	0.00	0.00	0.00
Aktivnosti obrazovanja	21,025,398.96	16,672,655.43	1,491,725.28	1,143,576.91	998,963.01	0.00	718,478.33	0.00	0.00	0.00
Aktivnosti zdravstva	3,363,990.87	264,915.19	23,366.85	91,706.38	2,974,367.12	0.00	9,635.	0.00	0.00	0.00
Aktivnosti socijalnog osiguranja	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Stambeno komunalne aktivnosti	229,011.83	0.00	0.00	0.00	229,011.83	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Kulturne, rekreacijske i religijske aktivnosti	28,299.55	0.00	0.00	0.00	28,299.55	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Aktivnosti vezane za poljoprivredu	152,024.63	0.00	0.00	23,342.92	128,681.71	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Aktivnosti prometa i komunikacije	1,132,506.58	750.00	0.00	1,123,508.08	8,248.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Tablica 25.

Struktura rashoda županijskog proračuna po ekonomskoj i funkcionalnoj klasifikaciji za 2007. godinu u KM

Opis	Ukupni rashodi	Plaće i naknade	Doprinosi poslodavca	Izdaci za materijal	Tekući grantovi	Izdaci za kamate	Nabavka stalnih sredstava	Kapitalni grantovi	Dani zajmovi i učešće	Otplate primljenih zajmova
Ukupni rashodi (zbir funkcija)	67,843,219.62	35,137,441.21	3,187,997.03	10,462,325.34	12,283,487.34	327,868.45	3,242,996.14	2,554,415.82	0.00	646,688.29
Aktivnosti općih javnih službi	18,719,294.06	5,162,780.96	508,516.47	2,535,617.94	5,799,725.50	646,688.29	1,209,654.24	2,528,442.21	0.00	646,688.29
Aktivnosti javnog reda i sigurnosti	13,722,368.51	9,418,657.16	864,513.69	2,368,488.82	700.00	0.00	1,070,008.84	0.00	0.00	0.00
Aktivnosti obrazovanja	25,426,266.63	20,160,925.91	1,776,754.71	1,855,232.80	726,987.77	0.00	906,365.44	0.00	0.00	0.00
Aktivnosti zdravstva	4,147,013.03	379,049.35	37,089.09	240,803.17	3,449,167.70	0.00	14,930.11	25,973.61	0.00	0.00
Stambeno komunalne aktivnosti	282,091.68	0.00	0.00	319.18	276,800.00	0.00	4,972.50	0.00	0.00	0.00
Aktivnosti vezane za poljoprivredu	2,090,868.66	11,601.98	1,123.07	14,360.55	2,030,106.37	0.00	33,676.69	0.00	0.00	0.00
Aktivnosti prometa i komunikacija	3,455,317.05	4,425.85	0.00	3,447,502.88	0.00	0.00	3,388.32	0.00	0.00	0.00

Tablica 26.

Struktura rashoda županijskog proračuna po ekonomskoj i funkcionalnoj klasifikaciji za 2008. godinu u KM

Opis	Ukupni rashodi	Plaće i naknade	Doprinosi poslodavca	Izdaci za materijal	Tekući grantovi	Izdaci za kamate	Nabavka stalnih sredstava	Kapitalni grantovi	Dani zajmovi i učešće	Otplate primljenih zajmova
Ukupni rashodi (zbir funkcija)	70,466,355.59	39,538,803.54	3,351,277.44	10,925,209.65	12,351,139.31	303,819.50	2,701,521.12	674,674.04	674,674.04	674,674.04
Aktivnosti općih javnih službi	17,803,196.52	17,803,196.52	17,803,196.52	17,803,196.52	17,803,196.52	303,819.50	1,226,999.23	499,910.99	120,000.00	674,674.04
Aktivnosti odbrane	4,536.40	4,536.40	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Akti. javnog reda i sigurnosti	14,009,643.26	10,758,062.11	925,608.00	2,162,836.71	6,900.00	0,00	156,236.44	0,00	0,00	0,00
Aktivnosti obrazovanja	29,208,460.15	22,968,285.94	1,976,713.96	2,471,105.19	714,374.24	0,00	1,077,980.82	0,00	0,00	0,00
Aktivnosti zdravstva	4,907,225.10	302,769.99	22,495.96	342,091.98	4,012,645.42	0,00	227,221.75	0,00	0,00	0,00
Aktivnosti socijalnog osigur.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Stambeno komunalne aktivnosti	633,200.00	0,00	0,00	0,00	633,200.00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Aktivnosti vezane za poljoprivredu	392,240.85	55,210.58	6,205.39	73,218.93	244,523.07	0,00	13,082.88	0,00	0,00	0,00
Aktivnosti prometa i komunik.	3,507,853.31	18,670.08	77.64	3,489,105.59	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Tablica 27.

Struktura rashoda županijskog proračuna po ekonomskoj i funkcionalnoj klasifikaciji za 2009. godinu u KM

Opis	Ukupni rashodi	Plaće i naknade	Doprinosi poslodavca	Izdaci za materijal	Tekući grantovi	Izdaci za kamate	Nabavka stalnih sredstava	Kapitalni grantovi	Dani zajmovi i učešće	Otplate primljenih zajmova
Ukupni rashodi (zbir funkcija)	77,703,462.65	39,531,465.21	3,416,991.18	8,758,117.93	18,323,915.20	727,171.0	2,393,511.81	10,700.00	103,658.00	4,437,932.30
Aktivnosti općih javnih službi	22,991,460.78	4,985,838.09	422,595.50	2,903,453.47	7,838,558.63	727,171.0	1,561,553.77	10,700.00	103,658.00	4,437,932.30
Aktivn javnog reda i sigurnosti	14,011,680.71	10,815,623.46	923,759.48	2,075,649.60	21,834.69	0,00	174,813.48	0,00	0,00	0,00
Aktivnosti obrazovanja	28,468,930.07	23,409,090.12	2,043,892.79	1,811,997.96	603,728.94	0,00	600,220.26	0,00	0,00	0,00
Aktivnosti zdravstva	4,266,241.81	282,766.68	23,793.34	289,202.81	3,661,150.44	0,00	9,328.54	0,00	0,00	0,00
Aktivn. socijalnog osig.	20,146.64	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	20,146.64	0,00	0,00	0,00
Stambeno komunalne aktivn.	158,867.50	0,00	0,00	0,00	158,867.50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Aktivn vezane za poljoprivred.	6,130,160.79	38,146.86	2,950.07	21,839.74	6,039,775.00	0,00	27,449.12	0,00	0,00	0,00
Aktivnosti prometa i kom.	1,655,974.35	0,00	0,00	1,655,974.35	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Tablica 28.

Struktura rashoda županijskog proračuna po ekonomskoj i funkcionalnoj klasifikaciji za **2010.** godinu u KM

Opis	Ukupni rashodi	Plaće i naknade	Doprinosi poslodavca	Izdaci za materijal	Tekući grantovi	Izdaci za kamate	Nabavka stalnih sredstava	Kapitalni grantovi	Dani zajmovi i učešće	Otplate primljenih zajmova
Ukupni rashodi	80,049,549.11	42,206,650.68	3,954,221.69	6,922,030.85	19,808,689.45	795,863.47	1,180,777.07	0.00	0.00	5,181,315.90
Aktivnost općih javnih službi	24,424,568.46	4,896,981.33	438,322.24	3,409,251.27	8,855,672.74	795,863.47	847,161.51	0.00	0.00	5,181,315.90
Aktivn. javnog reda i sigurnosti	14,682,896.66	11,593,559.02	1,217,286.68	1,797,204.92	0.00	0.00	74,846.04	0.00	0.00	0.00
Aktivnosti obrazovanja	30,143,225.67	25,415,910.45	2,271,843.34	1,344,202.60	863,854.91	0.00	247,414.37	0.00	0.00	0.00
Aktivnosti zdravstva	4,803,219.14	275,358.81	26,321.25	103,115.42	4,398,423.66	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Stambeno komunalne aktivn.	814,725.79	0.00	0.00	0.00	814,725.79	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Aktivnosti vezane za poljoprivredu	4,576,833.42	24,841.07	448.18	17,776.67	4,522,412.35	0.00	11,355.15	0.00	0.00	0.00
Aktivnosti prometa i komunikacije	250,479.97	0.00	0.00	250,479.97	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Ostale ekonomske aktivnosti	353,600.00	0.00	0.00	0.00	353,600.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Tablica 29.

Struktura rashoda županijskog proračuna po ekonomskoj i funkcionalnoj klasifikaciji za **2011.** godinu u KM

Opis	Ukupni rashodi	Plaće i naknade	Doprinosi poslodavca	Izdaci za materijal	Tekući grantovi	Izdaci za kamate	Nabavka stalnih sredstava	Kapitalni grantovi	Dani zajmovi i učešće	Otplate primljenih zajmova
Ukupni rashodi	73,025,435.94	46,016,930.07	4,162,264.43	7,359,537.51	10,199,315.38	674,123.62	674,123.62	315,352.72	905,000.00	3,392,912.21
Aktivnosti općih javnih službi	17,575,630.01	5,088,077.75	442,047.43	3,272,527.91	3,698,689.87	671,631.62	104,743.22	905,000.00	0.00	3,392,912.21
Aktivn. javnog reda i sigurnosti	16,129,673.89	12,977,948.03	1,172,843.07	1,735,770.26	76,000.00	0.00	167,112.53	0.00	0.00	0.00
Aktivnosti obrazovanja	32,499,512.26	27,668,352.51	2,515,827.49	1,239,183.75	1,030,159.54	2,492.00	43,496.97	0.00	0.00	0.00
Aktivnosti zdravstva	4,318,253.94	282,551.78	31,546.44	67,652.62	3,936,503.10	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Stambeno komunalne akt.	100,000.00	0.00	0.00	0.00	100,000.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Aktivnosti vezane za poljoprivredu	1,358,290.67	0.00	0.00	327.80	1,357,962.87	0.00	11,355.15	0.00	0.00	0.00
Aktivn. prometa i komunikacije	1,044,075.17	0.00	0.00	1,044,075.17	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Tablica 30.

Struktura rashoda županijskog proračuna po ekonomskoj i funkcionalnoj klasifikaciji za **2012.** godinu u KM

Opis	Ukupni rashodi	Plaće i naknade	Doprinosi poslodavca	Izdatci za materijal	Tekući grantovi	Izdatci za kamate	Nabavka_s talnih_sred stava	Kapitalni grantovi	Dani zajmovi i učešće	Otplate primljenih zajmova
Ukupni rashodi	76,112,412.5	45,940,900.6	4,149,952.86	7,085,926.01	12,645,730.1	895,458.8	728,535.20	1,878,000.00	0.00	2,787,908.84
Aktivnosti općih javnih službi	19,705,804.1	5,145,043.60	450,709.06	2,834,048.95	5,333,505.95	895,458.8	381,128.83	1,878,000.00	0.00	2,787,908.84
Aktivn javnog reda i sigurnos	16,328,724.1	13,019,553.83	1,187,266.07	1,892,201.58	105,000.00	0.00	124,703.23	0.00	0.00	0.00
Aktivnosti obrazovanja	32,572,029.61	27,466,794.90	2,478,623.46	1,221,646.24	1,197,233.61	0.00	207,731.40	0.00	0.00	0.00
Aktivnosti zdravstva	4,319,786.60	306,881.86	33,303.97	71,072.62	3,908,528.15	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Stambeno komunalne aktivnos	306,516.48	0.00	0.00	0.00	306,516.48	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Aktivnosti vezane za poljoprivredu	1,584,056.45	2,626.41	50.30	1,462.07	1,564,945.93	0.00	14,971.74	0.00	0.00	0.00
Aktivnosti prometa i komunik	1,065,494.55	0,00	0,00	1,065,494.55	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ostale ekonomske aktivnosti	230,000.00	0.00	0.00	0,00	230,000.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Tablica 31.

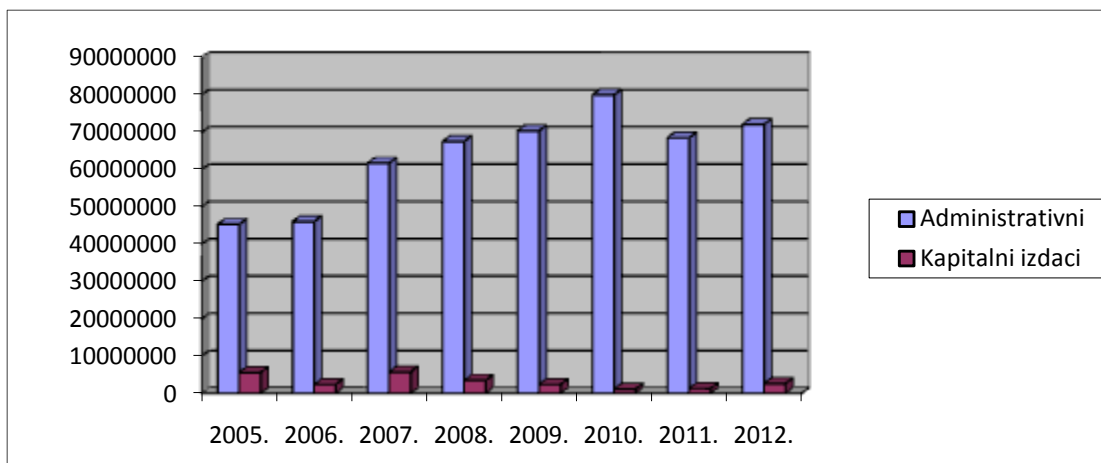
UKUPNI RASHODI	Ukupni rashodi	Plaće i naknade	Doprinosi poslodavca	Izdatci za materijal	Tekući grantovi	Izdatci za kamate	Nabavka stalnih sred.	Kapitalni grantovi	Dani zajmovi i učešće	Otplate primljenih zajmova
2005. god.	52,354,511.01	28,963,029.08	2,479,749.04	7,471,009.64	7,824,954.40	173,564.7	1,222,746.62	3,024,457.45	395,000.00	800,000.00
2006. god.	55,438,985.46	29,730,762.53	2,561,005.70	6,743,093.68	8,570,459.42	100,161.9	6,756,354.28	449,417.29	450,000.00	77,730.61
2007. god.	67,843,219.62	35,137,441.21	3,187,997.03	10,462,325.34	12,283,487.34	327,868.4	3,242,996.14	2,554,415.82	0.00	646,688.29
2008. god.	70,466,355.59	39,538,803.54	3,351,277.44	10,925,209.65	12,351,139.31	303,819.5	2,701,521.12	674,674.04	674,674.04	674,674.04
2009. god.	77,703,462.65	39,531,465.21	3,416,991.18	8,758,117.93	18,323,915.20	727,171.0	2,393,511.81	10,700.00	103,658.00	4,437,932.30
2010. god.	80,049,549.11	42,206,650.68	3,954,221.69	6,922,030.85	19,808,689.45	795,863.4	1,180,777.07	0.00	0.00	5,181,315.90
2011. god.	73,025,435.94	46,016,930.07	4,162,264.43	7,359,537.51	10,199,315.38	674,123.6	674,123.62	315,352.72	905,000.00	3,392,912.21
2012. god.	76,112,412.52	45,940,900.60	4,149,952.86	7,085,926.01	12,645,730.12	895,458.8	728,535.20	1,878,000.00	0.00	2,787,908.84

Tablica 32. Izvor podataka: Narodne Novine županije Zapadnohercegovačke

Analiza pokazuje kako rashodi naglo rastu počevši od 2007. godine pogotovo u djelokrugu otplate primljenih zajmova počevši s 2009. godinom. Najveći rashodi su bili 2010. godine i prešli su 80 milijuna KM.

Kretanje odnosa kapitalnih i administrativnih troškova

Grafikon 17: Kretanje odnosa kapitalnih i administrativnih izdataka

Kreditnu zaduženost i kreditni potencijal

Na temelju službenih informacija od Ministarstva financija ŽZH o visini kreditnih obveza koja glasi: „Kreditna zaduženost Županije Zapadnohercegovačke na dan 31. 12. 2012. godine iznosi 21 623 436 04 KM“ i iz pregleda unakrsne klasifikacije rashoda proračuna ŽZH po ekonomskoj i funkcionalnoj klasifikaciji za 2012. godinu, vidljivo je da su otplate zajmova u 2012. god. iznosile 2 787 908 84 KM i otplata kamata je iznosila 895 458 89 KM, ukupno je to 3 685 366 73 KM. Ako znamo da je proračun u 2012. god iznosio 76 939 596 KM, to znači da će kreditne obveze trebati vraćati sljedećih 7 godina s oko 3,5 mil. KM godišnje, stoga je to značajno opterećenje županijskog proračuna.

Zaključci - Analiza proračuna ŽZH

Analiza visine proračuna govori da je došlo do naglog porasta županijskog proračuna u periodu od 2007. do 2010. god. za preko 50 % zbog uvođenja PDV-a.

Kreditna zaduženost Županije Zapadnohercegovačke na dan 31. prosinca 2012. godine iznosi 21 623 436 04 KM i iz pregleda unakrsne klasifikacije rashoda proračuna ŽZH po ekonomskoj i funkcionalnoj podjeli za 2012. godinu, vidljivo je da su otplate zajmova u 2012. godini iznosile 2 787 908 84 KM i otplata kamata je iznosila 895 458 89 KM. Ukupno je iznosilo 3 685 366 73 KM. Ako znamo da je proračun u 2012. godini iznosio 76 939

596 KM, to znači da će kreditne obveze trebati vraćati sljedećih 7 godina s oko 3,5 mil. KM godišnje, stoga je to značajno opterećenje proračuna.

**Detaljna socio-ekonomska analiza Županije nalazi se u prilogu Strategije razvitka Županije Zapadnohercegovačke za razdoblje 2014. – 2020. godine.*

Unutarnji i vanjski faktori

Unutarnji faktori

Snage	Obrazloženje
<ul style="list-style-type: none">· Dobar geostrateški položaj	<p>Geostrateški položaj Županije definiran je kroz povoljnu zemljopisnu poziciju Županije u trokutu Mostar – Sarajevo – Split, te u blizini važnih prometnih koridora prema centralnoj Europi, kao pogranično područje na granici s Republikom Hrvatskom, u blizini Jadranskog mora.</p> <p>Geostrateški položaj prepoznaje se kao snaga u smislu pozicioniranja Županije u užem i širem geografskom prostoru pa se u ovom kontekstu nadovezuje i na vanjske faktore, te u kombinaciji s njima znači veoma bitan faktor razvitka.</p>
<ul style="list-style-type: none">· Brojni unutarnji izvori	<p>Izvori Županije u ovom kontekstu znače izvore u širem smislu:</p> <ul style="list-style-type: none">· Prirodni izvori: sačuvan okoliš, voda, kamen, ugodna klima i obnovljivi izvori energije: sunce, padaline;· Kulturni izvori: bogata povijesno-kulturna ostavština, kulturna baština, bogato vjersko nasljeđe;· Ljudski izvori: dostupni kvalitetni ljudski izvori, dobro obrazovano radno sposobno stanovništvo, poduzetnički karakter, iseljenici. <p>Ti izvori Županije predstavljaju unutrašnje izvore koji su Županiji neposredno i odmah dostupni te predstavljaju osnovu za razvitak.</p>
<ul style="list-style-type: none">· Razvijena industrija trgovačka djelatnost	<p>U Županiji su dobro razvijene aluminijska industrija i prerađivačka industrija, koje zajedno predstavljaju veoma bitan unutrašnji faktor za daljnji razvitak Županije, jer stvaraju proizvode koji su već sad osnovni izvozni artikli Županije. Također, u Županiji je veoma razvijena trgovačka djelatnost i sve ostale uslužne djelatnosti, posebno u građevinskom sektoru.</p>
<ul style="list-style-type: none">· Dobre osnove za razvitak turizma	<p>U Županiji ima osnova za vjerski, ruralni i avanturistički turizam, koji predstavlja osnovu za razvoj turizma uz korištenje postojećih i već napomenutih prirodnih, kulturnih i ljudskih izvora te vanjskih faktora.</p>

Slabosti	Obrazloženje
<ul style="list-style-type: none">• Loša struktura gospodarstva	<p>Kod loše strukture gospodarstva najprije je potrebno istaknuti nepovezivanje poduzeća u grozdove/klastere, to je bitna slabost kod postizanja boljih poslovnih rezultata i konkurentnosti gospodarstva Županije prema drugim županijama i susjednim državama. Pored toga, nepostojanje brendova proizvoda i loša poduzetnička klima te nedostajanje poticajnih sredstava i drugih financijskih instrumenata za razvitak malih i srednjih proizvodnih poduzeća. Prevladava trgovina i usluge u odnosu na proizvodnju.</p>
<ul style="list-style-type: none">• Loša infrastruktura	<p>Kod loše infrastrukture potrebno je istaknuti lošu prometnu infrastrukturu i lošu infrastrukturu za zaštitu okoliša. Na prostoru Županije od prometne infrastrukture postoji samo cestovna mreža, koja je u lošem stanju. Pored loše kvalitete prometnica u Županiji nedostaju i brže cestovne veze prema pravcima, koji su veoma bitni za daljnji razvitak Županije. Što se tiče infrastrukture za zaštitu okoliša jako je malo područja pokriveno kanalizacijskim sustavom, samo centri pojedinih glavnih gradova, što je na osjetljivom kraškom području veliki problem radi mogućnosti zagađenja izvora pitke vode. Loša je i organiziranost upravljanja otpadom te postotak razvrstavanja i reciklaže otpada. Županija nema regionalnog odlagališta otpada.</p>
<ul style="list-style-type: none">• Loše političko ozračje	<p>Kao loše političko ozračje podrazumijeva se loša politička pravna uređenost okruženja u BiH i loše funkcioniranje države, korupcija i loša uvezanost vlasti po vertikali i horizontali, što se kaže u prevelikom utjecaju politike na odluke gospodarstva i drugih razvojnih sektora te nejasnoća kod dodjele sredstava i odobrenih sredstava. Također, u tom kontekstu potrebno je još spomenuti lošu privatizaciju.</p> <p>Potrebno je spomenuti i loše funkcioniranje javne uprave na svim razinama (općine, Županija, Federacija, država BiH), preveliku birokraciju i sporu administraciju. Loša je i međuopćinska suradnja na projektima.</p>
<ul style="list-style-type: none">• Velika nezaposlenost	<p>Velika nezaposlenost, neusklađenost i neprilagođivanje obrazovnog sustava s potrebama za radnom snagom, rezultiraju nedostajanjem radne snage na određenim radnim mjestima, a s druge strane nezaposlenost ostaje na visokoj razini.</p>
<ul style="list-style-type: none">• Neriješen upis vlasništva	<p>Neriješen upis vlasništva (grunt i katastar) i usitnjenost poljoprivrednih posjeda jedan su od najvažnijih faktora kočenja razvoja poljoprivredne industrije i malog i srednjeg poduzetništva u tom sektoru.</p>

Vanjski faktori

Prilike	Obrazloženje
· Lokacija na koridoru	Županija je locirana na koridoru Vc što joj nudi dobru povezanost u one dijelove Europe gdje se očekuje rast gospodarstva. Pored toga, Županija je prirodno vezana na Dalmaciju i Hrvatsku, radi ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju i očekivanog rasta njenog gospodarstva, ali i radi toga što Županiji nudi dodatne prilike razvitka. Unutrašnje cestovne veze i ostale komunikacije će se vremenom popraviti i već sada nude dosta velik kapacitet za potrebe Županije.
· Prekogranična suradnja s ulaskom Republike Hrvatske u EU	Ulaskom Republike Hrvatske (nadalje: RH) u Europsku uniju (nadalje: EU) povećava se mogućnost prekogranične suradnje na različitim projektima, što je za Županiju prilika u smislu prenošenja znanja i tehnologija, kao i za povećanje tržišta za proizvode.
· Turistički razvijenija područja u blizini	Turistički trendovi ukazuju na to da su turizam na moru i kulturni turizam u starim gradovima pri samom vrhu trenutnih turističkih trendova, što je veoma bitno za prostor u kojem se nalazimo (Dalmacija, Mostar, itd.).
· Poljoprivreda ima potencijal u prirodnim resursima	Županija, usprkos maloj površini, ima značajna poljoprivredna zemljišta, na koje otpada 11,54 % ukupne površine Županije (15 127 ha). Oko 6000 ha obradivih površina smješteno je u klimatskim povoljnim uvjetima s nadmorskom visinom manjom od 100 m. U dvije općine Županije postoje vodonatapni sustavi čija ukupna dužina glavnih i sporednih kanala iznosi oko 490 km. U Ljubuškom i Širokom Brijegu su najveći vodonatapni sustavi u BiH koji su velika vrijednost i od ogromne su važnosti za poljoprivrednu proizvodnju na preko tri i pol tisuće hektara navodnjavanih obradivih površina.

Prijetnje	Obrazloženje
<ul style="list-style-type: none">· Ulazak Republike Hrvatske u EU, u slučaju spore prilagodbe EU standardima	Ulazak RH u EU može s jedne strane značiti priliku, ali s druge prijetnju u slučaju spore prilagodbe proizvoda i dugih usluga Županije europskim standardima.
<ul style="list-style-type: none">· Nestabilnost političkog uređenja i položaj Županije u državi BIH	Nestabilnost političkog uređenja države može značajno utjecati na politički položaj i na političku klimu u Županiji, što može imati za posljedicu pogoršanje političke klime i posljedično loše funkcioniranje gospodarstva. Lošu investicijsku klimu i drugih vitalnih sektora.
<ul style="list-style-type: none">· Odljev kadrova	Ulazak RH u EU može imati za posljedicu i odljev te ne vraćanje obrazovanog stručnog kadra kojem će se sigurno pokazati u EU prilika za bolji posao i bolji život.
<ul style="list-style-type: none">· Nepredvidljivost konkurencije	Za sada nas konkurenti još ne doživljavaju kao konkurenciju, pitanje što će se dogoditi u budućnosti, možemo očekivati jaku konkurenciju i brz razvoj konkurenata na području naših potencijalnih budućih tržišta.
<ul style="list-style-type: none">· Promjena turističkih trendova	Trenutni turistički trendovi ukazuju na to da se nalazimo u prostoru, koji je s gledišta trendova veoma pogodan, ali može se dogoditi i promjena trendova i opet smo u pitanju dovoljno brze prilagodbe novim uvjetima na tržištu ili čak i bitnom smanjivanju i zatvaranju tržišta.

Strateška usredotočenost

Strateško fokusiranje	Odgovarajući cilj i mjera	
	Opći cilji	Operativni cilj
U Županiji je moguće više napraviti na povezivanju razvojnih partnera i razvijati partnerstva između poduzeća i socijalnih udruženja kako bi na taj način povećali prilike za zapošljavanje i lakše prenijeli pozitivne utjecaje razvoja gospodarstva na socijalni dio života.	Ekonomski jaka županija	Organizirani za osvajanje novih tržišta
Isto tako, u Županiji je potrebno promijeniti način razumijevanja financiranja razvitka. Dio sredstava je vezan na zakonske obveze Županije i općina, dok je drugi dio sredstava potrebno projektno vezati na pripremu i razvoj projekta za budućnost. Na taj način će ministarstva i općine veći dio sredstava nego do sada moći uložiti u pripremu projekta i njihovu provedbu, a na to pridobiti sredstva Europske unije i drugih donatora.	Efikasno županija	organizirana Aktivan sustav pripreme, implementacije i praćenja projekata
Do sada su strategije razvitka previše razmatrale unutrašnje stanje i problem, dok nije bilo odlučnosti za razumijevanje vanjskih razvojnih faktora i definiranje jasne strategije izlaska Županije na vanjska tržišta i povezivanje u veće mreže za razvitak. Usmjerenost na unutrašnje tržište je smanjilo prilike zapošljavanja i definiralo strukturu gospodarstva na trgovinu s malo prerade i izvoza.	Ekonomski jaka županija	Organizirani za osvajanje novih tržišta Stvoreni prepoznatljivi proizvodi
Sustav Schengenske granice se neizbježno približava dok mi još uvijek ne znamo što ta promjena donosi kako bi se uspješno pripremili na promjene. Ako ne postupimo jasno i odlučno primanje Schengenske granice može razvoj preseliti izvan naše Županije u bližnje županije u Republici Hrvatskoj i u Crnu Goru te Albaniju.	Efikasno županija	organizirana Usaglašeni pravni propisi koji korisnicima pomažu živjeti i raditi u županiji
U cijeloj Županiji je izgrađenost infrastrukture nedovoljna ili nezadovoljavajuća u nekim dijelovima čak ni ne postoji. Potrebno je jasno definirati povezivanje županije u svijet i interne potrebe po svim vrstama infrastrukture pogotovo prometne veze, vodoopskrba i sistem prečišćavanja vode pa i upravljanje otpadom. U tom sustavu je potrebno jasno definirati funkcije ruralnih i urbanih dijelova županije kako bi se izgradila učinkovita infrastruktura i javne usluge koje će umiriti iseljavanje iz sela u naselja.	Efikasno županija	organizirana Ubrzan proces komunikacije između javnih institucija i korisnika te efikasno pružanje javnih usluga
Županiji se pružaju iznimne prilike razvoja poljoprivredne proizvodnje i prerade i razvitka produkata i usluga vezanih na poljoprivredu. Prilika izlazi iz velikih proizvodnih potencijala u zemljištu i klimi koja će uz pomoć tehnologije pružati proizvodnje cijelu godinu.	Ekonomski jaka županija	Iskorištenje postojećih potencijala
Županija se nalazi u blizini tržišta koje će u budućim godinama biti u porastu, kako po	Ekonomski jaka županija	Organizirani za osvajanje

<p>pitanju broja posjetitelja tako i po broju investicija. Županijsko gospodarstvo povezano s javnim sektorom i socijalnom mrežom mora iskoristiti taj potencijal.</p>		<p>novih tržišta</p>
<p>Hercegovina nudi mogućnost razvitka brend i razvoja praćenja i kontrole standarda kakvoće, kako bi se profilirali kao posebnost, brend mora pokazati vezu na kulturne, prirodne i klimatske osnove koje Županija ima.</p>	<p>Ekonomski jaka županija</p>	<p>Stvoreni prepoznatljivi proizvodi Organizirani za osvajanje novih tržišta</p>
<p>Velik broj udruženja, koja se bave socijalnim i drugim pitanjima društva je osnova za buduće udruživanje i koordinaciju. Taj sustav je potrebno polako i organizirano prevesti u gospodarstvo i povezivanje političke razine Županije sa razvojnim temama i na tim osnovama postići prilike zapošljavanja, razvoja novih inovativnih proizvoda za svoje i druga izvozna tržišta.</p>	<p>Društveno županija odgovorna</p>	<p>Socijalno zbrinute i društveno uključene nezaposlene osobe Socijalno zbrinute i zaposlene ili društveno povezane osobe s invaliditetom i osobe s posebnim potrebama Održana kulturna tradicija, uključenost u kulturni život i športsko/rekreativna uključenost</p>

Vizija razvitka

***Zapadnohercegovačka Županija je područje
veselih i zadovoljnih ljudi.***

***Na tragovima tradicije, vjere, temeljima kulturno-
povijesne i društvene odgovornosti, razvijaju se
kreativni proizvodi i usluge koji su uspješni na
vanjskim tržištima.***

***Razvojna partnerstva našeg područja povezuju
društvo u gospodarskom i socijalnom pogledu kako bi
pristupali novim tržištima i jačali prisutnost na
postojećim te na taj način povećali kvalitetu života u
Županiji.***

Strateški ciljevi razvitka

1 Strateški cilj: Ekonomski jaka županija

Ekonomsko jačanje Županije je ključ njenog dugoročnog razvitka, koji omogućava da Županija odgovorno prati socijalna kretanja i rješava razvojna pitanja s kojima se susreće. Razvojna partnerstva našeg područja povezivat će javne i privatne organizacije kako bi otvarali nova tržišta i jačali prisutnost na postojećim. Povećana ekonomska snaga Županije pokazat će se u povećanju izvoza koji će se s 260 milijuna KM, iz 2011. godine, povećati na najmanje 500 milijuna KM u 2020. godini. Pored toga, ekonomska snaga Županije pokazat će se i po poboljšanju poslovnog okruženja okoliša za poslovanje tvrtki, čime će se povećati ulaganja za najmanje 20 milijuna KM godišnje kroz nova ulaganja ili povećanja kapitala postojećih tvrtki od 2017. godine nadalje. Smanjenje nezaposlenosti za 2,5% godišnje od 2017. nadalje.

2 Strateški cilj: Društveno odgovorna županija

Bolje poslovanje Županije pokazat će se u boljim životnim uvjetima i povezanosti građana. Na društvenim mrežama Županija gradi svoje konkurentne prednosti koje povezuje s tradicijom, vjerom, temeljima kulturno-povijesne i društvene odgovornosti na kojima razvija kreativne proizvode i usluge. Društvena odgovornost Županije pokazat će se u pravovremenom pružanju odgovarajućih (po sadržaju i po visini sredstava) socijalnih usluga za sve korisnike, kojima su socijalne usluge potrebne. Povezivanje korisnika socijalnih usluga uz pomoć javnih ulaganja proizvest će najmanje 30 održivih radnih mjesta od 2016. godine nadalje. U 2020. godini najmanje 40 % građana bit će sportsko, odnosno rekreativno, ili kulturno aktivno jer vjeruju da to pomaže njihovom zdravlju.

3 Strateški cilj: Učinkovito organizirana županija

Županija razumije da je najviše odgovorna za postizanje razvojnih ciljeva, dok su joj drugi razvojni partneri potrebni da bi postizanje ciljeva bilo učinkovitije i vremenski kraće. Da bi se postigla učinkovitost organizirati koordinaciju razvitka između javnih, privatnih i društvenih organizacija koje će voditi u povećanje ulaganja iz sredstava EU i drugih donatora na 30% proračuna Županije godišnje, od 2017. godine nadalje. Učinkovita organiziranost prepoznat će se i u učinkovitom pružanju javnih usluga koje će zaustaviti potrebu za iseljavanjem iz ruralnih dijelova Županije u urbane dijelove i izvan Županije. Iseljavanje će se zaustaviti najmanje u odnosu na stanovnike u gradovima prema ruralnim stanovnicima na razini iz godine 2013., znači 30% stanovnika u urbanim dijelovima.

će se

Pokazatelji utjecaja

Strateški cilj	Pokazatelji
Ekonomski jaka županija	<ul style="list-style-type: none">• Povećanju izvoza sa 260 milijuna KM, iz 2011. godine, na najmanje 500 milijuna KM u 2020. godini.• Najmanje 20 milijuna KM investicija u nova ili povećanje kapitala postojećih tvrtki, godišnje od 2017. godine na dalje.
Društveno odgovorna županija	<ul style="list-style-type: none">• Pravovremeno pružanje socijalnih usluga najmanje 80% ljudi koji socijalne usluge trebaju.• Iz udružnih djelatnosti proizvesti najmanje 30 radnih mjesta u gospodarskim djelatnostima godišnje, od 2016. godine nadalje. Najmanje 40 % građana je sportsko, odnosno rekreativno ili kulturno aktivno jer vjeruju da to pomaže njihovom zdravlju.
Učinkovito organizirana županija	<ul style="list-style-type: none">• Povećanje ulaganja iz sredstava EU i drugih izvora financiranja na 30% proračuna Županije godišnje, do 2017. godine nadalje.• Zaustavljanje iseljavanja iz ruralnih u urbane dijelove Županije na razini stanja u 2013. godini, znači po procjeni 30% stanovnika u urbanim dijelovima.• Zaštićen okoliš kroz pokrivenost svih javnih komunalnih usluga na najmanje 70% područja Županije do 2020.

Operativni ciljevi razvitka

Operativni ciljevi u okviru prvog strateškog cilja: Ekonomski jaka županija s pokazateljima rezultata

Strateški cilj prvi: Ekonomski jaka županija					
Operativni ciljevi	Konkurentno, malo i srednje poduzetništvo	Povoljna ulagačka klima u županiji	Organizirani za osvajanje novih tržišta	Stvoreni prepoznatljivi proizvodi	Iskorištavanje postojećih potencijala
Pokazatelji rezultata	Povećanje prihoda poduzeća za 20 % do 2020. godine.	Pripremljenih najmanje 50 ha spremnih za investicije u poslovnim zonama do 2020.	Od 2019. u klustere povezanih najmanje 10 % poduzeća.	Priprema najmanje 4 nova proizvoda godišnje od 2016. godine nadalje.	Do 2020. godine najmanje 50 % starih lokacija (u gradovima i selima) neaktivnih ponovo oživjeti za nove djelatnosti. Smanjenje rada u sivim zonama u županiji .
	Više od 50 % radnika je zadovoljno na radnim mjestima jer se tamo mogu usavršavati ,mjereno kroz ankete.	Skraćenje vremena za pridobivanje građevinske dozvole na 30 dana.	Povećanje broja proizvoda iz Županije prisutnih na novim tržištima za 20 % od 2018. godine, mjereno po anketama.	Najmanje 5 proizvoda označenih s porijeklom iz Zapadnohercegovačke županije.	Izvoz proizvoda iz domaćih resursa (kamen, poljoprivreda...) najmanje 30% cijelog izvoza u 2020. godini.

Operativni ciljevi u okviru drugog strateškog cilja: Društvena odgovorna županija s pokazateljima rezultata

Strateški cilj drugi: Društvena odgovorna županija				
Operativni ciljevi	Socijalno zbrinute i društveno uključene nezaposlene osobe	Socijalno zbrinute i zaposlene ili društveno povezane osobe s invaliditetom ili osobe s posebnim potrebama	Održana kulturna tradicija i sportsko/ rekreativna uključenost	Spriječena ovisnost (nedozvoljene supstance, igre na sreću i slično)
Pokazatelji rezultata	U društvene aktivnosti, prekvalifikacije i doškoloovanja uključeno najmanje 50 % nezaposlenih osoba.	U aktivne udruge uključeno najmanje 40 % građana s posebnim potrebama ili invaliditetom.	Najmanje 40% građana je športsko, odnosno rekreativno ili kulturno aktivno, jer vjeruju da to pomaže njihovom zdravlju.	Smanjenje postotka svih vrsta ovisnika za najmanje 20 % do 2020. godine.
	U oblike socijalnog poduzetništva uključeno najmanje 20% nezaposlenih osoba.	Otklonjenih 50 % arhitektonskih prepreka na postojećim zgradama do 2020. godine. Nove javne zgrade od 2014. godine projektirane bez arhitektonskih prepreka.	Najmanje 60 % mlađih od 30 godina je sportsko, odnosno rekreativno ili kulturno aktivnih, jer vjeruju da to pomaže njihovom zdravlju.	
	Iz nezaposlenosti u zaposlenost godišnje prelazi najmanje 300 osoba od 2016. godine nadalje.	U društvene djelatnosti uključeno najmanje 60 % osoba s posebnim potrebama.	Najmanje 30 % mladih je športsko, i rekreativno aktivnih te uključenih u kulturne aktivnosti za mlade do 24 godine.	

Operativni ciljevi u okviru trećeg strateškog cilja: Učinkovito organizirana županija s pokazateljima rezultata

Strateški cilj treći: Učinkovito organizirana županija			
Operativni ciljevi	Ubrzan proces komunikacije između javnih institucija i korisnika te učinkovito pružanje javnih usluga	Usuglašeni pravni propisi koji korisnicima pomažu živjeti i raditi u županiji	Aktivan sustav pripreme, implementacije i praćenja projekata
Pokazatelji rezultata	Preko elektronskih sustava uprave obrađenih najmanje 30 % administriranih postupaka do 2020. godine	Do 2020. godine s EU usuglašeni su svi pravni propisi za koje je nadležna Županija.	Priprema i prijavljivanje najmanje 40 projekata godišnje od 2015. godine nadalje.
	Pokrivenost svih javnih komunalnih usluga na najmanje 95 % teritorija Županije do 2020.	Izvršavanje testa utjecaja na MSP za sve propise županije najmanje od 2016. godine nadalje.	Razvojna mreža uključena u najmanje 20 projekta financiranih od EU ili drugih donatora godišnje od 2015. godine.
	Najmanje 50 % javnih zgrada je renovirano kako bi se smanjila njihova energetska potrošnja.		
	Ankete korisnika usluga		

Veza s planskim dokumentima

Veza sa strateškim dokumentima više razine

Strateški dokument	Veza na odabrane ciljeve Županije
Europa 2020	
Pametna rast	Strateški cilj Ekonomski jaka županija utječe na rast gdje Županija predviđa povećanje konkurentnosti malih i srednjih poduzeća kroz bolju organiziranost i prepoznatljivost pa na tome računa na veću dodatnu vrijednost. Dok kroz mjere strateškog cilja Društveno odgovorna Županija računa na povezivanje kulture, tradicije i drugih društvenih prilika za povećanje konkurentnosti.
Održiva rast	Održiva rast je pretpostavka svih prioritetnih mjera Strategije razvitka Županije dok je održivost posebno orijentirana u strateškom cilju Ekonomski jaka županija kroz poticanje konkurentnog malog i srednjeg poduzetništva na osnovama iskorištavanja postojećih unutrašnjih potencijala Županije, ali kroz poboljšanje ulagačke klime u Županiji i stvaranjem prepoznatljivih proizvoda. Pored toga, Županija želi razvijati društvenu odgovornost i pobrinuti se za ljude i pomagati kod njihovog društvenog uključivanja, kako bi se na osnovu toga vidjeli razvojni učinci i kvaliteta života u Županiji. Samoodrživost razvitka će povećati i mjere strateškog cilja učinkovito organizirane Županije koja će pridonijeti učinkovitosti upravljanja razvitkom i tako povećavati dodatnu vrijednost.
Uključujuća rast	Županija će, uključujući rast postizati pogotovo s mjerama u okviru strateškog cilja Društveno odgovorna županija, u kojem predviđa mjere kao što su socijalno zbrinjavanje i društveno uključivanje nezaposlenih osoba, osoba s invaliditetom i osoba s drugim posebnim potrebama kao i održavanje kulturne tradicije i uključenosti u kulturni život i sportsko/rekreativna uključenost građana. Pored toga, kroz strateški cilj će poticati Učinkovito odgovorna županija, uključujući rast kroz učinkovito pružanje javnih usluga i aktivni sustav pripreme, implementacije i praćenja projekata u kojeg će biti uključene razne skupine društva.
Strategija razvitka Bosne i Hercegovine	
Makroekonomska stabilnost	Sve mjere strateških ciljeva županijske strategije razvitka idu u pravcu pojačavanja stabilnosti, konkurentnosti i zapošljavanja. Dok Županija razumije to da ne može utjecati na makroekonomske pokazatelje i da ipak treba ulagati sredstva i razvijati mjere za poticanje ciljeva na razini države. U okviru strateškog cilja Ekonomski jaka županija za poticanje tih ciljeva bitne mjere konkurentno, malo i srednje poduzetništvo, povoljna ulagačka klima u županiji, organizirani za osvajanje novih tržišta, stvoreni prepoznatljivi proizvodi i iskorišteni postojeći potencijali. Dok se za vezu između zapošljavanja i razvitka priprema i mjere u okviru strateškog cilja Društveno odgovorna županija kako bi se zbrinuli i društveno uključili i razni oblici, odnosno skupine koje su na bilo koji način isključene iz ekonomske dinamike i društva.
Konkurentnost	
Zapošljavanje	
Održivi razvitak	Održiva rast je pretpostavka svih prioritetnih mjera Strategije razvitka Županije dok je održivost posebno orijentirana u strateškom cilju Ekonomski jaka županija kroz poticanje konkurentnog malog i srednjeg poduzetništva na osnovama iskorištavanja postojećih unutrašnjih potencijala Županije, ali kroz poboljšanje ulagačke klime u Županiji i stvaranjem prepoznatljivih proizvoda. Pored toga, Županija želi razvijati društvenu odgovornost i pobrinuti se za ljude i pomagati kod njihovog društvenog uključivanja,

	kako bi se na osnovu toga vidjeli razvojni učinci i kvaliteta života u Županiji. Samoodrživost razvitka će povećati i mjere strateškog cilja učinkovito organizirane Županije koja će pridonijeti učinkovitosti upravljanja razvitkom i tako povećavati dodatnu vrijednost.
EU integracije	Županija u smislu integracije potiče gospodarstvo kako bi se konkurencija uključila u integracije dok na njih, u kontekstu preuzimanja obveza, priprema mjere koje će biti usredotočene na ubrzavanje komunikacije između javnih institucija i korisnika te učinkovito pružanje javnih usluga, usuglašavanje pravnih propisa na implementaciju sustava pripreme, implementacije i praćenja projekata i na smanjene korupcije.
Strategija socijalnog uključivanja Bosne i Hercegovine	
Socijalna politika u funkciji zapošljavanja	Županija je razvila više mjera koje utječu na zapošljavanje, od tih su u okviru strateškog cilja Društveno odgovorna županija najmanje dvije koje izravno utječu na taj cilj na državnoj razini, a to su Socijalno zbrinute i društveno uključene nezaposlene osobe i mjera Socijalno zbrinute i zaposlene ili društveno povezane osobe s invaliditetom i osobe s posebnim potrebama.
Poboljšati položaj obitelji s djecom	Strategija razvitka županije nema izravnog utjecaja na poboljšanje položaja obitelji s djecom dok sve mjere pogotovo one iz strateškog cilja Društveno odgovorna županija pomažu obiteljima s djecom da se lakše društveno uključe i aktiviraju.
Poboljšati obrazovanje	Županija u okviru strateškog cilja Ekonomski jaka županija u okviru mjere konkurentno malo i srednje poduzetništvo, povoljna ulagačka klima u Županiji. Organizirani za osvajanje novih tržišta i stvoreni prepoznatljivi proizvodni povezani sustav obrazovanja i poduzetništva kako bi na taj način stvorila što veći utjecaj tog sektora na konkurentnost.
Poboljšati zdravstvenu zaštitu	Županija izravno utječe na poboljšanje zdravstvenog stanja stanovništva u najmanje dvije mjere u okviru strateškog cilja Društveno odgovorna županija Održana kulturna tradicija, uključenost u kulturni život i sportsko/rekreativna uključenost kroz koju želi povećati sportsku i kulturnu aktivnost stanovništva i u okviru strateškog cilja Učinkovito organizirana županija gdje želi povećati učinkovito pružanje javnih usluga kroz učinkovito razmještanje javnih zdravstvenih usluga u Županiji i koordinaciji tih usluga sa susjednim županijama u ovisnosti od potreba i kvaliteta tih usluga.
Poboljšati mirovinsku politiku	Strategija razvitka županije nema izravnog utjecaja na mirovinsku politiku dok kroz mjere zapošljavanja i razvijanja konkurentnosti županije pomaže sustavu, da bi na dugi rok bolje funkcioniralo.
Poboljšati položaj osoba s invaliditetom	Županija želi postići bolje uključivanje tih osoba u društvo i razumjeti mjere za poticanje aktivacije osoba s invaliditetom u okviru strateškog cilja Društveno odgovorna županija, mjera socijalno zbrinute i zaposlene ili društveno povezane osobe s invaliditetom i osobe s posebnim potrebama dok se mnogo drugih mjera nadovezuje na taj cilj kako bi se povećala učinkovitost intervencije.

Strategija razvitka turizma Federacije Bosne i Hercegovine za period 2008. – 2018.	
Turizam kao pokretač razvitka gospodarstva u cjelini	Turizam u Županiji nudi mogućnosti dopune zapošljavanju i prihodima dok za sada ne može predstavljati djelatnosti koja će biti predstavljena kao najjača i najvažnija. Županija će razvijati manje proizvode i povezivati ponudu kako bi dopunila ponudu u susjednim županijama, pogotovo u Međugorju i Dalmaciji. Na taj način povećat će se i potrošnja do mjere koja je moguća ako smo odredište koje dopunjava ponudu drugim jačim lokacijama.
Povećavanje turističke potrošnje	
Rast investiranja	U Županiji je ulaganje u kapacitete namještaja moguće očekivati, ali ne u mjeri koja bi bila potrebna da bi Županija preuzela veću ulogu u razvitku turizma u BiH. Uz ulaganja u poduzetništvo zapošljavanje u razvoj poljoprivrede, Županija želi povećati prilike za svoje građane pa je turizam, kako je rečeno, jedan od grana u kojima je moguće naći priliku. Pored toga, Županija želi podržati izvorne proizvode kroz mjere koje je postavila pa će se uklopiti i u turističku ponudu.
Poduzetništvo, obrtništvo	
Veće zapošljavanje	
Proizvodnja autohtonih proizvoda	
Cjelogodišnje poslovanje	Za Županiji je nemoguće cjelogodišnje poslovanje u turizmu kao dopunskom odredištu na kratak rok. Županija će, naravno, pratiti trend na ostalim odredištima i nuditi svoje prilike kad odredišta prošire doba poslovanja. Najmanje je tu na sezonu osjetljivo Međugorje pa je na takvo poslovanje potrebno vezati i ponudu naše Županije. Isto tako će se vezano na događanja u najvažnijim odredištima razvijati i kapaciteti i njihova kvaliteta.
Viša kvaliteta smještajnih objekata	
Primjerena struktura smještajnih Kapaciteta	
Razvitak novih turističkih proizvoda	Razvitak novih proizvoda bit će podržan kroz strategiju razvitka turizma, kad Županija odredi pravce razvitka turizma i pripremi strategiju. Sigurno će ti biti vezani na poljoprivrednu proizvodnju i razumijevanje odredišta na kojima se Županija veže u razvitku turizma.

Veza s prostornim planom

PROSTORNI PLAN ŽUPANIJE ZAPADNOHERCEGOVAČKE za period od 2008. do 2028. godine	Veza na odabrane ciljeve Županije
<ul style="list-style-type: none"> • održivi prostorni razvitak 	Održivi razvoj jedan je od osnovnih ciljeva Županije i kao takav će biti ukomponiran u sva tri strateška cilja Županije: „Ekonomski jaka županija“, „Društveno odgovorna županija“, „Učinkovito organizirana županija“, a pogotovo će se taj cilj odraziti kroz mjere drugog strateškog cilja, koji je „Društveno odgovorna županija“, pod kojem se podrazumijeva odgovornost društva za održivi razvitak. Treći strateški cilj: „Učinkovito organizirana županija“, uključuje i mjere za učinkovito pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš.
<ul style="list-style-type: none"> • unaprjeđenje geografskog informacijskog sustava (GIS) 	Ovaj cilj prostornog plana nema direktne veze sa prvim i drugim strateškim ciljevima županije, ali dobro se poklapa sa trećim strateškim ciljem „Učinkovito organizirana županija“, u okviru kojeg se direktno veže na operativni cilj učinkovito pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš.
<ul style="list-style-type: none"> • politika racionalnog korištenja prostora 	Ovaj cilj prostornog plana posredno se veže na strateški cilj „Ekonomski jaka županija“ i unutar toga operativni cilj „Iskorišteni postojeći potencijali“, u kojem imamo kao pokazatelj ponovno upotrebljavanje starih neaktivnih lokacija za nove djelatnosti, što će pomoći kod toga, da se stvara manje novih poslovnih zona i na taj način prostor se više racionalno koristi.
<ul style="list-style-type: none"> • planiranje ekološkog prostora 	Ekološka pitanja u strategiji uključena su u okviru strateškog cilja „Društveno odgovorna županija“, pod tim ciljem također podrazumijeva pitanje ekološkog prostora kao jedno od osnovnih pitanja društvene odgovornosti. Također, se u okviru županije ekološka pitanja rješavaju u okviru strateškog cilja „Učinkovito organizirana županija“, u okvirima operativnog cilja „Učinkovito pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš“.
<ul style="list-style-type: none"> • kreiranje poticajnih uvjeta za kvalitetni ekonomski razvoj Županije 	Svi strateški ciljevi županije „Učinkovito jaka županija“, „Društveno odgovorna županija“, „Učinkovito organizirana županija“ će pomoći kod ekonomskog razvoja Županije, a pogotovo strateški cilj „Ekonomski jaka županija“ uključuje operativne ciljeve: konkurentno malo i srednje poduzetništvo, povoljna ulagačka klima u županiji, stvoreni novi prepoznatljivi proizvodi, iskorišteni postojeći potencijali, koji će u Županiji pokrenuti poticajne uvjete za kvalitetni ekonomski razvoj Županije. Veoma bitan za postizanje kvalitetnog ekonomskog razvitka županije je i operativni cilj usuglašeni pravni propisi u okviru strateškog cilja „Učinkovito organizirana županija“, koji će postaviti preduvjete za kvalitetan ekonomski razvoj Županije.
<ul style="list-style-type: none"> • postizanje uravnoteženog socijalno-ekonomskog razvoja 	Svi strateški ciljevi županije „Ekonomski jaka županija“, „Društveno odgovorna županija“, „Učinkovito organizirana županija“ obuhvaćaju mjere, koje će dati svoj doprinos kod postizanja uravnoteženog socijalno-ekonomskog razvoja Županije, a još posebno strateški cilj jedan „Ekonomski jaka županija“ i strateški cilj dva „Društveno odgovorna županija“.
<ul style="list-style-type: none"> • uvođenje novih tehnologija s 	Strateški cilj „Ekonomski jaka županija“ uključuje operativne ciljeve, koji će

ekološkim predznakom	u Županiji pokrenuti uvođenje novih pristupa s ekološkim predznakom, operativni cilj, koji se navise veže na to je stvoreni prepoznatljivi proizvodi i iskorištenje postojeći potencijali.
• podizanje društvenog standarda Županije	Svi strateški ciljevi županije „Ekonomski jaka županija“, „Društveno odgovorna županija“, „Učinkovito organizirana županija“ uključuju mjere, koje će pomoći kod podizanja društvenog standarda Županije.
• razvoj institucija lokalne samouprave uz povećanje njihove efikasnosti	Strateški cilj „Učinkovito organizirana županija“ uključuje operativne ciljeve, koji će pomoći postići učinkovitost institucija lokalne samouprave, direktno na to se veže operativni cilj; učinkovito pružanje javnih usluga (uz zaštićen okoliš).
• ravnomjeran uravnotežen razvoj sve četiri općine	Strategija razvitka Županije rađena je za sve četiri općine te strateški i operativni ciljevi pripremljeni su na osnovi podataka za sve četiri općine, također oni su realni i time omogućavaju ravnomjeran uravnotežen razvitak sve četiri općine.
• razvitak policentričnog sustava gradova	Kod razvitka policentričnog sustava gradova i ravnomjernog razvitka općinskih centara i ostalog (ruralnog) područja će pomoći mjerama strateškog cilja Društveno odgovorna županija i Učinkovito organizirana županija. Strategija razvitka u okviru strateškog cilja Učinkovito organizirana županija uključuje i operativni cilj učinkovito pružanje javnih usluga (uz zaštićen okoliš), koji će pomoći kod poboljšanja pružanja javnih usluga i u ruralnim područjima i sprječavanju iseljavanja ruralnog stanovništva iz ruralnih te manje razvijenih područja i preko toga pomoći gradovima da funkcionira i njihovo zaleđe.
• ravnomjeran razvitak općinskih centara i ostalog (ruralnog) područja	
• prometna integracija prostora Županije i okruženja (RH, ostale županije/kantoni)	Kod prometne integracije prostora Županije, okruženja i prometne povezanosti prostora unutar Županije pomoći će operativni ciljevi i mjere strateškog cilja; Učinkovito organizirana županija koja promiče kvalitetno prometno uvezivanje.
• prometna povezanost prostora unutar Županije	
• razvitak turizma	
• zaštita i očuvanje prirodnih izvora	Zaštita i očuvanje okoliša, prirodnih izvora te reduciranje negativnih i nepovoljnih utjecaja na okoliš uključeni su u okvirima strateških ciljeva, društveno odgovorna i učinkovito organizirana županija. Pod tim ciljem podrazumijeva se pitanje zaštite i očuvanja izvorišta vode, skupljanje i pročišćivanje otpadnih voda, vodoopskrba i upravljanje vodama, učinkovito gospodarenje otpadom, postizanje energetske učinkovitosti, racionalna upotreba svih naravnih izvora, maksimalno korištenje obnovljivih izvora energije te zaštita i očuvanje kulturno-povijesne baštine.
• zaštita izvorišta vode, očuvanje podzemnih i otvorenih vodnih tokova	
• maksimalno reduciranje negativnih i nepovoljnih utjecaja na okoliš	
• štednja i racionalna upotreba svih oblika energije, maksimalno korištenje obnovljivih izvora energije	
• zaštita i očuvanje kulturno-povijesne baštine	

Napomena:

Dana 12.12.2013. god. na skupštinskim odborima Županije Zapadnohercegovačke, te 13.12.2013. god. kada je usvojena Strategija razvitka Županije Zapadnohercegovačke u Skupštini Županije Zapadnohercegovačke, je predloženo da se u Strategiju razvitka Županije Zapadnohercegovačke uvrste nezvanični podaci o broju stanovnika županije. Po netom sprovedenom popisu(10.2013.god.) u Županij Zapadnohercegovačkoj po preliminarnim rezultatima ima **97.893** stanovnika, dok je u općini Široki Brijeg **29.809** stanovnika, općina Ljubuški -**29.521**, općina Posušje-**20.698** i općina Grude – **17.865** stanovnika.

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Županija Zapadnohercegovačka

Strategija razvitka Županije Zapadnohercegovačke za razdoblje 2014. – 2020. godine

2 - Programski dio

Kolovoz 2013.

Strategija razvitka Županije Zapadnohercegovačke za razdoblje 2014. – 2020. godine

Programski dio

Mjere

Indikativni financijski okvir

Institucionalni i organizacijski okvir za implementaciju i monitoring strategije

Plan vrednovanja, izvještavanja i revizije Strategije

Mjere

1. Strateški cilj: Ekonomski jaka županija

STRATEŠKI CILJ	1. Ekonomski jaka županija
PRIORITET	1.1. Konkurentno malo i srednje poduzetništvo
MJERA	1.1.1. Program za konkurentnost i poslovno planiranje
OPIS	<p>S obzirom na činjenicu da je MSP u Županiji izložen na tržištu bespoštednoj poslovnoj borbi s poduzećima iz razvijenijih i u svakom smislu uređenijih država EU, Azije, Kine itd., gdje u svojim državama imaju tehnološke i druge prednosti kao što je znatno niža cijena kapitala, pa je s ciljem povećavanja sposobnosti za postizanje konkurentnosti MSP Županije potrebno davati im podršku u okviru proračunskih mogućnosti, subvencijom dijela kamata na poslovno komercijalne kredite. Tu je prostor ili mogućnost za smanjenje ukupnih doprinosa na neto plaću te smanjenje poreznih i neporeznih davanja, subvencioniranje dijela troškova za izdavanje bankarskih garancija, te subvencioniranje troškova za dodatno obrazovanje u poduzetništvu i obrtu. S ciljem postizanja konkurentnosti malog i srednjeg poduzetništva Županije (MSP ŽZH), između ostalog, potrebno je i to da MSP izrađuje i usavršava, odnosno usklađuje svoje poslovne planove sukladno izazovima (problemima) tržišne utakmice ili, ukratko, nužno je razvijati svoje poslovne planove kako bi postali i opstali kao konkurentni na domaćem i inozemnom tržištu. Ovo je trajna zadaća menadžmenta i vlasnika MSP u Županiji. Pored podrške koja može biti financijska ili specijalističko stručna, u izradi poslovnih planova potrebno je pružiti detaljnu obuku za učinkovit pristup malih i srednjih poduzeća fondovima EU s ciljem podizanja konkurentskih kapaciteta i izgradnji svojih unutrašnjih razvojnih kapaciteta svog menadžmenta, radnog osoblja itd.</p>
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Uspostava kreditno-jamstvenog fonda za Županiju ili za više županija (radi veće učinkovitosti i ekonomičnosti ovog financijskog instrumenta podrške za veću konkurentnost MSP); - Priprema izmjene i dopune zakonskih propisa s ciljem smanjenja fiskalnih opterećenja i drugi srodni projekti; - Organiziranje periodičnih općih i specijaliziranih seminara za MSP; - Organiziranje različitih obuka za menadžment MSP; - Izrada programa za razvojnu podršku MSP-a; - Obuka za izradu poslovnih strategija; - Obuka za izradu poslovnih planova, planova promocije, planova za osvajanje novih tržišta, kriznih planova, planova za pripremu i usvajanje novih inovativnih proizvoda, itd. - Podizanje tehnološke razine poduzetništva (kamen, metal, plastika); - Sufinanciranje zapošljavanja i kamata na kredite.
REZULTAT	- Povećana konkurentnost malih i srednjih poduzeća
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	<ul style="list-style-type: none"> - Povećan izvoz - Povećani ukupni prihodi
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - HERAG - REDAH - Službe, odnosno odjeli za razvitak u općinama Županije - Ministarstvo gospodarstva - Ministarstvo financija - Općine

CILJANE SKUPINE I KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Mala i srednja poduzeća i obrti - Poduzetnici - Budući poduzetnici
OKVIRNA FINANCIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 2 000 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 1 000 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih: 1 000 000 KM</i> <i>(IPA svi mogući izvori, bilateralni programi pomoći kroz ambasade ili druge oblike, Federacija BiH kroz njene fondove i proračun)</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2014. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	<ul style="list-style-type: none"> - Strategija razvitka malih i srednjih poduzeća FBiH - Strategijom razvoja BiH

STRATEŠKI CILJ	1. Ekonomski jaka županija
PRIORITET	1.2. Povoljna ulagačka klima u županiji
MJERA	1.2.1. Završetak izgradnje poslovnih zona i njihova promocija
OPIS	U sve četiri općine postoje poslovne zone i one su u različitim stupnjevima izgrađenosti. Sve imaju detaljnu projektnu dokumentaciju koja sadrži i predviđa, između ostalog, i etapnu izgradnju komunalija i opremanja zona. Svakoj zoni u općinama potrebna je još uvijek određena financijska podrška radi izgradnje infrastrukture koja uključuje sljedeće: vodovod, struju, pristupnu cestu, unutrašnje prometnice u zoni, PTT kanalizaciju, javnu rasvjetu, kanalizacijski sustav u zoni. Obujam već izvršenih kao i potrebnih radova po zonama je različit. Sukladno specifičnoj potrebi pojedine zone treba podržati nastavak izgradnje infrastrukture do zone i u zoni uvažavajući postojeće postignuto stanje kao i planirane potrebe u njima po etapama.
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Program ulaganja za zonu u Grudama; - Plan marketinga za promociju svih zona i Županije stranim i domaćim ulagačima; - Izrada promo materijala za svaku zonu.
REZULTAT	- Lakši pristup poslovnoj infrastrukturi
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	<ul style="list-style-type: none"> - Broj otvorenih poslovnih subjekata u zoni, koji su na tržištu opstali duže od 3 godine - Broj ulagača u zonama
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo gospodarstva - Federalno ministarstvo razvoja poduzetništva i obrta - HERAG - REDAH - Općine - Udruge poslodavaca odnosno poduzetnika
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Mala i srednja poduzeća i obrti
OKVIRNA FINANCIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 5 000 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 3 000 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih: 2 000 000 KM</i> <i>(IPA svi mogući izvori, bilateralni programi pomoći kroz ambasade ili druge oblike, Federacija BiH kroz njene fondove i proračun)</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2014. – 2018.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	<ul style="list-style-type: none"> - Strategija razvitka malih i srednjih poduzeća FBiH 2011. - Strategije razvoja BiH

STRATEŠKI CILJ	1. Ekonomski jaka županija
PRIORITET	1.2. Povoljna ulagačka klima u županiji
MJERA	1.2.2. Ostala poslovna infrastruktura (inkubatori povezivanje s tehnološkim parkom)
OPIS	Potreba razvitka početničkog (<i>start-up</i>) poduzetništva, pogotovo proizvodnog poduzetništva kao podloge za kreiranje novih samoodrživih radnih mjesta i potrebe poboljšanja postojeće strukture poduzetništva s ciljem povećanja udjela proizvodnog poduzetništva u ukupnoj strukturi istog, potrebno je pored poduzetničkih zona i ostalih mjera podrške razvoju poduzetništva imati i inkubatore za proizvodno poduzetništvo te kvalificirane zanatske uslužne obrtničke djelatnosti. U Županiji pored rastućih industrijskih sektora metala, plastike veliki potencijal je i industrija kamena, koja nije trenutno na najvišoj tehnološkoj razini te je ovoj industrijskoj grani potrebna tehnološka podrška i inkubatorska podrška. Stoga se nameće potreba da se formiraju proizvodni inkubator za sektor metala, plastike i drugih, te inkubator za kamenu industriju u kojem bi bili instalirani novi tehnološki kapaciteti za obradu kamena.
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Osiguranje prostora za inkubatore - Uspostavljeno upravljanje inkubatorima
REZULTAT	<ul style="list-style-type: none"> - Osnovani proizvodni inkubatori za metal, plastiku itd. - Osnovan inkubator za kamenu industriju
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	<ul style="list-style-type: none"> - Broj novoosnovanih poduzeća u inkubatoru, koje su opstale na tržištu više od 3 godine
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - HERAG - Općine
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Budući i postojeći poduzetnici
OKVIRNA FINANCIJSKA SREDSTVA I IZVORI	Ukupno: 500 000 KM
	Vlastita sredstva: 250 000 KM
	Donacije ili ulaganja drugih: 250 000 KM <i>(IPA svi mogući izvori, bilateralni programi pomoći kroz ambasade ili druge oblike, Federacija BiH kroz njene fondove i proračun)</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2014. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	<ul style="list-style-type: none"> - Strategija razvitka malih i srednjih poduzeća FBiH - Strategija razvoja ekonomske regije Hercegovine (REDAH)

STRATEŠKI CILJ	1. Ekonomski jaka županija
PRIORITET	1.3. Organizirani za osvajanje novih tržišta
MJERA	1.3.1. Podrška za povezivanje poduzeća, udruga i drugih institucija koje se žele plasirati na novim tržištima
OPIS	U strukturi gospodarstva Županije prepoznatljivo je ili izraženo više sektorskih ili industrijskih grupacija, kao što su metalski, plastični, građevinski, grafički, prehrambeni sektori itd. S ciljem poticanja i ubrzanja njihovog unutrašnjeg sektorskog povezivanja radi postizanja bolje konkurentnosti na tržištu potrebno im je pružati adekvatne informacije i obuke radi učinkovitijeg nastupa kod pojedinih velikih klijenata ili nastupa na tržištima.
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Integracija baze podataka poduzetnika u regiji i razvojnim projektima regije s REDAH-om (RiC); - Izrada analize stanja i potencijala za izradu klastera; - Podrška u osnivanju klastera; Izrada plana povezivanja sa sektorskim udruženjima u zemljama okruženja i EU.
REZULTAT	- Osnovani funkcionalni klasteri (kamen, metal, plastika, grafička industrija)
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Osnovana, najmanje 2 klastera do završetka strategije
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - HERAG - REDAH - Ministarstvo gospodarstva i općine
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Poduzeća - Obrti - Javne institucije
OKVIRNA FINANCIJSKA SREDSTVA I IZVORI	Ukupno: 200 000 KM
	Vlastita sredstva: 50 000 KM
	Donacije ili ulaganja drugih: 150 000 KM <i>(IPA svi mogući izvori, bilateralni programi pomoći kroz ambasade ili druge oblike, Federacija BiH kroz njene fondove i proračun)</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2014. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	<ul style="list-style-type: none"> - Strategija razvitka malih i srednjih poduzeća FBiH - Strategija razvoja BiH - Strategija razvoja ekonomske regije Hercegovine (REDAH) - Strategija razvoja turizma Federacije Bosne i Hercegovine za period 2008. – 2018. - Strategija razvoja poljoprivrede FBiH - Strategija zaštite okoliša FBiH

STRATEŠKI CILJ	1. Ekonomski jaka županija
PRIORITET	1.4. Stvoreni prepoznatljivi proizvodi
MJERA	1.4.1. Podrška inovacijama
OPIS	<p>EU je lisabonskom deklaracijom iz 2000. godine kao prioritet definirala da će svoju gospodarsku konkurentnost podići jedino razvitkom inovacija. Sve razvijene ekonomije i gospodarski sustavi svijeta taj svoj napredak baziraju na inovacijama u svim sektorima, a posebno na inovacijama u industrijskoj proizvodnji. Temelj i ključ svake konkurentnosti MSP su njihove inovacije, ako ih imaju. Ako ih nemaju onda sigurno nisu konkurentni jer inozemna konkurencija ih razvija, na njima postiže svoju tržišnu i poslovnu snagu. U institucijama BiH, FBIH pa tako u Županiji inovacijama se ne predaje potrebna pozornost. Ne postoji institucijska sustavna inovacijska politika. U privatnom sektoru velika i uspješna poduzeća kroz kupnju i primjenu najnovijih proizvodnih tehnologija automatski primjenjuju kupljenu inovaciju. U javnosti nije poznato da je na sceni prisutan trend kupnje dozvole za neku inovaciju koja bi bila predmetom proizvodnje kao novog proizvoda. Na inovacijskoj sceni u Županiji ima zapaženih i uspješnih nastupa pojedinaca kao i privatnih osoba na međunarodnim sajmovima inovacija širom svijeta. U Županiji se ne može govoriti da ima komercijalnog, odnosno proizvodnog iskorištavanja inovacija kao novih proizvoda iako takvih proizvoda ima. U sektoru proizvodnog MSP nisu dovoljno prepoznate procedure za zaštitu inovacije ili novog proizvoda patentom i kako takvo pravo zaštićenog vlastitog intelektualnog vlasništva pomaže u poslovanju i u tržišnoj utakmici. Stoga je nužno, s ciljem povećavanja proizvodne i tržišne konkurentnosti proizvodnih MSP Županije, pokrenuti i potvrdno podržati inovacijsku politiku koja je sama po sebi jako zahtjevna, gledano s više gledišta, posebno s gledišta međunarodnog zakona o intelektualnom i industrijskom vlasništvu koji je na sceni i u BiH.</p>
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Inovacijski inkubator novih proizvoda - Podrška razvitku novih proizvoda; - Praktična inovatorska škola - Podrška zaštiti postignutog patentnog prava; - Obuka o inovatorstvu i o razvitku i zaštiti inovacija; - Podrška unaprjeđenju proizvoda; - Sajam inovacija i novih proizvoda; - Aktivno predstavljanje Županije na sajmu informatičkih i drugih novih tehnologija i drugima
REZULTAT	- novi proizvodi
POKAZATELJI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- 5 novih proizvoda godišnje
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Udruga izumitelja Herpatent - Federalno ministarstvo razvoja poduzetništva i obrta - Ministarstvo gospodarstva - Ministarstvo obrazovanja - REDAH - HERAG
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Mala i srednja poduzeća

	<ul style="list-style-type: none"> - Udruga izumitelja - Pojedinci inovatori
OKVIRNA FINANCIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 950 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 100 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih: 850 000 KM</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2014. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	<ul style="list-style-type: none"> - Inovacijska strategija BiH - Strategija razvitka malih i srednjih poduzeća FBiH

STRATEŠKI CILJ	1. Ekonomski jaka županija
PRIORITET	1.4. Stvoreni prepoznatljivi proizvodi
MJERA	1.4.2. Podrška razvitku tradicionalnih proizvoda i brendiranje
OPIS	<p>Županija je specifična po svojoj bogatoj, ne samo kulturno-povijesnoj baštini, nego i po svojim različitim tradicionalnim proizvodima, pogotovo u sektoru poljoprivredne proizvodnje. S obzirom na integrativne procese koji se odvijaju oko BiH, izvjesno je da će i BiH jednog dana ozbiljno krenuti ka EU i jako je važno da s područja Županije imamo što više razvijenih tradicionalnih proizvoda po kojima ćemo biti, između ostalog, prepoznatljivi u EU, a osobito ponosni na izvornu hercegovačku kvalitetu tih prehrambenih proizvoda koji imaju idealne ekološke pretpostavke za vrhunsku kvalitetu, s jedne strane. S druge strane, kvalitetni tradicionalni poljoprivredni proizvodi, može se reći, gastronomske delicije, jedan su od ključnih argumenata i oslonaca naše turističke scene. To su dovoljni razlozi da se ovoj mjeri pristupi s posebnom pažnjom. Prepoznatljivost danas igra sve važniju ulogu u gospodarskom razvitku nekog područja pa tako i Županije. U tom smislu je i izgradnja identiteta naše Županije izuzetno važna. Za ostvarenje ove mjere potrebno se poistovjetiti s tradicionalnim proizvodima koji se proizvode u Županiji te razviti sustav potpore razvitku tradicionalnih proizvoda. S ciljem ostvarenja potpore potrebno je koristiti usluge i ponudu kreditno-jamstvenog fonda Županije radi potpore proizvodnji tradicionalnih proizvoda. Potrebno je izraditi klaster tradicionalnih proizvoda utemeljen na lancu vrijednosti. Također, potrebno je pokrenuti proces izgradnje prepoznatljivog identiteta svake od općina Županije. U tom bi smislu trebalo izraditi plan brendiranja općina i Županije te na osnovu toga pokrenuti proces izgradnje prepoznatljivog identiteta.</p>
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Donijeti regulativu o kvaliteti i kreirati logo za županijsku kvalitetu i tradicionalni proizvod (moguće povezivanje s širim inicijativama ili županijska inicijativa); - Promicanje kvalitete proizvoda u Županiji; - Brendiranje pojedinačnih proizvoda; - Medijska potpora – društvene mreže; - Poboljšanje dizajna tradicionalnih proizvoda; - Marketing za tradicionalne proizvode.
REZULTAT	- Prepoznatljivi proizvodi iz Županije
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Broj brendiranih proizvoda
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - HERAG - Turistička zajednica Županije - Udruženja različitih poljoprivrednih proizvođača - Lokalne akcijske grupe - Općine - REDAH
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Velika, mala i srednja poduzeća, - Obrtnici, - Poljoprivrednici, - Udruge.
OKVIRNA FINANCIJSKA	Ukupno: 250 000 KM

SREDSTVA I IZVORI	<i>Vlastita sredstva: 100 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih: 150 000 KM</i> <i>(Sredstva Federacije BiH i sredstva IPA prekogranične suradnje)</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2016. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	- Strategija razvoja poljoprivrede FBiH

STRATEŠKI CILJ	1. Ekonomski jaka županija
PRIORITET	1.5. Iskorištavanje postojećih prirodnih potencijala Županije koje do sada nije iskorištavano ili se premalo iskorištavano
MJERA	1.5.1. Natapanje i odvodnjavanje raspoloživih poljoprivrednih površina
OPIS	U dvije općine Županije postoje vodonatapni sustavi čija zbirna dužina glavnih i sporednih kanala iznosi oko 490 km. U Ljubuškom i Širokom Brijegu su najveći vodonatapni sustavi u BiH koji imaju veliku vrijednost i od velike su važnosti za poljoprivrednu proizvodnju na preko tri i pol tisuće hektara navodnjavanih obradivih površina. Postojeću kanalsku mrežu vodonatapnih sustava kao i kanala za odvodnjavanje je potrebno redovito održavati kao i sustavno proširivati kako bi vodonatapni sustav obuhvatio preostali dio poljoprivrednih obradivih površina u Ljubuškom i Širokom Brijegu, dok ne dostigne ukupno šest tisuća hektara obradivih i natapanih poljoprivrednih površina.
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Održavanje postojećeg kanalskog sustava s pripadajućim ventilima; - Rekonstrukcija, proširenje postojećeg sustava i izgradnja novih sustava za natapanje i odvodnjavanje.
REZULTAT	- Povećana poljoprivredna proizvodnja
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	<ul style="list-style-type: none"> - Povećane kultivirane površine na području sustava; - Broj rekonstruiranih i izgrađenih kanala.
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo gospodarstva - Općine
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Poljoprivrednici.
OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 2 500 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 1 000 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih: 1 500 000 KM</i> <i>(Sredstva FBiH i njenog proračuna za poticanje poljoprivrede i projekti IPA)</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2014. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	- Strategija razvoja poljoprivrede.

STRATEŠKI CILJ	1. Ekonomski jaka županija
OPERATIVNI PODCILJ	1.5. Iskorištavanje postojećih potencijala
MJERA	1.5.2. Obnovljivi izvori energije
OPIS	Županija po svojim klimatskim karakteristikama podneblja ima velike potencijale za održivo iskorištavanje prirodnih energetske izvora, pogotovo na polju solarne energije. Značajni potencijali su i na području djelatnosti – vjetroenergije i hidroenergije. Potrebno je urediti zakonsku regulativu koja regulira koncesije u ovoj oblasti kako bi se ulagačima mogla ponuditi potpuno jasna situacija s obzirom na potencijal za izgradnju energetske objekata te jasna i pravno sigurna njihova ulagačka pozicija. Na taj način će se stvoriti pretpostavke za sigurne i kvalitetne prihode županijskom i općinskim proračunima.
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Izrada studija izvodljivosti hidroenergetskih objekata za višenamjenske objekte (npr.: akumulacije) - Izraditi baze podataka potencijalnih vjetropolja s njihovim potencijalima; - Izraditi baze podataka solarnih polja s njihovim prostornim kapacitetima i drugim bitnim karakteristikama; - Podrška solarnim zadrugama; - Izrada idejnih rješenja za solarizaciju urbanih naselja.
REZULTAT	- Proizvedena energija iz obnovljivih izvora.
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Broj proizvedenih kWh energije.
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - HERAG, - Ministarstvo prostornog uređenja, - Ministarstvo gospodarstva i općine.
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Ulagači.
OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 200 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 100 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih: 100 000 KM</i> <i>(privatna sredstva investitora)</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2016. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	- Strategija za energetiku

STRATEŠKI CILJ	1. Ekonomski jaka županija
PRIORITET	1.5. Iskorištavanje postojećih potencijala
MJERA	1.5.3. Stavljanje u funkciju neprivatizirane imovine i završetak privatizacije
OPIS	Proces privatizacije u Županiji ima svojih jako uspješnih primjera, a nažalost ima više neuspješnih privatizacijskih pokušaja. Što se procesa privatizacije tiče potrebno je poduzeti mjere da se ondje gdje ima interesa proces u tim poduzećima što prije okonča. U slučajevima gdje je proces prodaje državne imovine više puta bio bezuspješan pristupiti stečaju ili likvidaciji sukladno zakonu.
SADRŽAJ	- Sva neaktivna poduzeća u procesu privatizacije u Županiji
REZULTAT	- Razvitak urbanih dijelova općina. - Deblokirane značajne infrastrukturne proizvodne i prostorne potencijalne lokacije, koje sada stoje neiskorištene.
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Više od 80% lokacija dobilo vlasnika
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	- Agencija za privatizaciju Županije - Nadležni sud
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Budući vlasnici - Županijska agencija za privatizaciju
OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 500 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 500 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih:</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2014. – 2016.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	/

STRATEŠKI CILJ	1. Ekonomski jaka županija
PRIORITET	1.5. Iskorištavanje postojećih potencijala u svrhu razvitka
MJERA	1.5.4. Turizam
OPIS	Cijela Županija, odnosno svaka od općina ima svoje značajne turističke potencijale koji su u funkciji turizma, ali se općenito može reći da je potrebno još dosta raditi kako bi se svi turistički potencijali iskoristili na najbolji mogući način ikako bi ovaj sektor bio popunjen sa što više radnih mjesta i sa što boljim financijskim učinkom svake godine. Ne treba posebno naglašavati kako su blizina Međugorja, kroz kojeg godišnje prođe milijunska rijeka gostiju i blizina turističke Dalmacije koja je „nadohvat ruke“.
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Priprema strategije razvitka turizma (koja će jasnije definirati daljnji razvitak ruralnog, vjerskog, putovnog, vinskog turizma) - Turistička signalizacija; - Turistički vodič kroz Županiju; - Turistički uredi; - Suveniri Županije.
REZULTAT	- Povećana posjeta u Županiji
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	<ul style="list-style-type: none"> - Broj posjetioca godišnje - Broj noćenja godišnje
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Turistička zajednica Županije - Ministarstvo gospodarstva, Sektor turizma - Federalno ministarstvo turizma i okoliša - Općine - NVO
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Turistička zajednica Županije - Turističke udruge - Turisti - Mjesne zajednice - Turističke agencije - HERAG - REDAH
OKVIRNA FINANCIJSKA SREDSTVA I IZVORI	Ukupno: 2 000 000 KM
	Vlastita sredstva: 500 000 KM
	Donacije ili ulaganja drugih: 1 500 000 KM (IPA prekogranična suradnja, donacije drugih financijskih partnera)
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2014. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	- Strategija razvitka turizma

STRATEŠKI CILJ	1. Ekonomski jaka županija
PRIORITET	1.5. Iskorištavanje postojećih potencijala
MJERA	1.5.5. Razvijanje EKO proizvodnje
OPIS	<p>Županija po odlikama svog tla i atmosfere spada u prostore koji su posve ekološki očuvani i koji u svojoj neposrednoj blizini nemaju nikakve zagađivače koji bi mogli na bilo koji način ugroziti postojeći ekosustav.</p> <p>Trend potražnje proizvoda i hrane iz ekopoljoprivredne proizvodnje u svijetu i Europi u stalnom je i sigurnom porastu. Cijena ekopoljoprivrednih proizvoda je višestruko veća u odnosu na konvencionalni uzgojenu hranu i prehrambene proizvode. To je jedna od prilika za razvitak u Županiji i kao takvu je treba maksimalno iskorištavati. Potencijalni sektori su ekoproizvodnja mlijeka i mliječnih proizvoda, ekopovrtlarstvo, ekovoćarstvo, ekoratarstvo i ekopčelarstvo.</p>
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Obuka o svim vidovima ekopoljoprivredne proizvodnje - Podrška certificiranju ekoproizvoda
REZULTAT	<ul style="list-style-type: none"> - Izgrađen kapacitet za ekocertificiranje - Obučeni poljoprivredni ekoproizvođači
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	<ul style="list-style-type: none"> - Broj ekoproizvoda; Broj ekopoljoprivrednih proizvođača; Količina ekoproizvedenih i izvezenih proizvoda
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - HERAG, - Općine, - EKO i druge udruge iz oblasti poljoprivrede, - Općinske udruge pčelara i županijska udruga pčelara,
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Poljoprivredni proizvođači
OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 350 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 70 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih: 280 000 KM</i> <i>(privatna sredstva investitora)</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2015. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	<ul style="list-style-type: none"> - Strategija razvitka poljoprivrede FBiH

STRATEŠKI CILJ	1. Ekonomski jaka županija
PRIORITET	1.5. Iskorištavanje postojećih potencijala
MJERA	1.5.6. Razvoj lovstva i ribarstva
OPIS	<p>Županija ima velikog potencijala i tradicije u lovstvu. U Županiji ima više lovačkih društava koja se brinu o uzgoju lovne divljači u Županiji kako bi lovstvo ostalo samoodrživo i kako bi se lovna divljač sačuvala od uništenja. Lovstvo može i treba biti razvijeno kao turistička ponuda.</p> <p>Ribarstvo u smislu ribičarstva je u potencijalu kao turistički proizvod.</p>
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Izrada promotivnog materijala za lovstvo i ribarstvo - Izgradnja pojilišne infrastrukture u lovištima - Izgradnja uzgajivačnica lovne divljači - Izgradnja kapaciteta za proizvodnju riblje mlađi i za poribljavanje voda u svrhu pecanja
REZULTAT	- Povećana turistička posjeta u Županiji
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	<ul style="list-style-type: none"> - Broj posjetitelja godišnje - Broj noćenja godišnje
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Turistička zajednica Županije - Udruge lovaca - Udruge ribiča
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Turistička zajednica Županije - Lovačke udruge - Ribičke udruge
OKVIRNA FINANCIJSKA SREDSTVA I IZVORI	Ukupno: 350 000 KM
	Vlastita sredstva: 35 000 KM
	Donacije ili ulaganja drugih: 315 000 KM (ulaganja od prodaje ribolovnih dozvola)
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2017. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	<ul style="list-style-type: none"> - Strategija razvitka turizma

2. Strateški cilj: Društveno odgovorna županija

STRATEŠKI CILJ	2. Društveno odgovorna županija
PRIORITET	2.1. Socijalno zbrinute i društveno uključene nezaposlene osobe
MJERA	2.1.1. Program sufinanciranja prvog zapošljavanja
OPIS	<p>Problem nezaposlenosti u Županiji je velik. Zapošljavanje je kompleksna tema i to je proces. Zapošljavanje je širi pojam od pojedinačnog stupnja za posao. Da bi netko stupio u radni odnos, proces zapošljavanja to mora pripremiti. Što je proces priprema za zapošljavanje širi, više osoba će moći stupiti u radni odnos. Ovaj proces pripreme za zapošljavanje je višedimenzionalan na način da obuhvaća i isprepliće javni, privatni i osobni napor u stvaranju preduvjeta za nečije stupanje u radni odnos. Jedna od poteškoća pri traženju prilike za posao je nedostatak radnog iskustva. Ovaj nedostatak je ozbiljan i stvarna je prepreka za stupanje na posao. Stjecanje iskustva zahtjeva rad neiskusnog radnika kroz neko vrijeme dok ne stekne optimalne radne vještine. U tom procesu stjecanja iskustva, u početku je najneproduktivniji i kako vrijeme prolazi on postaje produktivniji ili isplativiji poslodavcu. Da poslodavac ne bi trpio poslovnu štetu u periodu stjecanja iskustva potrebna je pomoć zaposleniku ili poslodavcu kako bi ova šteta od radnog neiskustva bila umanjena ili uklonjena. Stoga, potrebno je imati različite mjere i projekte potpore radniku početniku, koje zajednički nazivamo program sufinanciranja prvog zapošljavanja. Ovdje je nemoguće ulaziti u detalje takvih programa, već samo načelno.</p>
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Izrada vaučer sheme za potporu prvom zapošljavanju; - Izrada vaučer sheme za volontiranje; - Donošenje zakona o volontiranju.
REZULTAT	- Svi mladi obrazovani ljudi uključeni u program sufinanciranja prvog zapošljavanja (omogućavanje obavljanja pripravničkog staža i polaganje stručnog ispita)
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Broj mladih uključenih u program sufinanciranja prvog zapošljavanja (%)
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Zavod za zapošljavanje Županije - Vlada Županije
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Mladi obrazovani ljudi
OKVIRNA FINANCIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 2 100 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 500 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih: 1 600 000 KM</i> <i>(sredstva Federacije BiH, Zavod za zapošljavanje)</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2014. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	- Strategija socijalnog uključivanja BiH

STRATEŠKI CILJ	2. Društveno odgovorna županija
PRIORITET	2.2. Usklađene potrebe i ponuda na tržištu rada
MJERA	2.2.1. Informiranje ljudi o potrebama na tržištu rada
OPIS	Postojeći državni sustav zavoda za zapošljavanje od federalne do općinske razine nije dovoljno fleksibilan i dinamičan u području informiranja nezaposlenih osoba o potencijalnim, odnosno sigurnim ponudama na tržištu rada bilo da se radi o sezonskim, povremenim ili trajnijim potrebama za radnom snagom. Spomenuti zavodi nemaju razvijen sustav prikupljanja i obrade informacija o potrebama tržišta rada. Njihov rad se, u ovom segmentu, svodi na to da reagiraju tek na traženje poslovnog subjekta koji ima potrebu za radnom snagom za njih potrebnih kvalifikacija i ostalih elemenata.
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Uspostavljanje lokanih i županijskih partnerstava za zapošljavanje, - Uspostava posrednika u zapošljavanju - Ministarstvo obrazovanja i škole vode brigu o školskim programima i potrebama tržišta rada
REZULTAT	- Obrazovani i zaposleni ljudi
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Omjer obrazovanih i zaposlenih ljudi
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo obrazovanja - Srednje i osnovne škole - Zavod za zapošljavanje Županije
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Učenici završnih razreda osnovnih i srednjih škola
OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 70 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 20 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih: 50 000 KM</i> <i>(IPA prekogranična suradnja)</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2014. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	- Strategija razvoja obrazovanja Županije (2008. – 2014.)

STRATEŠKI CILJ	2. Društveno odgovorna županija
PRIORITET	2.2. Usklađene potrebe i ponuda na tržištu rada
MJERA	2.2.2. Prilagodba nastavnih planova i programa potrebama tržišta rada
OPIS	Srednje škole u Županiji te njihovi nastavni i školski programi su inercijom nastavili djelovati uglavnom po modelu koji se desetljećima uhodao u prethodnom državnom sustavu koji je imao potrebu za kadrovima za tržište rada koje je drugačije funkcioniralo i u potpuno drugačijim uvjetima (zatvoreno tržište, carinama je bio ograničen uvoz roba itd, što je otvaralo niz unutrašnjih mogućnosti u procesu priprema za zapošljavanje) od današnjeg tržišta koje je apsolutno izloženo uvozu bez ikakvih ograničenja. Danas je najmanje deseterostruko i više puta teže provoditi procese pripreme za zapošljavanje od predratnih uvjeta u kojima je djelovao postojeći osnovnoškolski i srednjoškolski sustav. Danas su potrebni što kreativniji i što inovativniji školski planovi i programi kako bi proizveli znanja i vještine koje imaju stvarno mjesto na tržištu rada. Prilagodbu treba napraviti nakon rezultata u izradi analiza trenutnih potreba tržišta rada kao i izrade procjena budućih kratkoročnih i dugoročnih potreba tržišta rada;
SADRŽAJ	- Izrada prilagođenih planova i programa obrazovanja trenutnim potrebama tržišta rada i onim u skoroj budućnosti.
REZULTAT	- Novi kurikulum srednjeg strukovnog obrazovanja
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Usklađeni planovi i programi obrazovanja prema potrebama tržišta rada
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	- Ministarstvo obrazovanja; - Zavod za zapošljavanje, - Ministarstvo financija, - HERAG; - Općine; - Udruge poslodavaca
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Učenici završnih razreda osnovnih škola - Učenici srednjih škola - Nezaposlene osobe
OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 300 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 100 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih: 200 000 KM</i> <i>(IPA program zajedno s Federacijom BiH i drugim organima)</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2014. – 2017.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	- Strategija razvoja obrazovanja Županije (2008. – 2014.)

STRATEŠKI CILJ	2. Društveno odgovorna županija
PRIORITET	2.3. Socijalno zbrinute, zaposlene i društveno povezane osobe s invaliditetom, osobe s posebnim potrebama i socijalno ugrožene osobe
MJERA	2.3.1. Poticanje zapošljavanja i samozapošljavanja osoba s invaliditetom, osoba s posebnim potrebama i socijalno ugroženih osoba
OPIS	Zapošljavanje i samozapošljavanje invalidnih osoba je višestruko zahtjevniji izazov od zapošljavanja zdravih i sposobnih. Potrebno je uključiti više institucija i više napora u rješavanje ovog izazova. Pristupanje ovom izazovu, da ne kažemo problemu, je izazov za cijelo društvo i zapravo je test civilizacijske i kršćanske razine naše županijske zajednice. Potrebno je kreativno iskoristiti što već postoji kao podrška u zakonskim rješenjima i dodati ono što nedostaje u sustavu podrške kako bi osobe s invaliditetom došle do svog radnog mjesta. S obzirom na niz činjenica koje nameće slobodno tržište, koje su otežavajući faktor ovoj problematici i legitiman interes za stvaranje profita kod poslodavaca potrebno se je okrenuti sektoru samozapošljavanja invalidnih osoba. Treba kreativno i inovativno pristupiti socijalno proizvodnom području kako bi se otvorio prostor za nova radna mjesta invalidnim osobama.
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Izraditi sustav financijskih povlastica i potpore za samozapošljavanje ili zapošljavanje invalidnih osoba; - Izraditi proizvodno socijalne programe čijim ostvarivanjem bi se zapošljavale invalidne osobe; - Samozapošljavanje i zapošljavanje invalidnih osoba.
REZULTAT	<ul style="list-style-type: none"> - Izrađen sustav financijskih povlastica; - Samozaposlene i zaposlene invalidne osobe; - Izrađene zadruge
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Povećanje zaposlenja invalidnih osoba
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Zavod za zapošljavanje; - Ministarstvo zdravlja i socijalne skrbi; - NVO sektor; - Udruge poslodavaca.
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Invalidne osobe; - Osobe s posebnim potrebama.
OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 1 500 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 500 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih: 1 000 000 KM</i> <i>(Federacija BiH Fonda proračun i fondovi)</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2014. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	<ul style="list-style-type: none"> - Strategija socijalnog uključivanja BiH

STRATEŠKI CILJ	2. Društveno odgovorna županija
PRIORITET	2.3. Socijalno zbrinute, zaposlene i društveno povezane osobe s invaliditetom, osobe s posebnim potrebama i ugrožene osobe
MJERA	2.3.2. Otklanjanje arhitektonskih prepreka za invalide s javnih objekata
OPIS	Skrb zajednice za invalidne osobe i želja za njihovu što bolju integraciju u društvo ogleda se, između ostalog, u prilagođenosti javnih ustanova i javnih objekata za pristupačnost invalidnih osoba radi njihovih administrativnih, radnih i drugih potreba u te institucije ili objekte. S ciljem te pristupačnosti potrebno je izgrađivati pristupne rampe ili liftove za osobe sa invaliditetom.
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Napraviti popis objekata ili institucija kojima treba omogućiti pristup invalidima. - Izrada plana izgradnje pristupnih rampi u javne ustanove.
REZULTAT	- Javni objekti dostupni osobama s invaliditetom
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Broj objekata koji su prilagođeni osobama s invaliditetom
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Vlada Županije - Ministarstvo zdravstva rada i socijalne skrbi - NVO sektor u ovoj oblasti - Općine - Javne ustanove vezane uz sustav zdravstva
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Osobe s invaliditetom
OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 1 500 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 500 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih: 1 000 000 KM</i> <i>(sredstva investitora u objekte)</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2017. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	- Strategija socijalnog uključivanja BiH

STRATEŠKI CILJ	2. Društveno odgovorna županija
PRIORITET	2.3. Socijalno zbrinute, zaposlene i društveno povezane osobe s invaliditetom, osobe s posebnim potrebama i ugrožene osobe
MJERA	2.3.3. Rješavanje problema smještaja osoba s posebnim potrebama iz Županije smještenih u BiH ili inozemstvu
OPIS	Još jedan od značajnih i velikih problema u socijalnom sektoru Županije je nepostojanje prikladnih institucijskih smještajnih kapaciteta za osobe s posebnim potrebama čiji je život ovisan o smještaju u stručne ustanove gdje imaju odgovarajuću cjelodnevnu zdravstvenu i svaku drugu skrb. Značajan napredak u ovoj oblasti bi bio da se pronađe mogućnost izgradnje ili prilagodbe objekta koji bi bio u funkciji smještaja svih osoba koje su sada u različitim ustanovama ili centrima u BiH ili u inozemstvu.
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Izgradnja ili prilagodba smještajnih objekata i poticanje školovanja kadra za osobe s posebnim potrebama iz Županije smještenih u BiH ili inozemstvu; - Podizanje svijesti javnosti o invalidnim osobama (Edukacijske radionice za roditelje djece invalida i djece s posebnim potrebama, medijska promidžba i tematske emisije); - Projekt osiguranja besplatnih javnih prostora za udruge invalida i osoba s posebnim potrebama; - Uvođenje kategorije osobnoga asistenta
REZULTAT	- Zbrinute osobe s područja naše Županije na područje županije
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Broj osoba koje su zbrinute na području Županije
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Vlada Županije; - Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi; - Centri za socijalni rad; - Ministarstvo obrazovanja, znanosti kulture i športa; - Općine.
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Osobe s posebnim potrebama iz Županije smještene u BiH ili inozemstvu
OKVIRNA FINANCIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 10 000 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 4 000 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih: 6 000 000 KM</i> <i>(Proračun Federacije BiH, plaćanje usluga smještaja)</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2015. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	- Strategija socijalnog uključivanja BiH

STRATEŠKI CILJ	2. Društveno odgovorna županija
PRIORITET	2.3. Socijalno zbrinute, zaposlene i društveno povezane osobe s invaliditetom, osobe s posebnim potrebama i ugrožene osobe
MJERA	2.3.4. Poboljšanje uvjeta za osobe treće životne dobi
OPIS	Osobe treće životne dobi u urbanim centrima općina Županije nemaju adekvatne sadržaje njihovim potrebama što se tiče društvene uključenosti, pogotovo sa stajališta aktivnog provođenja slobodnog vremena. Takvo stanje nepovoljno utječe na njihovo psihofizičko stanje, odnosno zdravlje. Ovaj problem rezultira većim troškovima u zdravstvenom sustavu i štetno je stanje za zajednicu. Potrebno je pronaći nova sadržajna rješenja za osobe treće životne dobi kako bi se te iste osobe osjećale dobrodošlima u zajednici i da nisu obilježene.
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Izgradnja ili prilagodba smještajnih objekata za osobe treće životne dobi, - Projekti osiguranja javnih prostora za dnevni boravak I druženje osoba treće životne dobi.
REZULTAT	- Osigurani sadržaji i prostori za osobe treće životne dobi u urbanim centrima Županije
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Broj i veličina prostora za osobe treće životne dobi
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi; - Centri za socijalni rad.
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Osobe treće životne dobi
OKVIRNA FINANCIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 200 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 200 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih:</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2015. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	- Strategija socijalnog uključivanja BiH

STRATEŠKI CILJ	2. Društveno odgovorna županija
/PRIORITET	2.3. Socijalno zbrinute, zaposlene i društveno povezane osobe s invaliditetom, osobe s posebnim potrebama i ugrožene osobe
MJERA	2.3.5. Osiguranje besplatnog osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja za djecu s invaliditetom
OPIS	Zakonom o osnovnom školstvu NN06/04 je definirano da je osnovno školstvo obvezno, a samim tim besplatno. Međutim, kada se radi o djeci s invaliditetom potrebo je osigurati posebne uvjete da bi se mogli uključiti u sustav obrazovanja. Za djecu za koju nije moguće osigurati obrazovanje u našoj Županiji potrebno je planirati sredstva (smještaj, udžbenike, prijevoz i sl.) u Ministarstvu obrazovanja za školovanje u BiH i RH. Također, potrebno je planirati sredstva za nabavu udžbenika, didaktičkih pomagala za djecu koja se školuju u našoj Županiji.
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Izrada studije potreba za prilagođavanjem postojećeg sustava djeci s invaliditetom. - Izrada plana prilagodbe postojećih objekata i sustava za djecu s invaliditetom
REZULTAT	- Prilagođeni objekti i sustav za besplatno školovanje djece s invaliditetom
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Broj školskih objekata koji su prilagođeni djeci s invaliditetom
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Vlada Županije - Ministarstvo zdravstva rada i socijalne skrbi - NVO sektor u ovoj oblasti - Ministarstvo obrazovanja znanosti i športa - Općine
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Djeca s invaliditetom u Županiji
OKVIRNA FINANCIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 150 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 150 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih:</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2016. – 2018.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	- Strategija socijalnog uključivanja BiH

STRATEŠKI CILJ	2. Društveno odgovorna županija
PRIORITET	2.3. Socijalno zbrinute, zaposlene i društveno povezane osobe s invaliditetom, osobe s posebnim potrebama i ugrožene osobe
MJERA	2.3.6. Dostizanje statusa njegovatelja za roditelje (skrbnike) djece s invaliditetom
OPIS	<p>Pokrenuta je inicijativa za izmjenu i dopunu Zakona o socijalnoj skrbi gdje je predloženo da se uvrsti u navedeni Zakon novi članak: Ostvarivanje prava na status roditelja njegovatelja kojem bi cilj trebao biti rješavanje, odnosno barem olakšavanje životne situacije roditelja bolesne djece. Troškovi za dijete s invaliditetom su veliki, što je nepoznanica široj javnosti (u trenutcima njihove agresije trgaju i uništavaju robu i sve oko sebe). Kroz česte razgovore s roditeljima djece s invaliditetom dođemo do informacija i pratimo zakone u susjednim državama pa tako smo došli na ideju da predložimo ovaj Zakon. Kako bi se ovaj problem riješio, potrebno je učiniti sljedeće: Treba definirati uvjete za stjecanje statusa roditelja njegovatelja. Dopuniti Zakon o socijalnoj skrbi i njegove odredbe kojima bi se olakšala životna situacija roditelja djece s invaliditetom. Pravo na status roditelja njegovatelja treba urediti Zakonom o socijalnoj skrbi, gdje se Status priznaje jednom od roditelja djeteta, kojemu je radi održavanja kvalitete života potrebno pružanje cjelodnevnih njege.</p>
SADRŽAJ	- Izmjena i dopuna Zakona o socijalnoj skrbi
REZULTAT	- Izmijenjen Zakon o socijalnoj skrbi
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Broj roditelja koji su ostvarili pravo njegovatelja
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Vlada Županije - Ministarstvo zdravstva rada i socijalne skrbi - NVO sektor u ovoj oblasti - Općinski Centri za socijalni rad
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Roditelji djece s invaliditetom u Županiji
OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 2 800 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 2 800 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih:</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2016. – 2018.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	- Strategija socijalnog uključivanja BiH

STRATEŠKI CILJ	2. Društveno odgovorna županija
PRIORITET	2.3. Socijalno zbrinute, zaposlene i društveno povezane osobe s invaliditetom, osobe s posebnim potrebama i ugrožene osobe
MJERA	2.3.7. Osiguranje besplatnih ortopedskih pomagala i lijekova za djecu s invaliditetom
OPIS	U okviru Zavoda za zdravstveno osiguranje postoji Pravilnik o ortopedskim pomagalima i lijekovima. Međutim, sredstva koja dobiju pojedinci za ortopedska pomagala i lijekove u prosjeku ne pokrivaju ni 1/3 sredstava koja su potrebna. Ovu slabost sustava treba ispraviti na način da se osobama i djeci s invaliditetom, koji su stalni korisnici lijekova i ortopedskih pomagala osigurati im besplatne lijekove i ortopedska pomagala.
SADRŽAJ	- Izmjena i dopuna Pravilnika o ortopedskim pomagalima
REZULTAT	- Izmijenjen Pravilnik o ortopedskim pomagalima
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Broj osoba i djece s invaliditetom koji su ostvarili pravo na besplatne lijekove ortopedska pomagala
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	- Ministarstvo zdravstva rada i socijalne skrbi - Zavod za zdravstveno osiguranje - NVO sektor u ovoj oblasti - Općinski Centri za socijalni rad
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Osobe i djeca sa trajnim invaliditetom
OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 1 400 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 1 400 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih:</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2016. – 2018.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	- Strategija socijalnog uključivanja BiH

STRATEŠKI CILJ	2. Društveno odgovorna županija
PRIORITET	2.4. Održana kulturna tradicija i sportsko/rekreativna uključenost
MJERA	2.4.1. Osiguranje javnih prostora i druge infrastrukture za sportske aktivnosti
OPIS	„U zdravom tijelu zdrav duh“, stara je poslovice koja vrijedi danas više nego prije zato što još uvijek ima dosta djece, mladih i građana Županije srednje i starije dobi koji nisu uključeni u sportske aktivnosti, što nije dobro za njihovo zdravlje i opću tjelesnu kondiciju. Takvo stanje dugoročno nije dobro jer smanjuje imunitet organizma, a kod mladih i djece otvara prostor za ulazak devijantnih ponašanja i poroka što u svakom slučaju nije prihvatljiva društvena pojava i rezultira raznovrsnim štetama kako za pojedinca, njegovu obitelj pa tako i cijelo društvo. Potrebno je stalno poticati i razvijati kulturu bavljenja sportom posebno među djecom i mladima, a da bi se mogao odvijati sportski život potrebna je i prikladna sportska infrastruktura. Županija je do sada dosta ulagala u sportsku infrastrukturu, ali taj proces treba još podupirati kako bi bio zadovoljavajuće dovršen.
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Izgradnja novih i rekonstrukcija postojećih sportskih kapaciteta; - Organiziranje besplatnih sportskih sekcija za osobe do 24 godina; - Okrupnjavanje sportskih udruga istog profila na razini Županije.
REZULTAT	- Rekreativno i sportsko aktivno stanovništvo
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Povećan broj rekreativnog i sportsko aktivnog stanovništva
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo obrazovanja - Općine
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Svi stanovnici
OKVIRNA FINANCIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 1 500 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 500 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih: 1 000 000</i> <i>(IPA prekogranična suradnja, posebni donatorski programi i promocije)</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2014. – 2016.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	- Strategija socijalnog uključivanja BiH

STRATEŠKI CILJ	2. Društveno odgovorna županija
PRIORITET	2.4. Održana kulturna tradicija i sportsko/rekreativna uključenost
MJERA	2.4.2. Obavještavanje i edukacija korisnosti bavljenja sportom
OPIS	Ubrzani ritam života i svakodnevnih aktivnosti, veliki dio vremena proveden pred televizorom ili na internetu, nedovoljna fizička aktivnost i nedovoljno kretanje, veliki socijalni i egzistencijalni pritisci, medijski pritisci i različiti pritisci kriza raznih vrsta ostavljaju duboke stresne posljedice na organizam i na duševno zdravlje stanovništva. Mladi su posebno izloženi dodatno ponudama koje ih lako odvedu u mračnu zonu ovisnosti od narkotika i drugih oblika ovisnosti što čini dugotrajnu i teško nadoknadivu štetu zajednici u cjelini. Najjeftiniji način rasterećenja i eliminacije raznih stresnih opterećenja i poboljšanje općih psihofizičkih parametara kao i prevencija za suzbijanje različitih ovisnosti kod mladih jeste bavljenje sportom. Da bi se mladi i ostali bavili sportom potrebno je osvijestiti pozitivno gledište bavljenja sportom i negativno nebavljenja sportom. Postizanje poželjnog stanja da se većina djece i mladih bavi nekim od amaterskih sportova se može i treba postići različitim programima koji vode u tom pravcu.
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Promocija sporta kao zdravog načina života u slobodno vrijeme. - Presentacija i promocija prisutnih sportova na općinskoj sceni. - Organiziranje promotivnih kampanja svake godine u svakom razredu. - Podrška amaterskom sportu na razini općine.
REZULTAT	- Educirano stanovništvo o korisnosti bavljenja sportom
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Povećan broj rekreativnog i sportsko aktivnog stanovništva
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Vlada Županije; - Ministarstvo zdravstva rada i socijalne skrbi, - Ministarstvo obrazovanja, znanosti kulture i sporta; - Općine; - Sportski savezi općina i županije.
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Svi stanovnici
OKVIRNA FINANCIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 20 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 5000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih: 15 000 KM</i> <i>(IPA prekogranična suradnja, posebni donatorski programi i promocije)</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2014. – 2016.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	/

STRATEŠKI CILJ	2. Društveno odgovorna županija
PRIORITET	2.4. Održana kulturna tradicija i sportsko/rekreativna uključenost
MJERA	2.4.3. Osiguravanje besplatnih javnih prostora za kulturni rad
OPIS	Kulturna scena u Županiji je zaista bogata i raznolika te nadaleko prepoznatljiva, ali još treba više u kulturne aktivnosti uključiti mlade različitih uzrasta. Pretpostavka za poboljšanje i povećanje kulturnih aktivnosti poglavito mladih, potrebno je osigurati prikladnu prostornu infrastrukturu za njihov rad i djelovanje. Također, potrebno je povećavati financijsku potporu kulturnim aktivnostima i kulturnim manifestacijama.
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Izgradnja domova mladih u općinama ili dodjela postojećih javnih prostora za prenamjenu u domove mladih; - Osiguravanje sredstava za kulturni rad; - Okrupnjavanje kulturnih udruga istog profila na razini Županije; - Medijska promidžba. - Podrška izdavačkoj aktivnosti u oblasti kulture.
REZULTAT	- Kulturno aktivno stanovništvo
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Povećani kapaciteti za kulturni rad
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Vlada Županije, - Ministarstvo obrazovanja, znanosti kulture i športa; - Općine
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Svi stanovnici
OKVIRNA FINANCIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 400 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 100 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih: 300 000 KM</i> <i>(IPA prekogranična suradnja, posebni donatorski programi i promocije)</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2014. – 2018.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	/

STRATEŠKI CILJ	2. Društveno odgovorna županija
PRIORITET	2.4. Održana kulturna tradicija i sportsko/rekreativna uključenost
MJERA	2.4.4. Upravljanje kulturne, prirodne i nematerijalne baštine
OPIS	Duga i teška povijest Županije na cijelom njenom prostoru ostavila je duboke tragove, pogotovo na polju spomeničke baštine. Ovo zaista veliko i brojno kulturno blago je prisutno na prostorima sve četiri općine i povezuje nas sa svakim značajnijim povijesnim razdobljem Županije. Ovo kulturno-povijesno blago je izvor od neprocjenjive važnosti prema kojem se trebamo odnositi s velikom pažnjom i stručnom skrbi. Pored bogate kulturne baštine Županija obiluje i raznolikom prirodnom te raznovrsnom nematerijalnom baštinom. Sve tri ove komponente trebaju biti veliki izvor za turističko valoriziranje i treba biti u funkciji razvitka turizma, pratećih djelatnosti i Županije kao cjeline.
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Izrada registra kulturnih znamenitosti; Izrada registra prirodnih znamenitosti; Izrada registra nematerijalne baštine; - Formiranje restauratorsko-konzervatorskog odjela na likovnoj akademiji u Širokom Brijegu; - Upravljanje s kulturnim i prirodnim znamenitostima; - Promocija biološke i krajobrazne raznolikosti; - Informiranje i educiranje javnosti o kulturno-povijesnoj i prirodnoj baštini Županije; - Izrada plana i programa turističkog prezentiranja kulturno povijesne i prirodne baštine; - Medijska promidžba baštine; - Označavanje kulturno-povijesnih lokacija i prirodne baštine; - Edukacija o zaštiti i prepoznavanju kulturno-povijesnih znamenitosti.
REZULTAT	<ul style="list-style-type: none"> - Poboljšanje stanja kulturno-povijesne, prirodne i nematerijalne baštine, - Informirani stanovnici i podignuta svijest o značaju kulturno-povijesne, prirodne i nematerijalne baštine.
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	<ul style="list-style-type: none"> - Izrađen registar kulturnih znamenitosti, prirodnih znamenitosti, nematerijalne baštine; - Formiran restauratorsko-konzervatorski odjel na likovnoj akademiji u Širokom Brijegu; - Izrađen plan i program turističkog prezentiranja kulturno-povijesne i prirodne baštine; - Označene kulturno-povijesne lokacije i lokacije prirodne baštine.
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Mjesne zajednice - Općine - Vlada Županije

	<ul style="list-style-type: none"> - Kulturne ustanove - Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i sporta - Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša - Vjerske institucije - Škole - Udruge
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Svi stanovnici - Turisti
OKVIRNA FINANCIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 4 000 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 500 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih: 3 500 000 KM</i> <i>(GEF, Life plus, IPA prekogranična suradnja)</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2014. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	<ul style="list-style-type: none"> - Strategija razvoja turizma FBiH

STRATEŠKI CILJ	2. Društveno odgovorna županija
PRIORITET	2.4. Održana kulturna tradicija i sportsko/rekreativna uključenost
MJERA	2.4.5. Sufinanciranje rada udruga
OPIS	Praksa prethodnih godina je bila u ovom segmentu takva da nije dovela do prepoznatljivijih razvojnih rezultata u različitim segmentima polja na kojima djeluju nevladine organizacije u Županiji, izuzevši sportske klubove koji su, također, nevladine organizacije. Kako bi se postigli bolji rezultati i kako bi se iskoristili objektivno veliki potencijali NVO Županije, potrebno je primijeniti projektni pristup sufinanciranju rada udruga kao model od obostranog interesa, bez obzira o kojim se kategorijama udruga radi. Do sada, kada nije bilo Strategije razvitka Županije, bilo je teško postaviti projektno sufinanciranje, a sada kada Strategija postoji postignuti su preduvjeti za projektni pristup sufinanciranju rada. Udruženja koja na taj način postaju partneri Vlade Županije ili njena snažna poluga za realizaciju razvojnih mjera iz Strategije razvitka
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Izrada kriterija za sufinanciranje rada udruga kroz projektni pristup - Izrada i objava godišnjih planova podrške za nevladine udruge u Županiji - Raspisivanje javnih poziva raspodijeljenih po različitim sektorima (LOT-ovima) - Javna objava dodijeljenih sredstava za sufinanciranje projekata udruga kao i izvješća o postignutim rezultatima u različitim sektorima od interesa za udruge i županiju - Dosada su županije nekim dijelom financirale rad udruga (jednokratno)
REZULTAT	- Aktivne udruge
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Povećanje broja aktivnih udruga
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Općine; - Vlada Županije
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Udruge - NVO
OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 1 050 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 500 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih: 550 000 KM</i> <i>(IPA prekogranična suradnja, posebni donatorski programi i promocije)</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2014. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	/

STRATEŠKI CILJ	2. Društveno odgovorna županija
PRIORITET	2.5. Spriječena ovisnost od raznih oblika ovisnosti (alkohol, igre na sreću, droge)
MJERA	2.5.1. Informiranje o ovisnosti
OPIS	<p>Ovisnost je veliki problem svake od općina Županije, kako za pojedinca tako i za cijelo društvo. Mladi se odaju porocima ovisnosti iz različitih razloga kao što su: naivnost, samosažaljenje, dosada, nedostatka obaveza, nemogućnosti nošenja sa problemima, izopćenosti iz društva, osjećaja manje vrijednosti itd. Upotreba droge, alkohola i kocke među mladima je postala sve izraženija. Dostupnost opijata je, nažalost, stigla i u blizinu škola. Međutim, podložnost ovisnostima je stvar nedostatka snažnog karaktera i slabe volje. Moderan način života je približio upotrebu raznih opijata te mladi misle kako će se na taj način socijalizirati i popuniti svoje duhovne praznine, što je potpuno pogrešan i poguban način razmišljanja i postupanja. Radi nedostatka dobrote i ljubavi, privrženosti i prihvaćenosti, mladi duboko pate iradi toga su ranjivi te preko takve ranjivosti narko podzemlje vješto i uspješno ulazi sa svojim tehnikama uvlačenja u ovisnost. Vratiti takve zalutale duše na pravi put jako je težak i mukotrpan proces. Najuspješnije se pokazao način povratka smislu života i životnim vrijednostima. Podučavati javne službenike o problemu ovisnosti u današnjem društvu i posljedicama koje donosi. Podučavati mlade i dati im priliku da se upoznaju s liječenim ovisnicima kako bi na direktan način uvidjeli štetnost ovisnosti i način izlječenja. Poboljšati društvenu angažiranost te kvalitetu obiteljskog života ovisnika, poticati ih na suradnju sa državnim institucijama, poticati ih na savjetovanja i prevenciju, resocijalizirati ih i vratiti ih ponovno u radni tok, osigurati dostupnost SOS tel., te omogućiti svim ovisnicima da se liječe.</p>
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Informiranje o štetnosti svih vrsta ovisnosti u osnovnim i srednjim školama; - Izvođenje javnih tribina koje vode liječeni narko ovisnici i bivši ovisnici o kocki i klađenju. - Provođenje godišnjeg anketiranja; - Educiranje roditelja ovisnika radi uspješnijeg liječenja djeteta.
REZULTAT	- Smanjen broj ovisnika
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Informirani stanovnici županije
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo zdravlja i socijalne skrbi; - MUP; - Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i sporta; - NVO sektor
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Svi stanovnici
OKVIRNA FINANCIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<p>Ukupno: 70 000 KM</p> <p>Vlastita sredstva: 20 000 KM</p>

	Donacije ili ulaganja drugih: 50 000 KM <i>(IPA prekogranična suradnja, posebni donatorski programi i promocije)</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2014. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	/
STRATEŠKI CILJ	2. Društveno odgovorna županija
PRIORITET	2.5. Spriječena ovisnost
MJERA	2.5.2. Rad sa skupinama ovisnika
OPIS	Ovisnost u svim svojim pojavnim oblicima je veliko zlo i, nažalost, činjenica koja je prisutna i u našoj Županiji. Tim zlom pogođeni su mnogi mladi ljudi i njihove obitelji. Nažalost, ne postoji uspostavljen sustav niti postoje izgrađeni kapaciteti za borbu protiv ovog zla ni u preventivnoj formi ni u procesima liječenja. Zadnjih godina pored ovisnosti od narkotika jako je prisutna ovisnost o sportskom klađenju, kocki, alkoholu. Na vrata kucaju i različiti oblici ovisnosti vezane za internet. Sagledavajući ovaj problem stvarnim očima potrebno je izgrađivati sustav koji će se moći uspješno boriti protiv ovog društvenog zla u svim njegovim pojavnim oblicima.
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Rad s braniteljima kroz braniteljske udruge i klubove liječenih alkoholičara; - Omogućavanje pristupa javnim prostorima za održavanje sastanka; - SOS telefon; - Uključenje u društveno koristan rad; - Stručni seminari i osposobljavanje za stručno osoblje; Javne tribine koje vode izliječeni ovisnici od narko ovisnosti, ovisnosti od kocke i klađenja. - Formiranje klubova izličenih ovisnika podrška njihovom radu. - Programi podrške roditeljima i obiteljima ovisnika.
REZULTAT	- Smanjen broj ovisnika
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Smanjen broj ovisnika
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo zdravstva rada i socijalne skrbi, - Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i sporta - NVO sektor u ovoj oblasti
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Ovisnici svih vrsta
OKVIRNA FINANCIJSKA SREDSTVA I IZVORI	Ukupno: 240 000 KM
	Vlastita sredstva: 40 000 KM
	Donacije ili ulaganja drugih: 200 000 KM <i>(IPA prekogranična suradnja, posebni donatorski programi i promocije)</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2014. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	/

STRATEŠKI CILJ	2. Društveno odgovorna županija
/PRIORITET	2.6. Povećan natalitet
MJERA	2.6.1. Podrška pronatalitetnoj politici
OPIS	Nažalost, u Županiji, kao i na ostalim prostorima, ne samo BiH već i drugim državama u okruženju, očigledan je problem sve manjeg rađanja djece. Ovo je složen problem i ima svoje duboke korijene i uzroke u različitim sferama, počevši od službenog bezbožnog svjetonazora bivše države, na snazi je još uvijek i zakon o pobačaju iz bivše države koji omogućava prekide trudnoća, zatim problem neženja velikog broja starih momaka, zatim nazočnost „suvremenih“ trendova obitelji sa jednim ili dva djeteta, zatim je tu na sceni i velika socijalna kriza, velika nezaposlenost, neisplaćivanje dječjeg doplatka, niske porodiljne naknade itd. Nepovoljna socijalna perspektiva za život i rad mladih obitelji. Budući da je ovaj trend „bijeke kuge“ već duže vrijeme na sceni, nažalost i period oporavka je dug proces. Potrebno je činiti harmonizirane napore na više područja primjenjujući različite mjere i projekte kako bi se negativni trendovi zaustavili i pokrenuli te postigli pozitivni natalitetni rezultati.
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Podrška obiteljima s većim brojem djece (troje ili više) - Promocija braka društvene prihvatljivosti - Promotivne aktivnosti za nove mlade obitelji - Izrada sektorske pronatalitetne Strategije za Županiju - Promocija programa „Rodite još jedno dijete više“ - Promocija odgovornog i moralnog ponašanja mladih u predbračnom periodu života
REZULTAT	<ul style="list-style-type: none"> - Povećan broj brakova - Povećan broj djece
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Broj novorođenih godišnje
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo zdravstva rada i socijalne skrbi - NVO sektor u ovoj oblasti - Crkva - NVO iz sektora pronatalitetne politike
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Porodice
OKVIRNA FINANCIJSKA SREDSTVA I IZVORI	Ukupno: 2 500 000 KM
	Vlastita sredstva: 2 500 000 KM
	Donacije ili ulaganja drugih:
Vremenski plan implementacija	2014. – 2020.
Veza sa strateškim dokumentima	/

3. Strateški cilj: Učinkovito organizirana županija

STRATEŠKI CILJ	3. Učinkovito organizirana županija
STRATEŠKI PODCILJ/PRIORITET	3.1. Usuglašeni pravni propisi koji korisnicima pomažu živjeti i raditi u županiji i ubrzan proces komunikacije između javnih institucija i korisnika
MJERA	3.1.1. Mrežno uvezivanje tijela uprave na razini e-uprave
OPIS	<p>Suvremen i najučinkovitiji način komuniciranja i pružanja usluga građanima je županijska e-uprava koja omogućavameđusobnu mrežnu uvezanost i razmjenu potrebnih informacija između županijskih institucija. Naravno, rad mrežnog e-sustava treba biti apsolutno pouzdan i siguran s obzirom na protok i zaštitu informacija što je i standard svih mrežnih sustava. Prelazak na e-tijela uprave bi omogućio, na primjer elektroničku registraciju poduzeća, uređen elektronički vođen katastar ili javne nabavke <i>online</i>, provjera i plaćanje poreza <i>online</i>, upisa u škole, vađenje potrebnih dokumenata sl. Za sve ovo je potrebna prikladna komunikacijska i informatička infrastruktura institucija, baze podataka u elektroničkom obliku, kao i dodatna informatička obuka zaposlenika u institucijama.</p> <p>Radi veće sigurnosti građana i imovine, potrebno je kao ključne servisne službe u sustavu sigurnosti sa svima ostalima uvezati vatrogasne kapacitete u Županiji kao i općinske stožere odnosno službe civilne zaštite.</p>
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Povezivanje službi koje se bave sigurnošću - Povezivanje tijela uprave za usluge građana - Uvezivanje i dogradnja informatičke infrastrukture u institucijama Županije; - Nabavka i instaliranje mrežnih softvera; Obuka za primjenu mrežnih softvera; - Izrada e-baza podataka u svim institucijama i uvezivanje istih; - Promocija korištenja e-mrežnog sustava za potrebe građana i MSP-a.
REZULTAT	<ul style="list-style-type: none"> - Skraćenje birokratskih postupaka - Povećana sigurnost građana i imovine
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Povećanje stupnja zadovoljstva korisnika
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	- Sva tijela uprave
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Korisnici javnih usluga - Ministarstva županije - Općine
OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<p>Ukupno: 1 300 000 KM</p> <p>Vlastita sredstva: 600 000 KM</p> <p>Donacije ili ulaganja drugih: 700 000 KM (IPA centralni program, LIFE plus za sustav okoliša i zaštite)</p>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2014. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	/

STRATEŠKI CILJ	3. Učinkovito organizirana županija
STRATEŠKI PODCILJ/PRIORITET	3.1. Usuglašeni pravni propisi koji korisnicima pomažu živjeti i raditi u Županiji i ubrzan proces komunikacije između javnih institucija i korisnika
MJERA	3.1.2. Sređivanje katastra i posjeda
OPIS	S obzirom da su potrebe građana i poduzetništva često vezane za katastar nekretnina, postojeće stanje treba stalno poboljšavati dok se ne stigne na razinu direktne mogućnosti provjere stanja ili informacije za svaku pojedinu nekretninu bilo da je zemljišna parcela ili objekt. Također, sustav katastra i grunтовnice treba biti sređen (usklađen) u formu e-baze podataka kojoj je omogućen <i>online</i> pristup građanima i institucijama. Također, velika potreba je srediti katastar podzemnih i nadzemnih vodovodnih, PTT i elektroinstalacija i njihovih pripadajućih objekata u tim sustavima, kojima treba biti omogućen informativni pristup građanima i institucijama.
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Usklađivanje podataka u katastrima i zemljišnim knjigama; - Izrada e-katastra odnosno e-baze podataka zemljišnih čestica u sve četiri općine; - Izrada e-katastra objekata; izrada e-katastra instalacija i pripadajućih objekata u tim instalacijskim sustavima. - Priprema i usvajanje za to potrebne zakonske regulative. Izrada e-grunтовnice u sve četiri općine. - Izrada i uvezivanje sustava katastra i posjeda radi automatskog sustava ažuriranja promjena; - Promocija e- katastara i e-posjeda prema građanima.
REZULTAT	- Uređeni imovinsko-pravni odnosi
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	<ul style="list-style-type: none"> - Upisano vlasništvo - Uspostavljeno jednako stanje na posjedu, katastru i u stvarnosti (na terenu)
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Općine, - Nadležno ministarstvo; - Županijska geodetska uprava i sudski sustav Županije.
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Korisnici usluga
OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 850 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 150 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih: 700 000 KM</i> <i>(Svjetska banka, Federacija BiH)</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2014. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	/

STRATEŠKI CILJ	3. Učinkovito organizirana županija
PRIORITET	3.1. Usuglašeni pravni propisi koji korisnicima pomažu živjeti i raditi u županiji i ubrzan proces komunikacije između javnih institucija i korisnika
MJERA	3.1.3. Postupanje sukladno deklaraciji o ustavnopravnom položaju u županiji
OPIS	Županija je donijela deklaraciju o ustavnopravnom postupku u Županiji kojoj je cilj da se donesu svi potrebni zakoni i propisi u nadležnosti Županije za sve oblasti radi poboljšanja zakonodavnom i pravnom sektoru i radi lakšeg i učinkovitijeg postupanja u sprječavanju oduzimanja ustavnopravnih nadležnosti Županiji od strane federalnih institucija i federalne razine vlasti što je jako prisutna i izražena pojava nakon Daytonskog mirovnog sporazuma do danas uz „prešutnu suglasnost“ pojedinih predstavnika međunarodne zajednice u BiH.
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Određivanje nadležnosti; - Usuglašavanje i harmonizacija propisa; - Otklanjanje administrativnih prepreka radi poboljšanja poslovnog ambijenta i učinkovitijeg pružanja usluga građanima;
REZULTAT	<ul style="list-style-type: none"> - Spriječeno oduzimanje nadležnosti - Omogućeno donošenje propisa - Smanjena administracija
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Donošeni propisi Županije sukladno nadležnosti
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo pravosuđa i uprave - Sva županijska Ministarstva, uprave i pravosudni sustav Županije
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Tijela uprave
OKVIRNA FINANCIJSKA SREDSTVA I IZVORI	Ukupno: -
	Vlastita sredstva: -
	Donacije ili ulaganja drugih: -
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2014. – 2016.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	/

STRATEŠKI CILJ	3. Učinkovito organizirana županija
/PRIORITET	3.2. Učinkovito pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš
MJERA	3.2.1. Skupljanje i pročišćavanje otpadnih voda
OPIS	Otpadne vode u Županiji su polovično riješene, što se tiče skupljanja i pročišćavanja, i to u općinama Grude, Ljubuški, a u Širokom Brijegu je u tijeku izrada sustava kanalizacije. Općina Posušjeima samo izrađenu projektnu dokumentaciju za I fazu prikupljanja i pročišćavanja otpadnih voda. Radi ovakvog lošeg stanja u Posušju, što se kanalizacije tiče, ugrožena su sva izvorišta pitke vode u Grudama, Ljubuškom i drugi izvori južnije od Ljubuškog. Takvo stanje je potrebno sustavno rješavati, a s obzirom na to da općina Posušje ne može sama iz svojih proračunskih sredstava izgraditi kanalizacijski sustav, potrebna je pomoć, ne samo Županije, već i ostalih viših razina vlasti kako bi se zaštitila izvorišta pitkih voda kao i ostali ekonadzemni i podzemni sustav Županije. Na prostoru cijele Županije je problem odvoda oborinskih voda.
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Izgradnja pročišćavača otpadnih voda za urbana naselja koja to nemaju, a povećati kapacitet pročišćavača za naselja koja imaju uređaje; - Osiguranje odgovarajuće lokacije za pročišćavače kako bi stvorili preduvjete za povlačenje sredstava iz domaćih i EU fondova; - Izgradnja i proširenje kanalizacijske mreže počevši od urbanih naselja i poslovnih zona do svih naselja koji mogu biti uključeni u sustav; - Provedba pražnjenja po propisu septičkih jama (crnih rupa) s odvozom na pročišćavač otpadnih voda. - Prikupljanje sredstava od legalizacije objekata radi izgradnje kanalizacijskog sustava; - Izgradnja kanalizacijskog sustava po prioritetu radi kojeg su ugroženi postojeći vodozahvati.
REZULTAT	- Pročišćene oborinske i otpadne vode
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Pokrivenost 50% općina s kanalizacijskim sustavom
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša, - Ministarstvo zaštite okoliša, - Općine, - Federalni fond za zaštitu okoliša.
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Korisnici sustava.
OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA I IZVORI	Ukupno: 35 000 000 KM
	Vlastita sredstva: 15 000 000 KM
	Donacije ili ulaganja drugih: 20 000 000 (proračuni općina, naplata usluga, IPA)
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2015. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	<ul style="list-style-type: none"> - Strategija zaštite okoliša - Strategija upravljanja vodama

STRATEŠKI CILJ	3. Učinkovito organizirana županija
PRIORITET	3.2. Učinkovito pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš
MJERA	3.2.2 Vodoopskrba i upravljanje vodama
OPIS	Vodoopskrbna problematika na prostoru Županije je velika radi toga što vodoopskrbnom mrežom nisu pokrivena sva naselja u Županiji. Ovaj problem je direktno povezan s financijskim (ne)mogućnostima svake od općina za ulaganje u vodoopskrbnu mrežu. Čine se maksimalni napori da pristup pitkoj vodi ima svako domaćinstvo na prostoru Županije. U tom pravcu, ono što je moguće iz sadašnje pozicije učiniti jeste da se priprema dokumentacija i da se stvaraju aplikacijski kapaciteti za apliciranje ovih projekata prema drugim izvorima financiranja a pogotovo prema EU fondovima kada isti budu dostupni BiH. Što se tiče upravljanja zaštitom vodozaštitnih zona izvorišta i akumulacija pitke vode u Županiji, postoje elaborati o zaštiti, postoje donesene odluke o zaštiti samo treba poboljšati sustav kako bi se zaštita učinkovito provodila.
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Istražiti i predvidjeti način vodoopskrbe svakog naselja u Županiji kako bi svako domaćinstvo moglo imati osiguranu vodu za piće; - Izrada projektne dokumentacije za vodoopskrbne sustave ispravne i pitke vode; - Donijeti plan zaštite slivnih područja sa mjerama za provedbu; Obnova i rekonstrukcija postojećih vodoopskrbnih sustava; - Izrada plana poboljšanja obračuna i naplate vode. Izrada softvera za praćenje gubitaka i sanaciju vodovodnih mreža. - Planirati veće subvencioniranje izgradnje vodoopskrbnog sustava udaljenih naselja od općinskih centara i naselja s većim nadmorskim visinama; Poduzimanje mjera zaštite na zaštitnim zonama izvorišta i vodozahvata; - Praćenje i osiguranje zdravstvene ispravnosti vode za piće kroz sustav za pročišćavanje vode; - Uklapanje manjih vodoopskrbnih sustava (udaljenih naselja) u veće općinske sustave gdje za to postoje uvjeti.
REZULTAT	- Kvalitetna pitka voda za korisnike
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- 75% građana opskrbljeno kvalitetnom pitkom vodom
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša, - Ministarstvo gospodarstva, - Općine s javnim poduzećima koja upravljaju sa vodoopskrbnim sustavima.
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Korisnici vodoopskrbnog sustava.
OKVIRNA FINANCIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 20 000 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 5 000 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih: 15 000 000 KM</i> <i>(proračuni općina, naplata usluga, IPA)</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2015. – 2020.

VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	<ul style="list-style-type: none"> - Strategija zaštite okoliša - Strategija upravljanja vodama
STRATEŠKI CILJ	3. Učinkovito organizirana županija
/PRIORITET	3.2. Učinkovito pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš
MJERA	3.2.Učinkovito pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš
OPIS	3.2.3. Učinkovito gospodarenje otpadom
SADRŽAJ	<p>Jedan od najvećih i najvažnijih, možemo reći, civilizacijskih izazova za društvo u Županiji, je upravljanje, odnosno gospodarenje otpadom. Sadašnja situacija zahtijeva značajna poboljšanja u djelokrugu prikupljanja i gospodarenja otpadom. Svaka od općina na svoj je način riješila ovaj problem. Ostaje pitanje rješavanja razvrstavanja otpada i odabir istog. Rad nedostataka infrastrukture, odnosno kontejnera za selektivno prikupljanje otpada i otpad se odlaže neselektiran, zatim prikuplja i odvozi na deponije. Otpad treba promatrati ne samo kao komunalni problem, već kao priliku za skupljanje sirovina koje se mogu reciklirati i na taj način dati veliki doprinos zaštiti okoliša. Potrebno je stalno obukom podizati razinu svijesti, pogotovo kod mlađih nadolazećih generacija o zaštiti okoliša i o načinima razdvajanja i razvrstanog prikupljanja otpada. Treba uspostaviti županijski centar za upravljanje otpadom, pitanje je hoće li za to biti političke volje i snage, kako se otpad ne bi odvezio daleko izvan Županije kao što je to sada praksa nekih općina.</p> <p>Potrebno je izgraditi sanitarnu deponiju s razvrstavanjem otpada i pripremu za reciklažu sirovina iz otpada.</p>
REZULTAT	<ul style="list-style-type: none"> - Izgradnja županijskog Centra za upravljanje otpadom; - Formiranje centara za razvrstavanje otpada i pretovarnih stanica; - Prikupljanje već na mjestu selektiranog otpada; - Obuka o upravljanju otpadom; - Izgradnja sanitarne deponije.
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Učinkovito upravljanje otpadom
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	- 80 % korisnika uključenih u sustav upravljanja otpadom
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša, - Općine i poduzeća koja se bave prikupljanjem i odvozom otpada.
OKVIRNA FINANCIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<ul style="list-style-type: none"> - Korisnici sustava upravljanja otpadom <p>Ukupno: 5 000 000 KM</p> <p>Vlastita sredstva: 2 000 000 KM</p>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	Donacije ili ulaganja drugih: 3 000 000 KM (proračuni općina, naplata usluga, IPA)
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	2015. – 2020.

STRATEŠKI CILJ	3. Učinkovito organizirana županija
PRIORITET	3.2. Učinkovito pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš
MJERA	3.2.4. Kvalitetno prometno uvezivanje i održavanje cesta
OPIS	<p>U nadležnosti Županije ceste su međuopćinske prometnice koje su izgrađene zadnjih petnaestak godina, a sve ostale su ceste u nadležnosti Federacije BiH. Ove federalne ceste u potpunosti i direktno utječu na ukupni prometni život Županije. Nažalost, elementi federalnih cesta koje povezuju županijske općine i našu Županiju s drugim županijama su jako zastarjeli i zapravo su još uvijek austro-ugarskog geometrijskog kolotruga koji je rezultat tadašnjeg tehnološkog stupnja cestogradnje što usporava sav civilni i gospodarski život za trećinu vremena putovanja uz velike sigurnosne rizike radi mnogih crnih zona i točaka. Novo prometno rješenje, što se cesta u Županiji tiče, detaljno je doneseno u prostornom planu Županije i ovdje se radi toga nećemo baviti tim detaljima. Jedan od velikih problema jeste neprimjereno ograničenje brzine na cestama u Županiji koje je postavljeno po kriterijima otprije tridesetak godina i karakteristikama tadašnjeg prosječnog putničkog automobila koji su u odnosu na današnju tehničko tehnološku karakteristiku putničkih automobila bili daleko nesigurniji i slabiji. Ovaj kriterij koji je na sceni štetan je za građane i gospodarstvo jer im ne omogućava optimalno korištenje vozni i sigurnosnih karakteristika radi povećanja protočnosti, a nimalo na štetu sigurnosti prometovanja. Županiji su potrebne sigurne i kvalitetne ceste koje imaju normalnu prometnu signalizaciju i koje se redovno i dobro održavaju. Rekonstrukcije treba uraditi radi poboljšanja prometno tehničkih karakteristika.</p>
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Rekonstrukcija i izgradnja županijskih i općinskih cesta; - Izrada novog elaborata o ograničenjima brzine na svim cestama u Županiji; - Postavljanje nove signalizacije za ograničenje brzine; - Otklanjanje crnih točaka.
REZULTAT	<ul style="list-style-type: none"> - Veća sigurnost u prometu - Bolja prometna povezanost
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	<ul style="list-style-type: none"> - Smanjen broj nesreća; - Skraćeno vrijeme putovanja.
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Županijska i Federalna uprava za ceste. - Općine
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Korisnici prometnog sustava
OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<p>Ukupno: 29 850 000 KM</p> <p>Vlastita sredstva: 29 850 000 KM</p> <p>Donacije ili ulaganja drugih:</p>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2015. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	<ul style="list-style-type: none"> - Strategija upravljanja cestama Županije (prostorno-prometna studija ŽZH) - Strategija FBiH i državn

STRATEŠKI CILJ	3. Učinkovito organizirana županija
PRIORITET	3.2. Učinkovito pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš
MJERA	3.2.5. Postizanje energetske učinkovitosti
OPIS	<p>Većina zgrada u javnom sektoru, osim novoizgrađenih školskih objekata i javnih institucija koji su rekonstruirani, izgrađena je starim građevinskim tehnologijama i materijalima koji nisu energetske najučinkovitiji. Stoga, potrebno je pristupiti procesu rješavanja problema energetske neučinkovitosti takvih objekata kako bi se smanjili, a u mnogim slučajevima i više nego prepolovili troškovi zagrijavanja ili hlađenja ovih objekata. Podizanje energetske učinkovitosti je imperativ suvremenih potreba za uštedom energije i troškova za održavanje i funkcioniranje objekata u javnoj funkciji (školstvo, zdravstvo, javna uprava itd).</p> <p>Pored javnog sektora za podizanjem energetske učinkovitosti ima potrebe i poslovni te privatni stambeni sektor. Svijest o mogućnostima velikih ušteda na ovom polju je nedovoljno razvijena i nema dovoljno informacija o tim mogućnostima kao i načinima na koji se energetska učinkovitost postiže. Stoga je potrebno najprije detaljno informirati i animirati javnost i institucije o ovim mogućnostima. Pored toga, postizanje energetske učinkovitosti otvara velike šanse za građevinski i financijski sektor koji skupa mogu i trebaju osmisliti uslužne programe izvedbe energetske učinkovitosti npr. kreditnim modelom itd.</p>
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Informiranje javnosti i institucija o energetske učinkovitosti - Predlaganje konkretnih i gotovih rješenja u pravcu postizanja energetske učinkovitosti - Otvaranje kreditnih linija za financiranje ili sufinanciranje postizanja energetske učinkovitosti - Obuka o mogućim mjerama postizanja energetske učinkovitosti odgovornijim ponašanjem s trošenjem energije i načinom bolje upotrebe trošila energije - Poticanje rada NVO u sektoru energetske učinkovitosti
REZULTAT	<ul style="list-style-type: none"> - Razvijena svijest o energetske učinkovitosti - Pokrenuti procesi postizanja energetske učinkovitosti (EE) - Donesene preporuke o EE - Distribuirani edukativni materijali o EE
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- 10% zgrada javnog sektora energetske riješen
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	- Ministarstvo zaštite okoliša
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Vlasnici objekata
OKVIRNA FINANCIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 200 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 100 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih: 100 000 KM</i> <i>(proračuni općina, GEF, Life, IPA)</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2015. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	/

STRATEŠKI CILJ	3. Učinkovito organizirana županija
PRIORITET	3.2. Učinkovito pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš
MJERA	3.2.6. Razvoj plinifikacijskog sustava
OPIS	<p>Plin kao najjeftiniji energent potreban je stanovništvu i gospodarstvu kako bi se povećala energetska učinkovitost cijele Županije i kako bi industrija Županije imala bolje preduvjete za poslovanje. Ovaj preduvjet je potrebno postići i radi lakšeg privlačenja većih industrijskih ulaganja u Županiju.</p> <p>Plinifikacija je stigla u Dalmaciju kao susjednu regiju i taj sustav treba produžiti do Županije. Mogući scenariji su u dvije opcije, a to je plinifikacija iz pravca luke Ploče preko Mostara do Županije ili iz pravca Splita preko Imotskog i Posušja opet do Županije. Ekonomska isplativost i vrijeme ostvarenja, što treba pokazati Studija o plinifikaciji, kazat će koja je opcija bolja i opravdanija. Na temelju rezultata studije o plinifikaciji potrebno je raspisati međunarodni javni natječaj za dodjelu koncesije ulagaču koji ponudi najbolje uvjete plinifikacije Županije.</p>
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Izrada studije plinifikacije Županije, - Priprema natječaja i dodjela koncesije za instaliranje plinifikacijskog sustava
REZULTAT	<ul style="list-style-type: none"> - Izrađena studija plinifikacije Županije - Raspisan natječaj za dodjelu koncesije za instaliranje plinifikacijskog sustava - Odabran koncesionar
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	<ul style="list-style-type: none"> - Gotovost dokumentacije (studije) - Broj priključaka na plinifikacijski sustav
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - HERAG - Općine
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Stanovništvo - Institucije - Poslovni subjekti
OKVIRNA FINANCIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<p><i>Ukupno: 70 000 KM</i></p> <p><i>Vlastita sredstva: 70 000 KM</i></p> <p><i>Donacije ili ulaganja drugih:</i></p>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2015. – 2018.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	/

STRATEŠKI CILJ	3. Učinkovito organizirana županija
PRIORITET	3.2. Učinkovito pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš
MJERA	3.2.7. Razvitak sustava zaštite i spašavanja
OPIS	<p>Sustav zaštite i spašavanja u Županijiima potrebu za daljnjim razvitkom i usavršavanjem u okviru Civilne zaštite Županije u okviru Gorske službe spašavanja kao specifične službe odnosno možemo reći kao posebnog servisa na raspolaganju građanima.</p> <p>Sustav Civilne zaštite ima svoju hijerarhijsku strukturu u Županije koji, pokazale su krizne situacije, dobro funkcionira. Međutim, problem nastaje u segmentu prikladne opremljenosti CZ za potrebe intervencija spašavanja ljudi i imovine, pogotovo imovine od ugrožavanja sa strane različitih elementarnih nepogoda, pogotovo ugroženosti od požara.</p> <p>Gorska služba spašavanja ima izgrađene svoje organizacijske kapacitete, ali im je potrebna dodatna potpora u smislu povećanja u brojnom stanju i u opremljenosti specifičnom opremom i tehnologijom koja će im pomoći da učinkovito djeluju u kriznim situacijama spašavanja ljudi.</p>
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Informiranje javnosti i podizanje svijesti o zaštiti i spašavanju - Stalna obuka i suvremeno opremanje CZ i Gorske služba za spašavanje
REZULTAT	<ul style="list-style-type: none"> - Razvijeniija svijest o ulozi CZ i Gorske službe za spašavanje za zaštitu i spašavanje - Doneseni svi potrebni zakoni i podzakonski akti za sustav zaštite i spašavanja - Obučeno ljudstvo CZ i GSS-a za zaštitu i spašavanje - Opremljena CZ i GSS za sve vrste intervencija iz svoje javne nadležnosti
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	<ul style="list-style-type: none"> - Stupanj opremljenosti - Broj ljudi u CZ i GSS-u uključenih u obuku
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Uprava CZ Županije - GSS ŽZH
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - CZ i GSS - Ljudi i imovina u Županije
OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 490 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 190 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih: 300 000 KM</i> <i>(proračuni općina, IPA)</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2014 – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	/

STRATEŠKI CILJ	3. Učinkovito organizirana županija
PRIORITET	3.3. Aktivan sustav pripreme, implementacije i praćenja projekata
MJERA	3.3.1. Koordinacija pripreme, prijave i provedbe projekata
OPIS	Razvojne potrebe Županije u svim oblastima su velike, a nedovoljno je financijskih sredstava u sadašnjem i budućim proračunima za financiranje tih potreba. Zato je nužno okrenuti se i drugim svim mogućim izvorima financiranja razvojnih potreba. Jedna od izvjesnih mogućnosti financiranja su i fondovi EU ovisno od pređenog pristupnog puta BiH prema EU. Pristup sredstvima fondova EU je zaista zahtjevan i potrebno je izvršiti jako dobru pripremu aplikacijskih i implementacijskih kapaciteta u institucijama Županije. Od ove pripreme i izgrađenosti kapaciteta ovise rezultati povlačenja donatorskih sredstava i EU fondova.
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Uspostava koordinacijskog županijskog tijela za izgradnju kapaciteta pristupa EU fondovima; - Program obuke i seminara za izradu i aplikaciju projekata; - Formiranje baze projekata i projektnih ideja; - Formiranje registra pripremljenih, apliciranih i projekata u implementaciji. - Izrada plana sufinanciranja projekata usmjerenih ka EU fondovima.
REZULTAT	- Pripremljeni i implementirani projekti
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Financirana Strategija razvitka Županije.
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - HERAG - Općinske Službe /ili odjeli za razvoj - REDAH - Sva županijska Ministarstva, uprave i pravosudni sustav županije.
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Nositelji projekata.
OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<i>Ukupno: 4 650 000 KM</i>
	<i>Vlastita sredstva: 250 000 KM</i>
	<i>Donacije ili ulaganja drugih: 4 400 000 (svi izvori)</i>
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2014. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	/

STRATEŠKI CILJ	3. Učinkovito organizirana županija
PRIORITET	3.4. Smanjena korupcija
MJERA	3.4.1. Promicanje moralnih načela za transparentnost provođenja postupaka
OPIS	<p>Prijelazni proces je naslijedio nakon određene anomalije prethodnog političkog i gospodarskog sustava, pogotovo iz administrativnog i gospodarskogdjelokruga koji je pogodovao nastanku korupcije. Takvo stanje pogodne klime ili uvjeta za korupciju dodatno je osnažio rat i nedovoljno razvijeni mehanizmi demokratske kontrole procesa u javnom sektoru. Gospodarska i socijalna kriza su korupcijsku podlogu još dodatno nahranile. Određena zakonska rješenja nastoje ovu lošu društvenu pojaviti spriječiti, ali još ima puno prostora da se pojača borba protiv korupcije stalnim poboljšanjem javnog sustava u svim njegovima sastavnicama.</p> <p>Korupcija je proces u kojem se događa istovremeno: prevara i krađa. Manipulacija je ovlast da bi se javno dobro ili javni interes ustupio sebi ili ilegalno dao nekome drugome u zamjenu za malu ili jako veliku tajnu naknadu. Mito je mlađi brat starije sestre Korupcije. U temeljima i mita i korupcije je nepoštivanje sudionika u koruptivnom procesu. Nepoštivanje je temelj i podloga svih nemoralnih postupaka i djela koje u vjeri nazivamo grijeh. Nemoguće je samo zakonskim ili upravnim mjerama spriječiti mito i korupciju kao društveno zlo. Potrebno je izgrađivati moralna načela i moralne ljestvice vrednota kako bi se što više smanjila duhovna i duševna podloga za mito i korupciju.</p>
SADRŽAJ	<ul style="list-style-type: none"> - Identifikacija elemenata u zakonima i propisima koji otvaraju prostor za koruptivno ponašanje; - Izmjena i dopuna zakona i propisa koji eliminiraju prostor za koruptivno ponašanje; Izrada protokla za postupanje u slučaju pripreme ili utvrđenog koruptivnog djelovanja; - Utvrđivanje kriterija za povećanje transparentnosti svih javnih postupaka u kojima je razumno pretpostaviti mogućnost koruptivnog ponašanja. - Donijeti zakon za drastično kažnjavanje pokušaja i izvršenja korupcije. - Izrada promotivno-edukativnih materijala za djecu i mlade koji govore o mitu i korupciji kao društvenom zlu.
REZULTAT	- Smanjen broj kaznenih djela.
POKAZATELJ ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	- Izvješća (mjesečna).
NOSITELJI/ODGOVORNA INSTITUCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo pravosuđa i uprave, - Sva županijska ministarstva, uprave i pravosudni sustav Županije.
CILJANE SKUPINE I KORISNICI	- Korisnici i davatelji javnih usluga.
OKVIRNA FINANCIJSKA SREDSTVA I IZVORI	Ukupno: 70 000 KM
	Vlastita sredstva: 5000 KM
	Donacije ili ulaganja drugih: 65 000 KM (USAID, UNDP, IPA)
VREMENSKI PLAN IMPLEMENTACIJA	2014. – 2020.
VEZA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	- Strategija suzbijanja korupcije

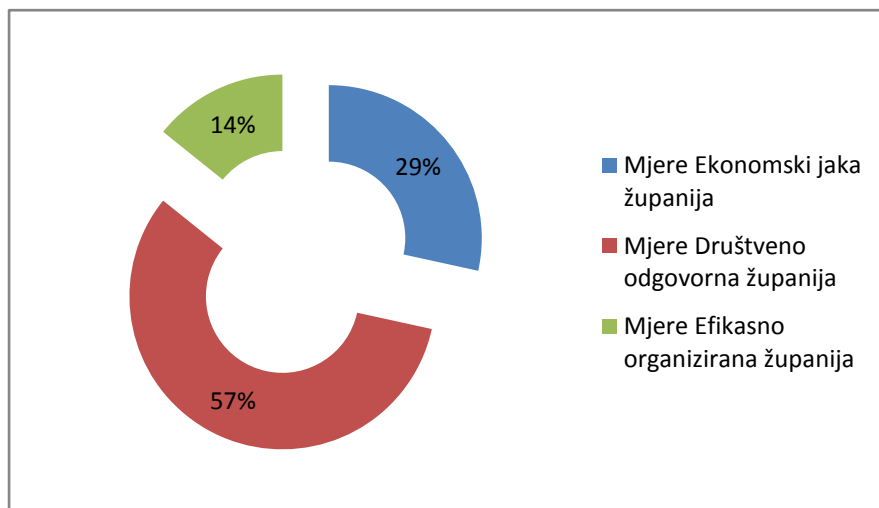
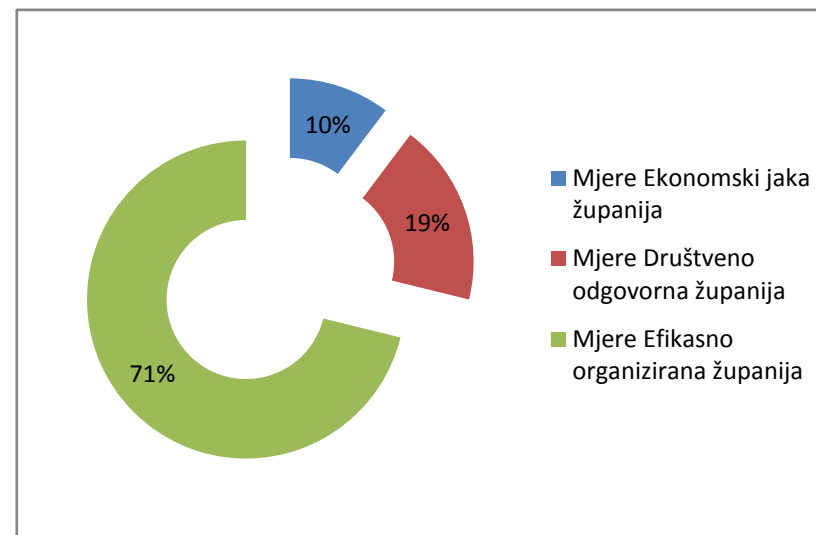
Indikativni financijski okvir

Indikativni financijski okvir je izračunat na osnovu procjena s kojima je raspolagao Županijski odbor za razvitak i na osnovu testiranja sličnih projekata i mjera u drugim županijama i državama. Moguće je vidjeti da su financijski najveće mjere predviđene u okviru strateškog cilja i učinkovita je Županija jer u okviru tog cilja želimo osigurati učinkovite komunalne i druge javne usluge kako bi naši građani i ulagači kod nas mogli ugodno živjeti i raditi. Čak 90,27 milijuna konvertibilnih maraka otpada na komunalnu infrastrukturu, dok je ostalo vezano na djelovanje javne uprave i javnih usluga.

Pregled: Cjelokupni iznos implementacije Strategije razvitka županije (u KM):

Mjere Ekonomski jaka županija	14 700 000
Mjere Društveno odgovorna županija	29 800 000
Mjere Učinkovito organizirana županija	97 630 000
	142 130 000

Ako iz cijele Strategije izdvojimo infrastrukturni dio, onda i financije Strategije razvitka Županije za razdoblje 2014. – 2020. godine pokazuju uravnoteženost između ciljeva Strategije s kojima želi Županija pokazati svoju odlučnost da osigura kvalitetan život ljudima i poslovnom okruženju, dok želi i dalje razvijati gospodarstvo.

Pregled: Cjelokupni iznos implementacije Strategije razvitka županije bez

Mjere Ekonomski jaka županija	14 700 000
Mjere Društveno odgovorna županija	29 800 000
Mjere Učinkovito organizirana županija	7360000
	51860000

Infrastrukture (u KM):

Indikativni financijski i terminski okvir po mjerama

Mjera	Prioritet	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Financijski okvir BAM
Ekonomski jaka županija									
Konkurentno, malo i srednje poduzetništvo									
1.1.1. Program za konkurentnost i poslovno planiranje									2.000.000
Povoljna ulagačka klima u županiji									
1.2.1. Završetak izgradnje poslovnih zona i njihova promocija	Preduvjet razvitka županije								5.000.000
1.2.2. Ostala poslovna infrastruktura (inkubatori povezivanje s tehnološkim parkom)									500.000
Organizirani za osvajanje novih tržišta									
1.3.1. Podrška za povezivanje									200.000
Stvoreni prepoznatljivi proizvodi									
1.4.1. Podrška inovacijama									950.000
1.4.2. Podrška razvitku tradicionalnih proizvoda i brendiranje									250.000
Iskorištavanje postojećih potencijala									
1.5.1. Natapanje i odvodnjavanje raspoloživih poljoprivrednih površina									2.500.000
1.5.2. Obnovljivi izvori energije									100.000
1.5.3. Stavljanje u funkciju neprivatizirane imovine i završetak privatizacije	Preduvjet razvitka županije								500.000
1.5.4. Turizam									2.000.000
1.5.5. Razvijanje ekoproizvodnje									350.000
1.5.6. Razvoj lovstva i ribarstva									350.000
									14.700.000

Mjera	Prioritet	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Financijski okvir BAM
Društveno odgovorna županija									
Socijalno zbrinute i društveno uključene nezaposlene osobe									
2.1.1. Program sufinanciranja prvog zapošljavanja	Preduvjet razvitka županije								2.100.000
Usklađene potrebe i ponuda na tržištu rada									
2.2.1. Informiranje ljudi o potrebama na tržištu rada									70.000
2.2.2. Prilagodba nastavnih planova i programa potrebama tržišta rada	Preduvjet razvitka županije								300.000
Socijalno zbrinute, zaposlene i društveno povezane osobe s invaliditetom, osobe s posebnim potrebama i ugrožene osobe									
2.3.1. Poticanje zapošljavanja i samozapošljavanja osoba s invaliditetom, osoba s posebnim potrebama i socijalno ugroženih osoba									1.500.000
2.3.2. Otklanjanje arhitektonskih prepreka za invalide s javnih objekata									1.500.000
2.3.3. Rješavanje problema smještaja osoba s posebnim potrebama iz ŽZH smještenih u BiH ili inozemstvu	Preduvjet razvitka županije								10.000.000
2.3.4. Poboljšanje uvjeta za osobe treće životne dobi									200.000
2.3.5. Osiguranje besplatnog osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja za djecu s invaliditetom									150.000
2.3.6. Dostizanje statusa njegovatelja za roditelje (skrbnike) djece s invaliditetom									2.800.000
2.3.7. Osiguranje besplatnih ortopedskih pomagala i lijekova za djecu s invaliditetom									1.400.000
Održana kulturna tradicija i športsko/rekreativna uključenost									
2.4.1. Osiguranje javnih prostora i druge infrastrukture za sportske aktivnosti									1.500.000
2.4.2. Obavještanje i obuka korisnosti bavljenja sportom									20.000
2.4.3. Osiguravanje besplatnih javnih prostora za kulturni rad									400.000
2.4.4. Upravljanje kulturne, prirodne i nematerijalne baštine	Preduvjet razvitka županije								4.000.000

2.4.5. Sufinanciranje rada udruga	Preduvjet razvitka županije								1.050.000
Spriječena ovisnost									
2.5.1. Informiranje o ovisnosti									70.000
2.5.2. Rad sa skupinama ovisnika									240.000
Povećan natalitet									
2.6.1. Podrška pronatalitetnoj politici									2.500.000
									29.800.000

Mjera	Prioritet	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Financijski okvir BAM
Učinkovito organizirana županija									
Usuglašeni pravni propisi koji korisnicima pomažu živjeti i raditi u županiji i ubrzan proces komunikacije između javnih institucija i korisnika									
3.1.1. Mrežno uvezivanje tijela uprave na razini e-uprave									1.300.000
3.1.2. Sređivanje katastra i posjeda (<i>grunta</i>)	Preduvjet razvitka županije								850.000
3.1.3. Postupanje sukladno deklaraciji o ustavnopravnom položaju u županiji									
Efikasno pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš									
3.2.1. Skupljanje i počišćavanje otpadnih voda	Preduvjet razvitka županije								35.000.000
3.2.2. Vodoopskrba i upravljanje vodama	Preduvjet razvitka županije								20.000.000
3.2.3. Učinkovito gospodarenje otpadom	Preduvjet razvitka županije								5.000.000
3.2.4. Kvalitetno prometno uvezivanje i održavanje cesta									30.000.000
3.2.5. Postizanje energetske učinkovitosti									200.000
3.2.6. Razvoj plinifikacijskog sustava									70.000
3.2.7. Razvoj sustava zaštite i spašavanja									490.000
Aktivan sustav pripreme, implementacije i praćenja projekata									
3.3.1. Koordinacija pripreme, prijave i provedbe projekata	Preduvjet razvitka županije								4.650.000
Smanjena korupcija									
3.4.1. Promicanje moralnih načela za transparentnost provođenja postupaka									70.000
									97.630.000

Indikativni financijski okvir po operativnim ciljevima

Mjera	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Financijski okvir
Konkurentno, malo i srednje poduzetništvo	200.000	200.000	200.000	300.000	300.000	400.000	400.000	2.000.000
Povoljna ulagačka klima u županiji	500.000	2.000.000	2.000.000	250.000	250.000	250.000	250.000	5.500.000
Organizirani za osvajanje novih tržišta		30.000	30.000	30.000	30.000	40.000	40.000	200.000
Stvoreni prepoznatljivi proizvodi	100.000	100.000	100.000	100.000	300.000	300.000	200.000	1.200.000
Iskorištavanje postojećih potencijala	100.000	100.000	700.000	1.100.000	1.100.000	1.000.000	1.000.000	5.800.000
Mjere Ekonomski jaka županija								14.700.000
Socijalno zbrinute i društveno uključene nezaposlene osobe	300.000	300.000	300.000	300.000	300.000	300.000	300.000	2.100.000
Usklađene potrebe i ponuda na tržištu rada	110.000	110.000	110.000	10.000	10.000	10.000	10.000	370.000
Socijalno zbrinute, zaposlene i društveno povezane osobe s invaliditetom, osobe s posebnim potrebama i ugrožene osobe		2.000.000	2.500.000	2.500.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	17.550.000
Održana kulturna tradicija i sportsko/rekreativna uključenost	705.000	705.000	705.000	805.000	1.500.000	1.200.000	1.350.000	6.970.000
Spriječena ovisnost	10.000	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000	310.000
Povećan natalitet			500.000	500.000	500.000	500.000	500.000	2.500.000
Mjere Društveno odgovorna županija								29.800.000
Usuglašeni pravni propisi	330.000	230.000	300.000	360.000	310.000	310.000	310.000	2.150.000
Učinkovito pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš	5.000.000	7.000.000	10.000.000	30.000.000	20.000.000	10.000.000	8.000.000	90.760.000
Aktivan sustav pripreme, implementacije i praćenja projekata	510.000	510.000	510.000	610.000	610.000	750.000	1.150.000	4.650.000
Smanjena korupcija	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	70.000
Mjere Efikasno organizirana županija								97.630.000
KM								142.130.000
(okvirno) EUR								72.743.526
(okvirno) USD								94.268.322

Potencijalni izvori financiranja i mogućnost pridobivanja sredstava iz financijskih izvora

Za kvalitetno planiranje pripremljen je bio pregled svih mogućih izvora financiranja za Županiju (podatci se stalno mijenjaju i dopunjavaju tako da pregled vrijedi za sredinu 2013.godine) kako bi na osnovu toga napravili stvaran pregled onih sredstava koje je Županija, uz učinkovitu organiziranost, sposobna pridobiti za svoje projekte. Kako bi se osigurala veća mogućnost privlačenja tih sredstava u Županiju, mora se organizirati jak proces pripreme projekata i pripremiti sredstva s kojima će kofinancirati projekte donatora.

Izvor financiranja	Procjena cijele vrijednosti za BIH godišnje u EUR	Potencijalno za Zapadnohercegovačku županiju zajedno sve godine implementacije
IPA MIPD	109.000.000	20.000.000
IPA Prekogranična suradnja Bosna i Hercegovina - Crna Gora	600.000	100.000
IPA Prekogranična suradnja Bosna i Hercegovina - Hrvatska	1.800.000	1.000.000
IPA Prekogranična suradnja Jadranski program (IPA Adriatico)	800.000	500.000
Program transnacionalne suradnje "Jugoistočna Europa"	200.000	300.000
Europski instrument za demokraciju i ljudska prava – EIDHR	100.000	100.000
Erasmus Mundus	50.000	10.000
FP7 – 7. Okvirni program	2.000.000	200.000
CULTURE Programme	300.000	100.000
Youth in Action Programme	100.000	50.000
Marco Polo II	50.000	50.000
Tempus	100.000	
UNDP	22.000.000	2.000.000
Fond CEI za suradnju (CEI Co - operation Found)	20.000	20.000
Klimatski fond CEI (CEI Climate Fund)	20.000	20.000
Povjerenički fond CEI (CEI Trust Fund)	20.000	20.000
GTZ ORF - Otvoreni regionalni fond za Jugoistočnu Europu	200.000	200.000
USAID	2.000.000	500.000
SIDA	200.000	200.000
	139.560.000	25.370.000
Potencijalno sufinanciranje iz drugih izvora:		19% strategije

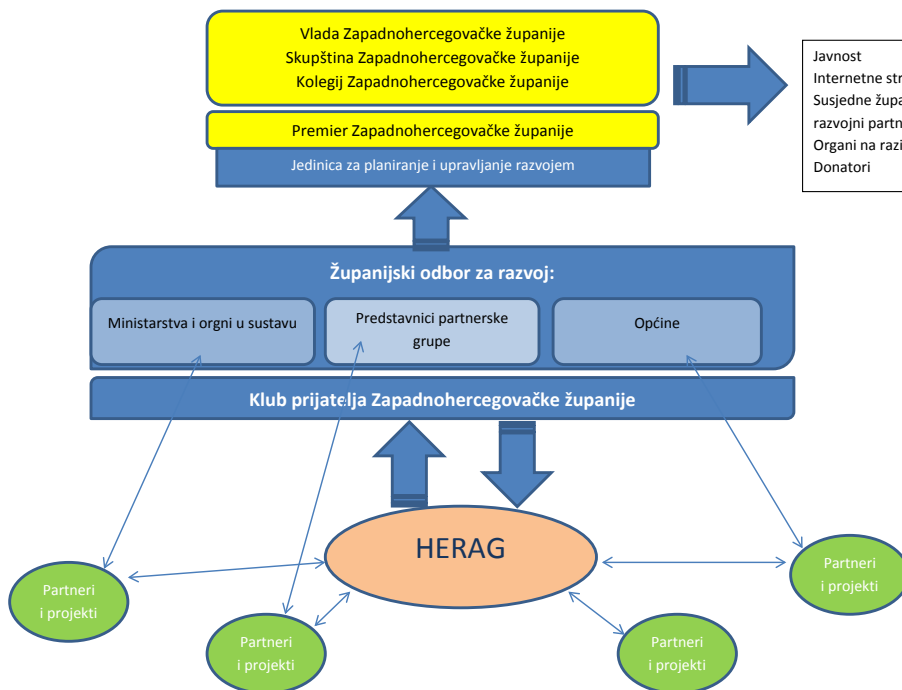
Institucionalni i organizacijski okvir za implementaciju i monitoring strategije

Koordinacija pripreme i provedba projekta i mjera

Ključni koordinator razvitka Županije je **Jedinica za planiranje i upravljanje razvojem pri Kabinetu Premijera**, ta jedinica obavlja poslove:

- koordinacije izrade Strategije razvitka Županije i programiranja razvitka Županije;
 - sudjeluje u izradi sektorskih strategija županije, Strategija razvoja jedinica lokalne samouprave u sastavu Županije i Strategije razvitka Federacije;
 - osigurava usklađenost proračunskog planiranja i programa javnih ulaganja s razvojnim prioritetima definiranim u usvojenim strateškim dokumentima;
 - koordinira razradu i implementaciju projekata identificiranih u Strategiji razvitka Županije u suradnji s nadležnim županijskim ministarstvima, susjednim županijama/kantonima i jedinicama lokalne samouprave u sastavu Županije, a koji doprinose ostvarenju razvojnih prioriteta;
 - koordinira proces monitoringa, ocjenjivanja i izvještavanja o ostvarivanju Strategije razvitka Županije u skladu s utvrđenim sustavom indikatora i vođenje javno dostupne baze podataka za praćenje implementacije strateških dokumenata Županije;
- obavlja poslove iz oblasti planiranja i upravljanja razvitkom u procesu europskih integracija.

Na razini projekta HERAG koordinira pripremu projekta i ostaje ključna organizacija u tehničkoj pomoći razvojnim partnerima u pripremi i implementaciji projekta. HERAG za kvalitetnu pripremu projekta priprema informacije o budućim financijskim mogućnostima za projekte, podržava projektne partnere u pripremi projektne dokumentacije i prijave i podupire partnere u implementaciji projekta u tehničkom i u smislu sadržaja. Razvojni partneri

su svi oni partneri, odnosno institucije koje pripremaju projekte i provode ih za podizanje razvitka u Županiji.

Plan vrednovanja, izvještavanja i revizije strategije

Praćenje i koordinacija na županijskoj razini – povezivanje politika

Na županijskoj razini je potrebno predvidjeti i uspostaviti sustav praćenja i koordinacije razvitka kako bi se kroz provedbu strategije postiglo prelijevanje najviših političkih odluka u projekte i obrnuto, razumijevanje političke razine za pripremu i provedbu projekta.

Da bi se postiglo povezivanje razvojnih politika na široj regionalnoj razini i povezivanje politika ministarstava sa sustavom provedbe mjera Strategije, Jedinica za planiranje i upravljanje razvitkom u kabinetu premijera Županije, povjerava Županijskom odboru za razvitak (ŽOR) pripremu polugodišnjeg i godišnjeg izvještaja o stanju implementacije Strategije razvitka Županije.

Izveštaj koji sadržipregled provedenih projekata, pregled postignutih pokazatelja procjenu promjene stanja što se tiče početnog stanja, financijski izvještaj i komentar ŽOR na provedbu Strategije razvitka, a sadrži najviše 5 stranica, potrebno je svako pola godine predstaviti Vladi Županije, Skupštini Županije i Kolegiju načelnika općina i Županije. Ti organi na polugodišnje izvještaje daju svoje mišljenje u obliku potvrde dok svake godine za proteklu godinu daju svoje mišljenje u obliku komentara na stanje i definiranjem prioriternih projekta za naredne dvije godine.

Premijer Županije, u obliku kratkog izvještaja od najviše 2 stranice, dobiva informacije o provedbi Strategije svakih šest mjeseci, što mu omogućava aktivniju ulogu u praćenju provedbe Strategije razvitka Županije.

Operativno praćenje i usmjeravanje mjera i projekata – operativno povezivanje

Jedinica za planiranje i upravljanje razvojem u kabinetu premijera Županije je ključni organ provedbe Strategije razvitka Županije. Pored ministarstava Vlade Županije, u implementaciju se uključuju i općine i ostale institucije Županije.

Kako bi Jedinica za planiranje i upravljanje razvojem u Kabinetu Premijera Županije što operativnije mogla obavljati funkcije koordinacije mjera, uspostavlja se Županijski odbor za razvitak u kojeg se pored člana od strane Vlade Županije uključuje još:

- Predstavnici općina Županije,
- Najmanje 5 predstavnika partnerskih grupa koje svake godine između svojih vrsta imenuju udruge i ostale organizacije koje čine Partnersku grupu.

ŽOR najmanje svakih šest mjeseci pregleda projekte u procesu implementacije i pregleda projekte koji su pripremljeni za financiranje. ŽOR može predložiti ministarstvu financija sufinanciranje dodatnih projekata za koje misli da su relevantni za Strategiju razvitka Županije i za koje misli da predstavljaju Županiju i njene potrebe.

Pored tih, jednom godišnje je sazvan i Klub prijatelja Županije koji predstavlja prošireni ŽOR i raspravlja o godišnjem izvještaju o provedbi Strategije razvitka Županije.

Klub prijatelja Županije su predstavnici svih donatora, projektnih partnera na međunarodnim projektima i predstavnici drugih institucija za koje ŽOR odredi da ih prima u Klub prijatelja Županije. Troškove sudjelovanja u Klub prijatelja Županije snosi svaki prijatelj sam, dok materijale i druge potrebne informacije za rad

predstavnik dostavlja ŽOR. Listu partnera, odnosno člana Kluba prijatelja Županije vodi i upravlja ŽOR. Pri tome, potrebno je imati na umu neophodnost zastupljenosti minimalno 40% drugoga spola.

Dokumenti koji se pripremaju u okviru te razine koordinacije i odgovoran za pripremu dokumenta:

Dokument	Za koga se priprema	Terminski okvir	Odgovoran za pripremu dokumenta
Izveštaj o provedbi projekta i mjera	Vlada Županije	Najmanje svakih 6 mjeseci	Jedinica za planiranje i upravljanje razvojem
Šestomjesečni izvještaj o provedbi Strategije razvitka Zapadnohercegovačke županije	Kabinet premijera Županije	Svakih 6 mjeseci	Jedinica za planiranje i upravljanje razvojem
Polugodišnji izvještaj o provedbi Strategije razvitka Zapadnohercegovačke županije.	Vlada Županije Skupština Županije Kolegij Županije	Svakih 6 mjeseci	Jedinica za planiranje i upravljanje razvojem
Godišnji izvještaj o provedbi Strategije razvitka Zapadnohercegovačke županije	Vlada Županije Skupština Županije Kolegij Županije	Svakih 12 mjeseci (svake godine)	Jedinica za planiranje i upravljanje razvojem
Godišnji izvještaj o napretku Zapadnohercegovačke županije	Klub prijatelja	Jednom godišnje prije postupka na Skupštini i Vladi	Jedinica za planiranje i upravljanje razvojem

Sustav pokazatelja za izvještavanje i okvirni sadržaj izvještaja

Strateški cilj/ Operativni cilj/Mjera	Rezultat	Pokazatelji	Period mjerjenja
Ekonomski jaka županija	Povećanje izvoza	Povećanju izvoza s 260 milijuna KM u 2011. godini, na najmanje 500 milijuna KM u 2020. godini.	petogodišnje
	Izvršene novog ulaganja	Najmanje 20 milijuna KM ulaganja u nova poduzeća ili povećanje kapitala postojećih tvrtki, godišnje od 2017. godine nadalje.	peto godišnje
	Smanjena nezaposlenost	Smanjenje nezaposlenosti za 2,5% godišnje od 2017. godišnje dalje.	peto godišnje
Konkurentno, malo i srednje poduzetništvo	Povećanje dobiti poduzeća u županiji	Povećanje dobiti poduzeća za 10% do 2020. godine.	tro godišnje
1.1.1: Program za konkurentnost i poslovno planiranje	Povećana konkurentnost malih i srednjih poduzeća	<ul style="list-style-type: none"> - Povećan izvoz - Povećani ukupni prihod 	Godišnje
Povoljna ulagačka klima u županiji	Spremni za ulaganje u poslovnim zonama	Pripremljenih najmanje 50 ha spremnih za ulaganje u poslovnim zonama do 2020.	tro godišnje
1.2.1: Završetak izgradnje poslovnih zona i njihova promocija	Lakši pristup poslovnoj infrastrukturi	<ul style="list-style-type: none"> - Broj otvorenih poslovnih subjekata u zoni koji su na tržištu opstali duže od 3 godine - Broj ulagača u zonama 	Godišnje
1.2.2.: Ostala poslovna infrastruktura (inkubatori povezivanje s tehnološkim parkom)	Pružanje usluga za poduzetništvo	<ul style="list-style-type: none"> - Broj novoosnovanih poduzeća u inkubatoru koji su opstali na tržištu više od 3 godine 	Godišnje
Organizirani za osvajanje novih tržišta	Povezani u klastere	Od 2019. u klastere povezanih najmanje 10% poduzeća.	trogodišnje
1.3.2: Podrška za povezivanje	Osnovani funkcionalni klasteri (kamen, metal, plastika, grafička industrija)	<ul style="list-style-type: none"> - Osnovana najmanje 2 klastera do završetka strategije 	Godišnje

Strateški cilj/ Operativni cilj/Mjera	Rezultat	Pokazatelji	Period mjerjenja
Stvoreni prepoznatljivi proizvodi	Pripremljeni novi proizvodi	Priprema najmanje 4 nova proizvoda godišnje od 2016. godine nadalje.	tro godišnje
1.4.1: Podrška inovacijama	Stvoreni novi proizvodi	- 5 novih proizvoda godišnje	Godišnje
1.4.2: Podrška razvitku tradicionalnih proizvoda i brendiranje	Prepoznatljivi proizvodi iz Županije	- Broj brendiranih proizvoda	Godišnje
Iskorištavanje postojećih potencijala	Aktiviranje neaktivnih lokacija	Do 2020. godine najmanje 50% starih lokacija neaktivnih ponovno upotrijebljenih za nove djelatnosti.	tro godišnje
1.5.1: Natapanje i odvodnjavanje raspoloživih poljoprivrednih površina	Povećana poljoprivredna proizvodnja	- Povećane kultivirane površine na području sustava - Broj rekonstruiranih i izgrađenih kanala	Godišnje
1.5.2: Obnovljivi izvori energije	Proizvedena energija iz obnovljivih izvora.	- Broj proizvedenih kWh energije	Godišnje
1.5.3: Stavljanje u funkciju neprivatizirane imovine i završetak privatizacije	Razvitak urbanih dijelova općina. Deblokirane značajne infrastrukturne, proizvodne i prostorne potencijalne lokacije, koje sada stoje neiskorištene.	- Više od 80% lokacija dobilo vlasnika	Godišnje
1.5.4: Turizam	Povećana posjeta u Županiji	- Broj noćenja godišnje - Broj posjeta godišnje	Godišnje

Strateški cilj/Operativni cilj/Mjera	Rezultat	Pokazatelji	Period mjerjenja
Društveno odgovorna županija	Socijalne usluge pravovremeno pružane	Pravovremeno pružanje socijalnih usluga za najmanje 80% ljudi koji socijalne usluge trebaju.	trogodišnje
	Nova radna mjesta u udruženim djelatnostima	Iz udruženih djelatnosti upotpuniti najmanje 30 radnih mjesta u gospodarskim djelatnostima godišnje, od 2016. godine nadalje.	trogodišnje
	Sportsko/rekreativno i kulturno aktivni građani	Najmanje 40% građana je sportsko, odnosno rekreativno, ili kulturno aktivno jer vjeruju da to pomaže njihovom zdravlju.	trogodišnje
Socijalno zbrinute i društveno uključene nezaposlene osobe	Aktivni građani	U društvene aktivnosti uključeno najmanje 50% nezaposlenih osoba.	trogodišnje
2.1.1: Program sufinanciranja prvog zapošljavanja	Svi mladi obrazovani ljudi uključeni u program sufinanciranja prvog zapošljavanja	- Broj mladih uključenih u program sufinanciranja prvog zapošljavanja (%)	Godišnje
Usklađene potrebe i ponuda na tržištu rada	Usklađena ponuda na tržištu rada	Iz nezaposlenosti u zaposlenost godišnje prelazi najmanje 100 osoba od 2016. godine nadalje.	trogodišnje
2.2.1: Informiranje ljudi o potrebama na tržištu rada	Obrazovani i zaposleni ljudi	- Omjer obrazovanih i zaposlenih ljudi	Godišnje
2.2.2: Prilagodba nastavnih planova i programa potrebama tržišta rada	Novi kurikulum srednjeg strukovnog obrazovanja	- Usklađeni planovi i programi obrazovanje prema potrebama tržišta rada	Godišnje
Socijalno zbrinute, zaposlene i društveno povezane osobe s invaliditetom, osobe s posebnim potrebama i ugrožene osobe	Aktivni građani s posebnim potrebama ili invaliditetom	U aktivne udruge uključeno najmanje 40% građana s posebnim potrebama ili invaliditetom.	Godišnje
2.3.1: Poticanje zapošljavanja i samozapošljavanja osoba s invaliditetom, osoba s posebnim potrebama i socijalno ugroženih osoba	Izrađen sustav financijskih povlastica Samozaposlene i zaposlene invalidne osobe Izrađene zadruge	- Povećanje zaposlenja invalidnih osoba	Godišnje
2.3.2: Otklanjanje arhitektonskih prepreka za invalide s javnih	Javni objekti dostupni osobama s invaliditetom	- Broj objekata koji su prilagođeni osobama s invaliditetom	Godišnje

Strateški cilj/Operativni cilj/Mjera	Rezultat	Pokazatelji	Period mjerjenja
objekata			
2.3.3: Rješavanje problema smještaja osoba s posebnim potrebama iz Županije smještenih u BiH ili inozemstvu	Zbrinute osobe s područja naše Županije na područje županije	- Broj osoba koje su zbrinute na području Županije	Godišnje
Održana kulturna tradicija i sportsko/rekreativna uključenost	sportsko, odnosno rekreativno ili kulturno aktivni građani	Najmanje 40% građana je sportsko, odnosno rekreativno ili kulturno aktivno jer vjeruju da to pomaže njihovom zdravlju.	trogodišnje
2.4.1: Osiguranje javnih prostora i druge infrastrukture za sportske aktivnosti	Rekreativno i sportsko aktivno stanovništvo	- Povećan broj rekreativnog i sportsko aktivnog stanovništva	Godišnje
2.4.2: Obavještavanje i obuka o korisnosti bavljenja sportom	Educirano stanovništvo o korisnosti bavljenja sportom	- Povećan broj rekreativnog i sportsko aktivnog stanovništva	Godišnje
2.4.3: Osiguravanje besplatnih javnih prostora za kulturni rad	Kulturno aktivno stanovništvo	- Povećani kapaciteti za kulturni rad	Godišnje
2.4.4: Upravljanje kulturne, prirodne i nematerijalne baštine	Poboljšanje stanja kulturno-povijesne, prirodne i nematerijalne baštine. Informirani stanovnici i podignuta svijest	- Aktivno upravljanje na najmanje 40% objekata i lokacija	Godišnje
2.4.5: Sufinanciranje rada udruga	Aktivne udruge	- Povećanje broja aktivnih udruga	Godišnje
Spriječena ovisnost	Smanjen broj ovisnih	Smanjenje postotka ovisnih za 20% do 2020. godine.	trogodišnje
2.5.1: Informiranje o ovisnosti	Smanjen broj ovisnika	- Informirani stanovnici Županije	Godišnje
2.5.2: Rad sa skupinama ovisnika	Smanjen broj ovisnika	- Smanjen broj ovisnika	Godišnje
Povećan natalitet	Povećan broj djece	Broj novorođenih godišnje	Godišnje
2.6.1: Podrška pronatalitetnoj politici	Povećan broj djece	- Broj novorođenih godišnje	Godišnje

Strateški cilj/Operativni cilj/Mjera	Rezultat	Pokazatelji	Period mjerenja
Učinkovito organizirana županija	Privučena EU sredstva	Povećanje ulaganja iz sredstava EU i drugih donatora na 30% proračuna županije godišnje do 2017. godine nadalje.	petogodišnje
	Zaustavljeno iseljavanje iz ruralnih dijelova Županije	Zaustavljanje iseljavanja iz ruralnih u urbane dijelove županije na razini stanja u 2013. godini, znači po procjeni 30 % stanovnika u urbanim dijelovima.	petogodišnje
Usuglašeni pravni propisi koji korisnicima pomažu živjeti i raditi u Županiji i ubrzan proces komunikacije između javnih institucija i korisnika	S EU usuglašeni pravni propisi za koje je nadležna Županija.	Do 2020. s EU usuglašeni svi pravni propisi za koje je nadležna Županija.	trogodišnje
3.1.1: Mrežno uvezivanje tijela uprave na razini e-uprave	Skraćenje birokratskih postupaka Povećana sigurnost građana i imovine	- Izvješća o sigurnosti (mjesečna, tromjesečna) - Postupanje po pravilnicima i podzakonskim aktima	Godišnje
3.1.2: Sređivanje katastra i grunta	Uređeni imovinsko-pravni odnosi	- Upisano vlasništvo - Uspostavljeno jednako stanje u gruntu, katastru i u stvarnosti (na terenu)	Godišnje
3.1.3: Postupanje sukladno deklaraciji o ustavnopravnom položaju u Županiji	Spriječeno oduzimanje nadležnosti Omogućeno donošenje propisa Smanjena administracija	- Doneseni propisi Županije sukladno nadležnosti	Godišnje
Učinkovito pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš	Učinkovite javne usluge	Pokrivenost svih javnih komunalnih usluga na najmanje 70 % teritorija Županije do 2020.	tro godišnje
3.2.1: Skupljanje i počišćavanje otpadnih voda	Pročišćavanje oborinske i otpadne vode	- Pokrivenost 50% općina s kanalizacijskim sustavom	Godišnje
3.2.2: Vodoopskrba i upravljanje vodama	Voda dostupna stanovnicima i gospodarstvu	- Pokrivenost 80% općina s vodoopskrbnim sustavom	Godišnje
3.2.3: Učinkovito gospodarenje otpadom	Učinkovito upravljanje otpadom	- 80% korisnika uključenih u sustav upravljanja otpadom	Godišnje

Strateški cilj/Operativni cilj/Mjera	Rezultat	Pokazatelji	Period mjerjenja
3.2.4: Kvalitetno prometno uvezivanje i održavanje cesta	Veća sigurnost u prometu Bolja prometna povezanost	- Smanjen broj nesreća; - Skraćeno vrijeme putovanja.	Godišnje
3.2.5: Postizanje energetske učinkovitosti	Energetski učinkoviti objekti	- 30% objekata je energetski učinkovito	Godišnje
Aktivan sustav pripreme, implementacije i praćenja projekata	Aktivna priprema projekta	Priprema i prijavljivanje najmanje 40 projekata godišnje od 2014.	tro godišnje
3.3.1: Koordinacija pripreme, prijave i provedbe projekata	Pripremljeni i implementirani projekti	- Financirana Strategija razvitka Županije.	Godišnje
Smanjena korupcija	Smanjena korupcija	Smanjenje kaznenih dijela	trogodišnje
3.4.1: Promicanje moralnih načela za transparentnost provođenja postupaka	Smanjen broj kaznenih djela.	- Izvješća (mjesečna).	Godišnje

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Županija Zapadnohercegovačka

Strategija razvitka Županije Zapadnohercegovačke za razdoblje 2014. – 2020. godine

3 - Operativni dio

Kolovoz 2013.

Strategija razvitka Županije Zapadnohercegovačke za razdoblje 2014. – 2020. godine

3 - Operativni dio

Akcijski plan za realizaciju Strategije

Akcijski plan za realizaciju Strategije

Strategija razvika Županije Zapadnohercegovačke za razdoblje 2014. – 2020. godine

3 - Operativni dio

AKCIJSKI PLAN ZA REALIZACIJU STRATEGIJE RAZVOJA 2014 - 2016

Br.	Mjera	Naziv projekta/programa	Veza sa ciljem	Sektor	Nosilac projekta	Period implementacije	Finansijer	Način financiranja	Planirana sredstva	Osigurana sredstva	Projekcije		Lokacija projekta
											2014	2015	
1.1.1.	Program za konkurentnost i poslovno planiranje	Konkurentno, malo i srednje poduzetništvo	Ekonomski jaka županija	gospodarstvo	MG	2014-2020	ZZH, EU, donatori	proračun	100.000	100.000	200.000	250.000	ZZH
1.2.1.	Završetak izgradnje poslovnih zona i njihova promocija	Povoljna ulagačka klima u županiji	Ekonomski jaka županija	gospodarstvo	općine	2014-2018	općine, EU, privatni kapital	projektni	350.000	350.000	1.500.000	1.500.000	ZZH
1.2.2.	Ostala poslovna infrastruktura (inkubatori povezivanje s tehnološkim parkom)	Povoljna ulagačka klima u županiji	Ekonomski jaka županija	gospodarstvo	općine	2014-2020	općine, EU, privatni kapital	projektni	350.000	0	100.000	200.000	ZZH
1.3.1.	Podrška za povezivanje	Organizirani za osvajanje novih tržišta	Ekonomski jaka županija	gospodarstvo	MG	2014-2020	općine, EU, privatni kapital	projektni	20.000	20.000	30.000	35.000	ZZH
1.4.1.	Podrška inovacijama	Stvoreni prepoznatljiviji proizvodi	Ekonomski jaka županija	gospodarstvo	MG	2014-2020	ZZH, EU, donatori	projektni	150.000	0	50.000	50.000	ZZH
1.4.2.	Podrška razvoju tradicionalnih proizvoda i brendiranje	Stvoreni prepoznatljiviji proizvodi	Ekonomski jaka županija	gospodarstvo	MG	2016-2020	ZZH, EU, donatori	projektni	100.000	0	0	100.000	ZZH
1.5.1.	Natapanje i odvodnjavanje raspoloživih poljoprivrednih površina	Iskorištenje postojećih potencijala	Ekonomski jaka županija	gospodarstvo	MG	2014-2020	ZZH, općine, EU	projektni	60.000	60.000	100.000	400.000	ZZH
1.5.2.	Oblavljivi resursi energije	Iskorištenje postojećih potencijala	Ekonomski jaka županija	gospodarstvo	MG	2016-2020	ZZH, EU, donatori	projektni	100.000	0	0	100.000	ZZH
1.5.3.	Stavljanje u funkciju neprivatizirane imovine i završetak privatizacije	Iskorištenje postojećih potencijala	Ekonomski jaka županija	gospodarstvo	MG	2014-2016	ZZH	proračun	500.000	0	200.000	200.000	ZZH
1.5.4.	Turizam	Iskorištenje postojećih potencijala	Ekonomski jaka županija	gospodarstvo	MG	2014-2020	ZZH, EU, donatori	projektni	180.000	40.000	40.000	100.000	ZZH
1.5.5.	Razvijanje EKO proizvodnje	Iskorištenje postojećih potencijala	Ekonomski jaka županija	gospodarstvo	MG	2015-2020	općine, EU, donatori	projektni	100.000	0	50.000	50.000	ZZH
1.5.6.	Razvoj lovstva i ribarstva	Iskorištenje postojećih potencijala	Ekonomski jaka županija	gospodarstvo	MG	2017-2020	općine, EU, donatori	projektni	0	0	0	0	ZZH
2.1.1.	Program sufinansiranja prvog zapošljavanja	Socijalno zbrinute i društveno uključene nezaposlene osobe	Društveno odgovorna županija	gospodarstvo	Vlada ZZH	2014-2020	ZZH	proračun	900.000	0	300.000	300.000	ZZH
2.2.1.	Informiranje ljudi o potrebama na tržištu rada i lokalna akcijska skupina	Usklađene potrebe i ponuda na tržištu rada	Društveno odgovorna županija	gospodarstvo	MOKS	2014-2020	ZZH	proračun	60.000	60.000	20.000	20.000	ZZH
2.2.2.	Prilagodba nastavnih planova i programa potrebama tržišta rada	Usklađene potrebe i ponuda na tržištu rada	Društveno odgovorna županija	gospodarstvo	MOKS	2014-2017	ZZH	proračun	270.000	270.000	90.000	90.000	ZZH
2.3.1.	Poticanje zapošljavanja i samozapošljavanja osoba s invaliditetom, osoba s posebnim potrebama i socijalno ugroženih osoba	Socijalno zbrinute, zaposlene i društveno povezane osobe s invaliditetom, osobe s posebnim potrebama i ugrožene osobe	Društveno odgovorna županija	socijala i zaposljavanje	MB	2014-2020	Fond za profesionalnu rehabilitaciju	projektni	800.000	0	200.000	300.000	ZZH
2.3.2.	Olakšanje arhitektonskih prepreka za invalide s javnih objekata	Socijalno zbrinute, zaposlene i društveno povezane osobe s invaliditetom, osobe s posebnim potrebama i ugrožene osobe	Društveno odgovorna županija	osobe s invaliditetom	MZSS	2017-2020	ZZH	proračun	0	0	0	0	ZZH
2.3.3.	Rješavanje problema smještaja osoba s posebnim potrebama iz ZZH smještenih u BiH ili inozemstvu	Socijalno zbrinute, zaposlene i društveno povezane osobe s invaliditetom, osobe s posebnim potrebama i ugrožene osobe	Društveno odgovorna županija	socijala	MZSS	2015-2020	ZZH	proračun	2.000.000	0	0	1.000.000	ZZH
2.3.4.	Pobojšanje uvjeta za osobe treće životne dobi	Socijalno zbrinute, zaposlene i društveno povezane osobe s invaliditetom, osobe s posebnim potrebama i ugrožene osobe	Društveno odgovorna županija	socijala	MZSS	2015-2020	ZZH	proračun	100.000	0	0	50.000	ZZH
2.3.5.	Osiguranje besplatnog osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja za djecu s invaliditetom	Socijalno zbrinute, zaposlene i društveno povezane osobe s invaliditetom, osobe s posebnim potrebama i ugrožene osobe	Društveno odgovorna županija	osobe s invaliditetom	MZSS	2016-2018	ZZH	proračun	50.000	0	0	50.000	ZZH
2.3.6.	Dostizanje statusa njegovatelja za roditelje (skrbnike) djece s invaliditetom	Socijalno zbrinute, zaposlene i društveno povezane osobe s invaliditetom, osobe s posebnim potrebama i ugrožene osobe	Društveno odgovorna županija	osobe s invaliditetom	MZSS	2016-2018	ZZH	proračun	800.000	0	0	800.000	ZZH
2.3.7.	Osiguranje besplatnih ortopedskih pomagala i lijekova za djecu s invaliditetom	Socijalno zbrinute, zaposlene i društveno povezane osobe s invaliditetom, osobe s posebnim potrebama i ugrožene osobe	Društveno odgovorna županija	osobe s invaliditetom	MZSS	2016-2018	ZZH	proračun	400.000	0	0	400.000	ZZH
2.4.1.	Osiguranje javnih prostora i druge infrastrukture za sportske aktivnosti	Održana kulturna tradicija i športsko-kreativna uključenost	Društveno odgovorna županija	sport	MOKS	2014-2016	ZZH, općine, javne ustanove	proračun	1.500.000	1.500.000	500.000	500.000	ZZH
2.4.2.	Obavještanje i edukacija korisnosti bavljenja sportom	Održana kulturna tradicija i športsko-kreativna uključenost	Društveno odgovorna županija	sport	MOKS	2014-2016	Zavod za zdravstvo	projektni	20.000	0	10.000	5.000	ZZH
2.4.3.	Osiguravanje besplatnih javnih prostora za kulturni rad	Održana kulturna tradicija i športsko-kreativna uključenost	Društveno odgovorna županija	kultura	MOKS	2014-2018	ZZH, općine, javne ustanove	proračun	150.000	1.500.000	50.000	50.000	ZZH
2.4.4.	Upravljanje kulturne, prirodne i nematerijalne baštine	Održana kulturna tradicija i športsko-kreativna uključenost	Društveno odgovorna županija	kultura	MOKS	2014-2020	ZZH, općine	projektni	600.000	200.000	200.000	200.000	ZZH
2.4.5.	Sufinanciranje rada udruga	Održana kulturna tradicija i športsko-kreativna uključenost	Društveno odgovorna županija	kultura, sport	MOKS	2014-2020	ZZH, općine	projektni	600.000	600.000	200.000	200.000	ZZH
2.5.1.	Informiranje o ovisnosti	Sprječena ovisnost	Društveno odgovorna županija	zdravstvo	MZSS	2014-2020	ZZH, općine	projektni	30.000	10.000	10.000	10.000	ZZH
2.5.2.	Rad sa skupinama ovisnika	Sprječena ovisnost	Društveno odgovorna županija	zdravstvo	MZSS	2014-2020	ZZH, općine	projektni	30.000	10.000	10.000	10.000	ZZH
3.1.1.	Mrežno uvezivanje liječa uprave na razini e-uprave	Usuglašeni pravni propisi	Efikasno organizirana županija	javna uprava	MPU	2014-2020	ZZH, EU	proračun	900.000	0	100.000	400.000	ZZH
3.1.2.	Stavljanje katastra i grunta	Usuglašeni pravni propisi	Efikasno organizirana županija	javna uprava	MPU	2014-2020	Svjetska banka	proračun	1.000.000	200.000	400.000	400.000	ZZH
3.1.3.	Postupanje sukladno deklaraciji o uslavnopravnom položaju u županiji	Usuglašeni pravni propisi	Efikasno organizirana županija	javna uprava	Skupština	2014-2016	ZZH	proračun	300.000	0	100.000	100.000	ZZH
3.2.1.	Skupljanje i počišćavanje otpadnih voda	Efikasno pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš	Efikasno organizirana županija	općine	općine	2015-2020	općine i javna poduzeća, EU 40%	projektni	7.000.000	0	0	3.500.000	općine
3.2.2.	Vodopskrba i upravljanje vodama	Efikasno pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš	Efikasno organizirana županija	općine	općine	2015-2020	općine i javna poduzeća, EU 40%	projektni	2.200.000	0	0	2.000.000	općine
3.2.3.	Učinkovito gospodarenje otpadom	Efikasno pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš	Efikasno organizirana županija	općine	općine	2015-2020	općine i javna poduzeća, EU 40%	projektni	100.000	0	0	50.000	općine
3.2.4.	Kvalitetno prometno uvezivanje i održavanje cesta	Efikasno pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš	Efikasno organizirana županija	općine	općine	2015-2020	općine i javna poduzeća, EU 40%	projektni	3.300.000	0	0	3.000.000	općine
3.2.5.	Postizanje energetske učinkovitosti	Efikasno pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš	Efikasno organizirana županija	općine	općine MPU	2015-2020	općine i javna poduzeća, EU 40%	projektni	40.000	0	0	20.000	općine
3.2.6.	Razvoj plinifikacijskog sustava	Efikasno pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš	Efikasno organizirana županija	općine	općine	2015-2018	općine i javna poduzeća, EU 40%	projektni	42.000	0	0	14.000	općine
3.2.7.	Razvoj sustava zaštite i spašavanja	Efikasno pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš	Efikasno organizirana županija	uprava	Uprava CZ ZZH	2014-2020	ZZH	proračun	210.000	0	70.000	70.000	ZZH
3.3.1.	Koordinacija pripreme, prijave i provedbe projekata	Aktivan suslav pripreme, implementacije i praćenja projekata	Efikasno organizirana županija	uprava	ZOR	2014-2020	ZZH	proračun	1.530.000	0	510.000	510.000	ZZH
3.4.1.	Promicanje moralnih načela za transparentnost provođenja postupaka	Smanjena korupcija	Efikasno organizirana županija	uprava	MPU	2014-2020	ZZH	projektni	30.000	0	10.000	10.000	ZZH
									30.987.000	4.920.000	3.350.000	15.079.000	12.558.000

Strategija razvitka Županije Zapadnohercegovačke za razdoblje 2014. – 2020. godine

Zahvale

**Članovi Županijskog odbora za razvitak koji su sudjelovali u izradi Strategije razvitka Županije
Zapadnohercegovačke:**

*Ivan Jelčić
Pero Mandić
Tanja Kovač
Milan Markić
Marija Čavar
Ivan Bešlić
Ante Begić
Josip Primorac
Mario Mikulić
Slaven Planinić
Anton Boto
Željko Jukić
Julijana Šimović
Ivan Soldo
Ivan Miličević
Zdenko Spajić
Predrag Naletilić
Mario Bajto
Ivan Jurilj
Stjepan Bago
Blago Vican
Mario Brekalo
Božica Zeljko
Drago Galić
Marinko Bakula
Stjepan Penava*

Zahvaljujemo predsjedniku Skupštine, predsjedniku Vlade, ministrima i načelnicima na pruženoj potpori i suradnji:

Ante Mišetić – predsjednik Skupštine
Zdenko Čosić – predsjednik Vlade
Ivica Čorić – ministar gospodarstva
Radoslav Luburić – ministar financija
Zdravko Boras – ministar unutarnjih poslova
Borka Herceg Lukenda – ministrica pravosuđa i uprave
Ivan Topić - ministar prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša
Helena Lončar – ministrica obrazovanja, znanosti, kulture i športa
Stjepan Bogut – ministar zdravstva, rada i socijalne skrbi
Mladen Begić – ministar hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata
Miro Kraljević – načelnik Općine Široki Brijeg
Branko Bago – načelnik Općine Posušje
Ljubo Grizelj – načelnik Općine Grude
Nevenko Barbarić - načelnik Općine Ljubuški

Zahvaljujemo općinskim vijećima:

Općinsko vijeće Široki Brijeg
Općinsko vijeće Grude
Općinsko vijeće Posušje
Općinsko vijeće Ljubuški

Zahvaljujemo partnerima u izradi Strategije:

UNDP BiH
Švicarska agencija za razvoj i suradnju – SDC
OIKOS d.o.o.

Zahvaljujemo:

Vesna Hrsto - koordinator za EU integracije u ŽZH
Marijana Galić – Federalni zavod za programiranje razvoja
Zdenko Mandić – Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša
Katarina Kraljević – Primorac - Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša
Branko Širić - Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša
Ante Vican – Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa
Monika Bulić – Razvojna agencija HERAG
Grgo Petrović – Ministarstvo financija

Posebno zahvaljujemo:
Marina Dimova – UNDP BiH
Mirela Suton Williams – UNDP BiH
Božena Kaltak Bohm – UNDP BiH

Zahvaljujemo članovima Partnerske grupe za razvitak:

Pero Bubalo
Dražen Bošnjak
Stjepan Brzica
Vinka Landeka
Grgo Mikulić
Ante Matijević
Ivan Prskalo
Miljenko Soldo
Vlado Bošnjak
Doni Mikulić
Sanijela Matković
Viktor Tica
Ante Bošnjak
David Grbavac
Mario Lovrić
Ivan Begić
Ivan Lovrić
Tomislav Čužić
Tomislav Marić
Branko Milićević
Pero Lončar
Vinko Romić
Marija Lovrić
Mile Pejić
Monika Bulić
Grgo Petrović
Katarina Primorac
Zora Mikulić
Milan Budimir
Ljubo Begić
Ina Matić
Ineska Herceg
Marko Zeljko
Ivan Dugandžić

Napomena:

Dana 12.12.2013. godine na skupštinskim odborima Županije Zapadnohercegovačke, te 13.12.2013. god. kada je usvojena Strategija razvitka Županije Zapadnohercegovačke u Skupštini Županije Zapadnohercegovačke, je predloženo da se u Strategiju razvitka Županije Zapadnohercegovačke uvrste neslužbeni podaci o broju stanovnika županije. Po netom sprovedenom popisu (10.2013.god.) u Županiji Zapadnohercegovačkoj po preliminarnim rezultatima ima **97.893** stanovnika, dok je u općini Široki Brijeg **29.809** stanovnika, općina Ljubuški -**29.521**, općina Posušje -**20.698** i općina Grude – **17.865** stanovnika. Po objavi službenih podataka izvršiti će se izmjena i dopuna Strategije razvitka Županije Zapadnohercegovačke za razdoblje 2014. - 2020. godine.

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Županija Zapadnohercegovačka

